François Mauriac

ÎNGERII NEGRI

FRANÇOIS MAURIAC

ÎNGERII NEGRI

Traducerea RADU PARASCHIVESCU

Editura Aldomars 1991

PROLOG

Nu mă îndoiesc deloc, domnule abate, de groaza pe care v-o inspir. Deşi nu am stat niciodată de vorbă, mă cunoaşteţi - sau, mai degrabă, credeţi că mă cunoaşteţi, pentru că dumneavoastră aţi îndrumat-o pe Mathilde Desbats, verişoara mea... Să nu cumva să vă închipuiţi că acest lucru mă face să sufăr. Dacă există în lumea asta un om în faţa căruia aş vrea să-mi deschid inima, dumneavoastră sînteţi acela. Îmi amintesc de privirea dumneavoastră, cînd am venit ultima oară la ţară, atunci cînd ne-am întîlnit în vestibulul de la Liogeats. Aveţi ochii unui copil (cam cîţi ani să aveţi, douăzeci şi şase?), un copil nevinovat dar care parcă ştie, dintr-o învăţătură primită de la Dumnezeu, pînă unde îi este dat omului să se înjosească. Înţelegeţi-mă: nu din cauza odăjdiilor sau a ceea ce reprezintă costumul pe care-l purtaţi vreau să mă justific în faţa dumneavoastră. Ca preot, pentru mine nu prezentaţi interes. Pur şi simplu am convingerea că numai dumneavoastră mă puteţi înţelege. Sînteţi un copil, cum spuneam, chiar un copilaş, însă *sînteţi prevenit*. Şi îmi dau seama că şi ceea ce ocrotiţi înăuntrul dumneavoastră a fost supus ameninţărilor.

Vedeţi, înainte de a va spune ceea ce mă preocupă, vă dezvălui impresia pe care mi-o faceţi, aşa cum s-a format în puţinul timp în care v-am privit la Liogeats, în acea parohie sărăcăcioasă, umil slujitor legat de stîlp, înconjurat de acei ţărani sîngeroşi... Dar nu vă temeţi, nu am dat crezare calomniilor. Sînt lucid, domnule abate şi fără să vă cunosc, vă citesc în suflet ca într-o carte. Biet nevinovat, am înţeles din primul moment cîte necazuri o să vă aducă stabilirea surorii dum-

neavoastră la Liogeats! Pe această Tota Revaux am recunoscut-o imediat: o întîneam deseori, împreună cu bărbatul ei, în Montparnasse, în Montmartre... O dată am şi dansat cu ea, fără să ştiu cum o cheamă.

Dacă la început m-am mirat văzînd că, după ce s-au despărţit, o primiţi la dumneavoastră pe această persoană cu părul vopsit, cu sprîncenele smulse, am înţeles apoi foarte repede că încă o priveaţi cu ochii fratelui mai mic, orbit de iubire. Dar enoriaşii dumneavoastră imbecili au crezut că voiaţi să-i înşelaţi; acum răspîndesc zvonuri cum că n-ar fi sora dumneavoastră. Chiar la noi, verişoara mea Mathilde şi fiica ei Catherine, vechile dumnevoastră pocăite, au început să vă ocolească şi merg pînă la Lugdunos ca să se spovedească. Aceste suflete milostive repetă mîrşăviile care circulă pe seama dumneavoastră, fără să creadă o iotă. Închipuiţi-vă *aerul dezolat* cu care suspină: "Desigur, nu fac cine ştie ce rău..."

Poate că au presimţit că sînteţi, cum să spun, capabil să înţelegeţi această putere de a se înjosi care acţionează tot timpul la anumiţi oameni... Nu vă revoltaţi: cu toate că sînt vîrît în noroi pînă la gît, deja un cadavru, iar dumneavoastră plutiţi deasupara apelor, cu tălpile de-abia atingînd spuma valurilor, da, aş jura că nu veţi fi surprins de felul în care am trăit pînă acum.

Un confident în acelaşi timp angelic şi frăţesc... îl căutam de foarte multă vreme. Nu ne desparte nimic: nici virtutea dumneavoastră, nici crimele mele! Nici măcar sutana dumneavoastră, pe care era cît pe-aci s-o port şi eu, nici măcar credinţa dumneavoastră.

Am să-mi dau silinţa să ating limita extremă a sincerităţii, fără să dau vreun motiv îngerului care sînteţi să rupă acest caiet: am să evit orice concesie, n-am să insist, am să las să se înţeleagă ceea ce nu se poate spune.

Dacă vi s-a întîmplat vreodată să primiţi mărturisirea unei vieţi întregi, nu v-aţi mulţumit cu o simplă trecere în revistă a crimelor; aţi pretins o privire de ansamblu asupra acelui destin; i-aţi urmărit liniile de forţă; aţi proiectat lumina în văile cele mai întunecate. Ei bine, eu, care nu aştept să mă iertaţi, care nu cred în puterea dumneavoastră de a absolvi de păcate, mă deschid în faţa dumneavoastră pînă în străfunduri, fără nici o umbră de speranţă. Şi mai ales, nu vă temeţi că veţi fi scandalizat: această istorisire are cu ce să vă întărească credinţa în acea lume invizibilă pe care o slujiţi, căci se poate pătrunde în supranatural şi pe dedesubt.

Să nu credeţi că prin naştere aparţin burgheziei: căsătoria mi-a deschis porţile castelului Liogeats. Sînt fiul unui om de afaceri din Péloueyre, un vechi fermier foarte inteligent dar cu desăvîrşire incult. Mama a murit cînd aveam optsprezece luni. Ei îi semăn. Avea pielea albă, delicată, din altă rasă decît soţul ei... Cred că ştiu despre ea unele lucruri care mi-au fost ascunse vreme îndelungată: un om care a trăit într-un mediu foarte modest simte nevoia de a căuta un vinovat printre proprii lui înaintaşi. Simţim atît de mult că această putere de a ne înjosi depăşeşte limitele individului umil şi că, pentru a intra în acest ritm, e nevoie de o viteză dobîndită şi sporită din generaţie în generaţie. Cîţi morţi se împlinesc în noi şi prin noi! Cîte pasiuni ancestrale se dezlănţuie! Pentru acest gest pe care ezităm să-l facem, oare cîte altele ne îmboldesc? (Dar imediat o să-mi spuneţi: cîte sînt cele care ne reţin, care ne ajută în lupta contra întunericului? Experienţa noastră diferă asupra acestui punct, asta e tot!).

Faptul care mi-a hotărît viaţa a început să acţioneze din fragedă pruncie. Da, din cîte îmi amintesc, plăceam; sau mai exact figura mea plăcea iar *eu mizam* pe ea. Sper că n-o să mă bănuiţi de mîndrie prostească. Trebuie să insist serios asupra

a ceea ce a determinat reuşita mea aparentă, a ceea ce m-a pierdut. De altminteri, judecaţi dumneavoastră: la aproape cincizeci de ani mi-am păstrat aceleaşi trăsături ca la terminarea şcolii, cînd femeile mă opreau pe stradă să mă sărute. Astăzi am părul alb, dar nuanţa lui argintie scoate în evidenţă bronzul pielii; n-am luat un kilogram în douăzeci de ani. Mai port şi astăzi costume şi mantale de călătorie cumpărate la Londra în tinereţe.

Din copilărie, am simţit în mine un fel de curiozitate rece, o atenţie asupra acelui farmec pe care *îl vedeam* lucrînd; mai întîi instinctivă, pe urmă din ce în ce mai conştientă, dorinţa de a-l folosi. Da, din fragedă pruncie: în sala aceea a azilului care mirosea a clor - în care sora Scholastique striga şi izbea în pupitru cu linia - îmi amintesc ziua aceea de vară: s-a deschis uşa. "Ridicaţi-vă, copii, în cinstea binefăcătoarei voastre". S-a produs un zgomot uriaş de bănci împinse şi a apărut o bătrînă grasă, cu capul acoperit de o bonetă de dantelă, aşa cum avea regina Victoria în portrete, urmată de stareţă şi de o altă călugăriţă care se învîrteau, gîngureau în jurul ei şi se minunau auzind lucrurile pe care le zicea şi pe care noi nu le înţelegeam.

- Întindeţi mîinile! poruncea sora Scholastique.

Şi în fiecare dintre mînuţele murdare binefăcătoarea depunea trei pastile minuscule: una albă, una roz şi una albastră.

- Ah! a strigat bătrîna doamnă Péloueyre, punîndu-mi pe cap o mînă noduroasă (era mama acelui Jérôme Péloueyre pe care l-aţi înmormîntat acum un an). Ah! Iată-l pe micuţul Gradère!

- Este pe cît *de mic*, pe atît de inteligent, a spus sora.

- Gabriel, recită-i binefăcătoarei "Je crois en Dieu"[1].

Am rostit rugăciunile pronunţînd fiecare cuvînt, fără a înceta s-o fixez pe doamnă cu privirea. Cred că atunci, în ziua aceea, mi-am dat seama de puterea ochilor mei. Ea mi-a dat o a patra pastilă.

- În ochii acestui copilaş se reflectă cerul.

Ea schimbă cîteva vorbe în şoaptă cu surorile. Am auzit-o pe stareţă care spunea:

- Ba da, seminarul... domnul abate la asta se gîndeşte. E foarte liniştit, foarte blînd, dar încă foarte tînăr... Si apoi costă bani nu glumă...

- M-aş ocupa eu bucuros... dar trebuie să aşteptăm prima împărtăşanie. Vom vedea dacă are chemare... Nu vreau să ajungă un declasat...

Din ziua aceea, am devenit foarte pios şi am asistat la slujbă în fiecare dimineaţă. La catehism eram dat exemplu. Nu era de loc o joacă, liturghia mă impresiona cu uşurinţă. Luminile acelea, cînturile, miresmele acesta era fastul meu, tot ce puteam căutam să sorb din acel fast necunoscut de care mi-era foame fără să ştiu. Ah! domnule abate, cînd compar omul de acum cu băiatul aparent cucernic de odinioară, mi se pare că sînteţi încă prea indulgent în sinea voastră faţă de o devoţiune căpătată cu uşurinţă. E puţin spus că ea nu dovedeşte nimic: în anumite cazuri, la anumiţi oameni, ea este semnul celui mai mare rău.

Deşi relaţiile dintre biserica Franţei şi stat erau deja foarte încordate, tata a consimţit în cele din urmă să merg la seminar, dar nu fără o prealabilă împotrivire. Aproape întotdeauna părinţii doresc să fie întrecuţi de copii... nu pot să-mi

1) Cred în Dumnezeu.

explic acest sentiment ciudat la tatăl meu, acest soi de gelozie preventivă. Ceea ce ura la mine era superioritatea mea viitoare. La treisprezece ani am fost angajat la un fierar. Eram încă atît de slab încît nu puteam să ridic "barosul". Trebuia să-l sprijin de burtă şi încâsam o groază de lovituri.

Cu cîţiva ani mai înainte sora mea cea mare murise, ofticoasă, răpusă de muncă şi de un tratament nemilos: tata i-a găsit o slujbă de cînd era mică, la nişte fermieri ca femeie la toate: servitoare la oameni şi animale.

Aşadar, a cedat totuşi insistenţelor preotului şi ale doamnelor Du Buch; de îndată ce preotul stătea cu spatele la noi îmi spunea: "Instruieşte-te, o să ai timp berechet să uiţi restul..." Mai întîi am devenit unul dintre cei mai străluciţi elevi şi, fără îndoială, cel mai iubit. Dar de ce oare eu, puiul de ţăran, ucenicul stîlcit în bătăi, am fost atît de sensibil la izul de murdărie care domnea acolo? Cunoaşteţi casa în care stă actualul administrator din Péloueyre? Nu s-a schimbat de cincizeci de ani. Înainte de a lucra la fierărie mi-am trăit primii ani într-o mare mizerie fizică, fără mamă; mîncarea de la seminar ar fi trebuit să mi se pară delicioasă... De unde venea acest dezgust de copil burghez?

Mi se întîmplase să intru deseori în casa Péloueyre, aidoma unei pisicuţe pe care o ştie toată lumea; dar nu treceam niciodată de bucătărie. În schimb, la familia Du Buch mă strecuram pînă în salon şi domnişoarele acelea mă ţineau pe genunchi. În ultimii ani ai secolului trecut casa Du Buch, căreia cei din Liogeats îi spun "castel", era aşa cum o vedeţi acum, la intrarea în orăşel, la o sută de metri de drum, înconjurată de pini, iar în faţa intrării această împreunare de pajişti brăzdate de ape, avînd drept fundal copacii impunători de la Frontenac. În vremea aceea, în ea locuiseră la început cele două bătrîne doamne Du Buch pe care nu le-aţi cunoscut, două surori, una

văduvă, cealaltă despărţită de soţ. Cea mai în vîrstă avea o fată, Adila, care se apropia de optsprezece ani cînd eu aveam doisprezece. Şi sora mai tînără avea o fată, ceva mai mică decît mine, această Mathilde care mai tîrziu avea să se mărite cu Symphorien Desbats. În timpul vacanţelor, cele două verişoare, Adila şi Mathilde, se certau cu privire la mine: cea mai mare voia să-mi citească, îmi corecta temele; iar cea mică, Mathilde ar fi vrut să-i fiu tovaraş de joacă. Ce copil ciudat eram, domnule abate! Preferinţele mele s-au îndreptat la început către învăţătoarea voluntară care, totuşi, nu-mi dădea răgaz de loc. Fără îndoială că posedam un spirit ager, curios, avid, nu-mi diplăcea nici o activitate intelectuală. Dar de la cincisprezece ani, în preajma Adilei, am cedat unei alte ispite. Chipul ei ar fi părut acceptabil dacă nu ar fi avut ochii aceia bulbucaţi, ca de broască, o gură cărnoasă deschisă mereu şi dînd la iveală dinţii strîmbi şi grămada aceea de păr pe care o aranja într-o pieptănătură complicată; însă capul i se lipea direct de umeri, fără nici o urmă de gît. Corsetul abia îi cuprindea pieptul. Braţele, picioarele, înfăţişarea, totul părea nemăsurat, diform. Cu toate acestea, la început nu mi-a displăcut. Cred că aţi remarcat cît de mulţi ţărani tineri, bine clădiţi, se însoară cu fete îngrozitoare. Ei se supun mobilurilor simple ale animalităţii care lucrau şi asupra mea în adolescenţă. Mai tîrziu, cînd Adila Du Buch a devenit soţia mea, mi s-ar fi rîs în nas dacă aş fi susţinut că, într-o anumită perioadă a vieţii, am iubit-o. Şi totuşi, este adevărat că pentru mine a avut farmec... dar aceasta nu a fost deajuns ca să mă reţină lîngă ea.

Iertaţi-mă că vă port prin asemenea ocolişuri către izvorul întregului meu destin, sau mai degrabă (căci ar trebui să mergem mai mult în trecut) pînă la acel moment din viaţa mea în care am început să fac rău cu bună ştiinţă, cu o grijă şi cu o

sîrguinţă incredibile. Adila Du Buch era o fată foarte cucernică, deosebit de milostivă, de tipul Eugéniei de Guérin. Îi îmbrăca pe săraci, îi îngrijea pe bolnavi, îi îngropa pe morţi. Mila sa se îndrepta mai ales spre bătrîni, pe care în epoca aceasta i-am dat prea repede uitării şi cîteodată i-am tratat atît de rău... *Străbătea toată ţara* în brişca pe care singură o conducea, înfăşurată într-o pelerină de flanelă roşie, cu glugă.

Mă adora, eram slăbiciunea ei. Multă vreme făcea pe mămica în faţa mea. În timpul şcolii venea special de la Bordeaux ca să mă vadă. De la Liogeats primeam colete cu mezeluri şi dulciuri. Vă scutesc, domnule abate, de şiretlicurile mai savante de la an la an pe care le foloseam împotriva Adilei. Deşi o asemenea perversitate este menită să surprindă la un om atît de tînăr, fără îndoială că ea nu este cu totul excepţională: multor adolescenţi le place să tulbure; dar cel mai ciudat e că am reuşit să o conving fără eforturi de nevinovăţia mea totală şi că nu a avut nici cea mai mai mică bănuială în privinţa mea.

Închipuiţi-vă ce lupte sfîşietoare se dau în conştiinţa unei fete foarte cucernice care-şi imaginează că este singură răspunzătoare nu numai pentru ceea ce simte, ci şi pentru ceea ce trezeşte într-un copil pe care îl are în grijă. Şi nu în primul copil venit, ci într-un elev de la seminar, un viitor levit. Ah! cum am putut să urmăresc cu asemenea curiozitate lacomă evoluţia incendiului pe care eu însumi l-am aprins? Nu-mi scăpa nimic din bietele strădanii ale Adilei, nici din pretextele pe care le inventa ca să nu se găsească la Liogeats atunci cînd vacanţele de Anul Nou sau de Paşte mă aducea acolo. Urma să se retragă la o mănăstire de unde rugăminţile mele o făceau aproape mereu să se întoarcă înainte ca eu să plec. Nu m-am lăsat păcălit de gîndurile potrivnice credinţei, de care a pretins că este hărţuită ca să aibă un motiv de a evita sfintele taine.

Faptul că aveam conştiinţa acestei drame, iată ce era monstruos. Niciodată nu am avut un chip atît de curat ca în anii aceia. În mijlocul seminariştilor prost îngrijiţi eu mă ridicam ca un crin. "Micul Gradère? un înger..." Dacă aş fi credincios v-aş spune că toate spovedaniile mele şi toate împărtăşaniile erau sacrilegii. Dar credinţa mi-o pierdusem deja... Şi fără credinţă sacrilegiul nu se poate înfăptui, nu-i aşa, domnule abate?

Nu mai aveam nici scuza dragostei - asta se înţelege de la sine - dar nici măcar scuza acelei prime atracţii care foarte repede pentru mine slăbise foarte mult. Nu că aş fi fost incapabil de afecţiune însă, pe măsură ce creştea, mica Mathilde îmi plăcea din ce în ce mai mult şi îi făceam Adilei confidenţe aparent naive. Nu-i era de-ajuns bietei fete că era sfîşiată de scrupule, o mai ardea şi focul geloziei - o gelozie de care îi era ruşine, care o îngrozea. Cred că în perioada aceea şi-a dorit să moară; cine ştie dacă nu cumva chiar acesta era scopul dorit, ceea ce ar fi trebuit să se întîmple? (Ah! asta nu trebuia să v-o spun!). Cine putea spune că nu mă făceam singur unealta acelei morţi căutate, dorite de cineva? Cel puţin aşa încercam să mă conving pe mine... Adila ar fi trebuit să se omoare, în ciuda credinţei, în ciuda fricii de iad... Dar ea se ruga, se ruga tot timpul, se ruga chiar şi atunci cînd păcătuia. Mătăniile bătrînelor... Noroc că lumea le dispreţuieşte, nu le bănuieşte puterea...

La şaptesprezece ani am obţinut diploma de bacalaureat. *Ministeriatul lui Combes* dădea serioase lovituri bisericii Franceze. Deodată am avut îndoieli mari asupra vocaţiei mele. Preotul din Liogeats şi doamnele Du Buch nu numai că nu mi-au adresat cel mai mic reproş dar chiar s-au hotărît să-şi asume ei cheltuielile studiilor pe care aveam ambiţia să le urmez la universitate. În timpul acestei ultime vacanţe nu am părăsit deloc castelul. Acolo luam toate mesele.

Adila îşi pierduse înfăţişarea tinerească. Obeză, astmatică, nu înceta să ne copleşească, pe Mathilde şi pe mine, cu o supraveghere de sub care reuşeam totuşi să scăpăm, biata fată fiind deseori chemată în diverse case ale parohiei. Începea să-mi înţeleagă limpede jocul dar eu eram opera ei, ea aşa credea: nu i-ar fi venit vreodată ideea că ar putea avea dreptul să-mi adreseze cel mai mic reproş.

Am plecat la Bordeaux şi m-am înscris la facultatea de litere. Cu ce primeam de la binefăcătorii mei abia puteam să-mi plătesc casa şi masa. Eu, care visasem o viaţă liberă şi fericită, m-am văzut deposedat de tot, într-o cameră sărăcăcioasă din strada Lambert în cartierul Mériadeck. Mi s-ar fi părut normal să primesc un ajutor din partea Adilei; dar bani de buzunar nu i se dădeau de loc şi tot ce îmi parvenea de la ea era ciupit de la săracii ei.

Trebuie să fiţi drept, domnule abate, şi să nu neglijaţi în treacăt circumstanţele atenuante. Nu puteţi şti cum suferă de frig şi de foame un student de optsprezece ani fără familie. Unei prostituate care locuia în aceeaşi casă i s-a făcut milă de mine. O chema Aline. Din cînd în cînd schimbam două vorbe pe scară. Am avut gripă şi ea m-a îngrijit. Aşa a început. Îşi nota tot ce cheltuia. Dar n-aveam niciodată destui bani ca să scap. Aline era foarte tînără şi încă fragedă. Patronul unui bar s-a îndrăgostit de ea şi a instalat-o într-una din căsuţele acelea fără etaj care la Bordeaux se numesc "échoppes"[1]. Fără portar. Nici un motiv să te temi de indiscreţii: era situată pe partea dinspre docuri, în faţa depozitelor unui negustor de lemn.

1) dugheană, magherniţă.

O parte din zile mi le petreceam acolo iar restul timpului la biblioteca oraşului, unde totul mi se părea bun... (Oare ce nu citisem în vremea aceea?) Seara mă duceam la cafeneaua din faţa Teatrului Mare. În ochii mei acesta era cel mai luxos loc din lume. Orchestra cînta Werther (fragment) şi La Berceuse de Jocelyn[1]. După primele săptămîni de chin simţeam nevoia de căldură, de mîncare, de băutură. Mai tîrziu am învăţat să nu-mi fie ruşine ci să înţeleg ceea ce poţi simţi atunci cînd o femeie îţi plăteşte toate cheltuielile. Totul a durat pînă în primăvară. Într-o zi patronul, prevenit de o scrisoare anonimă, ne-a surprins. Pe Aline a iertat-o. Pe mine m-a azvîrlit în stradă, după o chelfăneală ale cărei urme le-am păstrat multă vreme după aceea.

Aş vrea să sar peste aceste etape. Şi totuşi trebuie să spun tot însă fără să insist, în stilul unui proces verbal, de teamă ca dezgustul să nu vă împingă să aruncaţi foile acestea. Vacanţa de Paşte m-a dus iarăşi la Liogeats. Mathilde, rămasă orfană, îşi termina studiile la un colegiu din Brighton. Îmi petreceam zilele singur cu Adila. Este suficient ca să înţelegeţi în ce a constat crima mea. Una e să ademeneşti o tînără şi alta să încerci să o corupi. După ce am plecat, Adila atît de sinceră pînă nu demult, născocea minciuni şi găsea pretexte ca să plece la Bordeaux şi să-mi aducă bani. O făceam să aştepte mult ceea ce dorea. În ciuda rugăminţilor mele refuza să revendice partea care i se cuvenea din averea tatălui ei. Acum mă cunoştea, era singura care mă cunoştea şi se străduia să joace cît mai subtil. Biata grăsană Adila! La Liogeats fugea de toată lumea. Doamna Du Buch se tînguia şi făcea slujbe la biserică "pentru ca Adila

1) cîntec de leagăn.

să-şi regăsească credinţa". Totuşi, asupra unui punct anume biata fată îmi ţinea piept: îmi era imposibil s-o fac să ceară banii pe care mama ei îi deţinea pe nedrept. Cîteodată a trebuit chiar să strîng hăţurile, într-atît era de aproape să-mi scape.

Într-adevăr, deşi o înjosisem în asemenea hal, nu era disperată. În măsura în care un om nu este disperat, nu-i aşa, domnule abate, toate crimele nu aşază între el şi Dumnezeu decît spaţiul unui cuvînt, al unui suspin. Asta ştiam. Ştiam şi că aştepta să-mi satisfac stagiul militar, că se bizuia pe această despăţire forţată:

- Atunci chiar va trebui să renunţ la tine, îmi spunea. Am să mă ascund şi nu într-o mănăstire ci în cocina unei mănăstiri, sau chiar la "Les Filles Repenties"[1]...

- Nu, îi răspundeam, oricît de departe ar fi garnizoana o să vii iar şi o să te ţii scai de mine şi...

Dar nu vă reproduc aceste cuvinte care-mi ieşeau din gură de parcă nu eu le-aş fi rostit.

Ştiam dinainte că nu o să fac stagiul militar: asupra multor puncte îmi fuseseră date avertismente, asigurări interioare, niciodată dezminţite. Şi într-adevăr, la douăzeci de ani am fost atins de o pleurezie fără gravitate reală, ale cărei urme le-am păstrat mult timp. Aşa am scăpat de cazarmă. Cam în aceaşi perioadă a murit tata. În fiecare an de vacanţă, le anunţam cu pompă binefăcătorilor mei imaginare reuşite la

1) Fetele drept-credincioase.

examene. În realitate, nici măcar nu mă mai duceam să mă înscriu. Nici un băiat din Liogeats nu frecventa facultatea şi astfel am putut să joc această comedie pînă la capăt, fără să fiu demascat.

Într-o bună zi m-am simţit destul de stăpîn pe Adila ca să mă prefac că o părăsesc dacă ea n-ar fi consimţit să-şi revendice moştenirea. Rupsese definitiv legăturile cu ai ei şi trăia singură la Bilbao. Nici chiar eu nu ştiam că fusese însărcinată. Săraca fata aranjase această ruptură ca să poată naşte în străinătate. Îmi era uşor să mă lipsesc de ajutorul ei din momentul în care o scrisoare a Alinei îmi aducea la cunoştinţă moartea subită a cafegiului ei şi faptul că era liberă. Îi lăsase el direct o parte din avere? Oare contribuise şi ea la acest lucru? Am avut proasta inspiraţie să mă arăt discret asupra acestui punct într-o perioadă în care ea nu punea la îndoială nimic şi ar fi înghiţit momeala. Mai tîrziu, cînd am înţeles ce interes aveam s-o păstrez, a fost în gardă şi n-am putut să mai scot nimic de la ea.

Am regăsit o Aline îmburghezită, stînd într-un apartament, avînd *în serviciu o femeie* şi făcînd pe doamna. Mi-a subînchiriat la etajul trei o cameră în care nu stăteam cine ştie ce. Chirie nu-i plăteam. Aline devenise femeie de afaceri. Avea interese în mai multe "case". Linistiţi-vă, şi peste asta o să trec repede. Ajunge să ştiţi că m-a făcut asociatul ocupaţiilor şi beneficiilor ei. Mai mult ca oricînd în viaţa mea, peste această perioadă trebuie să trec în goana mare. Nu întoarceţi capul, domnule abate, dacă nu vreţi să fiţi preschimbat într-o statuie de sare. Aline avea geniul şantajului: era un joc periculos însă aveam destule înţelegeri cu poliţia. Tocmai asta ne-a obligat să renunţăm în 1914: prietenii noştri erau lihniţi de foame şi au omorît găina care făcea ouă de aur.

Între timp, în ianuarie 1913 Adila, singura ființă care mă cunoștea cu adevărat (și poate tocmai de aceea îmi arăta o milă care făcea să-mi înghețe sîngele în vine), Adila deci mi-a anunțat nașterea fiului nostru Andrès și mi-a vorbit de căsătorie. Se făcea luntre și punte să obțină consimțămîntul mamei sale, foarte șubrezită în perioada aceea.

Însă atîta timp cît puteam să duc o viță îmbelșugată lîngă Aline îmi refuzam această căsătorie care era totuși măreață. Ideea unei vieți în comun cu Adila mă îngrozea: nu că nu aș fi fost foarte atașat de ea în fond; dar lîngă ea mă cuprindea o rușine fără margini, tocmai pe mine căruia nu-i mai era rușine de nimic! Îmi apărea mereu așa cum o cunoscusem odinioară, fata trupeșă, sănătoasă și fericită din Liogeats, slujitoarea lui Dumnezeu, prietena săracilor, pe care eu o umilisem - o umilisem dar n-o făcusem să dispere. Nu a disperat niciodată.

Căsătoria a avut loc mai tîrziu, în plin război. Am fost într-o anumită măsură obligat la acest lucru ca să scap dintr-o situație din care nu exista altă ieșire. O comisie de revizie mi-a prelungit scutirea și la începutul lui 1915 am plecat la Paris cu Aline. Acolo am cîștigat mulți bani datorită unor operații de care n-am curaj să vă vorbesc. Niciodată traficul de stupefiante nu a fost mai înfloritor: cantități mari de cocaină veneau din Germania prin Olanda... Ce trebuie să știți ca să înțelegeți tot ce va urma este că anumite povești care ar fi putut să mă ducă foarte departe m-au predat Alinei legat fedeleș. Da, din 1915 acționez doar sub comanda ei: din anul acela ea nu a mai fost numai fata îndrăgostită care mă îngrijise într-o cameră pe strada Lambert, în Mériadeck. N-a mai fost nici măcar patroana chibzuită care mă făcuse partener de afaceri. Alcoolul a fost viciul ei din totdeauna și în voia lui se lăsa de la o zi la alta din ce în ce mai mult. Ajunsese chiar să nu se mai ocupe de propria ei întreținere. Pe mine conta. Iar dacă eu vă

jur că avea mijloace prin care să mă pună în mişcare o să mă credeţi pe cuvînt, nu-i aşa? Nu o să cereţi precizări?

Exista deci - şi există şi astăzi - în viaţa mea o femeie care îşi ducea zilele culcată în pat, cu o sticlă de Pernod şi un pahar la căpătîi, ocupată cu cititul romanelor poliţiste. Nu se mai spăla, treaba nu i-o mai făcea nimeni. Nu o să vă descriu cum arătau cearceafurile sale brodate, cămăşile de mătase rupte, acoperite de pete. Pretutindeni pahare murdare, sticle goale; şi ea... Şi tocmai mie trebuia să mi se întîmple. Cum fusesem tras pe sfoară, domnule abate! Cu toate acestea primisem o promisiune, o asigurare interioară; totul trebuia să-mi reuşească pe pămînt (o să mă credeţi nebun). Şi este adevărat că într-un fel anume totul îmi reuşise pînă atunci, trăisem o viaţă privilegiată. Într-o perioadă în care atîţia băieţi de vîrsta mea sufereau şi mureau în noroiul de pe front eu eram la adăpost, cîştigam bani... "Dar nu e vina mea, îmi spunea această voce, că te-ai lăsat prins între aceste două femei. Însoară-te cu cea bogată şi o să poţi să te descotoroseşti de cea săracă, cea de care depinzi..." Şi ştiu prea bine că numai noi ne vorbim nouă înşine...

O scrisoare scurtă a prevenit-o pe Adila că eram hotărît să mă însor cu ea. Către Paşte am părăsit Parisul. Îmi amintesc sosirea la Liogeats, într-o seară. Nu mă aştepta nimeni. Bucătăreasa mi-a spus că Adila îşi petrecea noaptea la căpătîiul unui muribund, în punctul medical pe care familia ei îl ţinea în vechea şcoală liberă.

A doua zi dimineaţă, după ce a bătut la uşa camerei mele, a intrat. Slăbise mult şi sub boneta de infirmieră părea mai puţin urîtă. Dar îmbătrînise atît de mult femeia aceasta care se

apropia de patruzeci de ani încît am rămas şocat. În primul moment m-a cuprins groaza gîndindu-mă la căsătoria noastră căci, deşi aveam treizeci şi doi de ani pe atunci, nimeni nu mi-ar fi dat mai mult de douăzeci. Adila mă privea fără să spună nimic. Eram culcat şi mă vedeam în oglindă aşa cum îi apăream acestei femei bătrîne cu care trebuia să mă însor. Stătea în picioare, cît mai departe cu putinţă, şi nici măcar nu încercase să mă sărute. Mi-a spus că îl lăsase pe micul Andrès la Bilbao cu o doică şi că era tare drăguţ. Ce mă interesa acest copil! Îmi aduc aminte că fereastra era larg deschisă; soarele de Paşte îmi scălda patul şi în stejarii desfrunziţi se chemau piţigoii: atîta tinereţe şi bucurie afară, în ciuda masacrului organizat, o lume plină de dragoste; iar eu o priveam pe femeia acesta, ceea ce mi-a hărăzit soarta. O şuviţă de păr aproape cărunt îi ieşea de sub bonetă. Avea ochii plecaţi şi o expresie pasivă, cu intenţia evidentă de a nu mă privi. N-am mai putut să mă abţin. Am bîiguit:

- Ţi-ai atins scopul... Crezi că m-ai cumpărat... Îţi închipui că îţi aparţin... O să vezi tu! O să vezi!

Şi-a ridicat ochii. Am avut întotdeauna puterea de a citi în sufletul oamenilor: privirea aceasta nu exprima nici o poftă nemăsurată şi de altfel nici un sentiment violent. M-am dat jos din pat fără ca ea să-şi coboare pleoapele. Am înaintat către ea; era sprijinită de uşă şi-şi mişca buzele. Devenise atît de palidă încît am întrebat-o dacă îi era frică de mine. A aprobat din cap.

- Atunci de ce te măriţi cu mine?

- Trebuie. Din cauza lui Andrès.

- Cu toate acestea, nu mă mai iubeşti?

A făcut un gest vag.

- Ţi-e groază de mine?

- Nu, a protestat ea, de ceea ce se află în tine.

- De ceea ce se află rău în mine? E opera ta, o ştii prea bine!

Ah! Lovisem în sfîrşit acolo unde trebuia. A scos un geamăt.

- Eram încă un băieţandru, adu-ţi aminte, un copil nevinovat, Adila... un seminarist...

Ochii i s-au umplut de lacrimi... Această biată figură blîndă exprima groaza. Şi dintr-o dată am văzut-o cum se prăbuşeşte pe parchet. Iar eu în picioare în pijama - vă daţi seama, nu? - o priveam. Îşi ascunsese capul în mîini. Corpul ei masiv era scuturat de hohote de plîns. Dacă există un sentiment cu desăvîrşire străin de mine, acela e milă, chiar faţă de o fiinţă de care mă uneau atîtea legături... Ei bine, în momentul acela simţeam pentru ea o milă... cum să vă spun, domnule abate? o milă supranaturală. Şi nu o numesc aşa la întîmplare. Am protestat fără voia mea:

- Nu, nenorocito, nu, nu mă crede. Ce? Ce tot spui acolo?

M-am aplecat spre ea, îndepărtînd cu mîna acea şuviţă căruntă lipită de frunte şi am încercat să desluşesc cuvintele care îi scăpau între două hohote. În cele din urmă am auzit: "Cu piatra de moară de gît..."

Îşi repeta ameninţarea lui Isus către cei care l-au revoltat pe unul din copiii care credeau în el: "Ar merita să li se agaţe de gît o piatră de moară..." O pornire de care nu m-am putut apăra m-a aruncat în genunchi, lîngă ea. Am cuprins-o în braţe:

- Nu fată dragă, ameninţarea nu e pentru tine. Căci eu nu am fost unul din copiii ai căror îngeri îl privesc pe Atotputernicul în faţă. Niciodată nu am fost unul din acei copii. Oricît de departe aş privi în trecut, descompunerea e instalată în mine şi mă amuzam trezind în tine o tulburare... Vîrsta pe care o ai nu înseamnă nimic... Ceea ce mi-a fost dat de cînd am venit pe lume nu este inocenţa, ca la atîţia alţi oameni, ci masca inc

cenţei. Printre genele mele de copil observam atent ispita pe care o trezeam în carnea ta, în inima ta. Cu desfătare, mă simţeam de temut pentru bietul tău suflet. Aveam conştiinţa faptului că eram o momeală. Gustul propriei mele otrăvi îmi umplea gura. Te apropiai de carnea acesta blestemată. Te învîrteai în jurul acestei false nevinovăţii. Avansurile tale şovăitoare, felul în care dădeai înapoi, felul în care te întorceai spre mine, nimic nu-mi scăpa. Copil cu inima de gheaţă, mă jucam cu tine, biată fetiţă. Prin urmare, nu te nelinişti. Dintre noi doi eu am fost ispititorul, eu am fost cel mai puternic şi cel mai în vîrstă. Ce bătrîn eram la şaisprezece ani! Bătrîn de cînd lumea! Iar tu, în ciuda celor şapte ani cu care erai mai mare decît mine, ce suflet de copil aveai!

Ea se ridicase şi stătea rezemată de perete. Văd şi acum chipul acela tumefiat, şuviţele care ieşeau de sub boneta albă. Aud şi acum cîntecul păsării căţărătoare, piuitul piţigoilor, sturzii care în trecere se încurcaseră în iederă... Era o dimineaţă din *săptămîna sfîntă*... Un moment din viaţa mea în care n-am făcut rău, domnule abate, în care am făcut bine, în care am oprit acel suflet aflat pe marginea prăpastiei... Contrar voinţei mele, desigur, contrar voinţei mele... şi a altcuiva, deasemeni.

- Trebuie să fugi, trebuie să scapi de mine! îi repetam. Profită de clipa asta. Salvează-te!

Clătina din cap privindu-mă cu o dragoaste profundă. Din cînd în cînd o scutura cîte un fior dar nu mai plîngea. Pe cînd repeta într-una "imposibil" mi-am regăsit vocea obişnuită şi i-am spus:

- Nu te-ai vindecat de mine?

S-a îndreptat ca şi cum aş fi înţepat-o. Am insistat:

- Dacă te-ai fi vindecat, ai fi plecat în lumea largă, ai fi fugit de mine. Oare ştii ce te aşteaptă?

Mi-a răspuns că ştia.

- Crezi că mă cunoşti... habar n-ai de ce sînt în stare... (ca şi cum eu aş fi vrut, ca şi cum trebuia ca Adila să devină soţia mea în cunoştinţă de cauză).

- Cum să nu ştiu?

Pusese această întrebare cu o vece surdă în care mi s-a părut că disting o nuanţă de dezgust. Am devenit furios:

- N-o să mai fii aşa de mîndră după ce o să se întîmple.

Mă privea fix, cu capul sprijinit de perete.

- Abia aştept să se îndeplinească, a murmurat. Cel mai greu o să fie să o previi...

Şi după ce am întrerupt-o brutal a continuat:

- Nu nu e vorba de mama, pe ea am pregătit-o de multă vreme; vestea n-o s-o uimească. Nu, mă gîndeam la Mathilde...

De ce îmi vorbea de Mathilde?... Întotdeauna evitaserăm amîndoi să-i rostim numele. Mi-am amintit că era în Anglia. Ce ne interesa pe noi Mathilde? Am fi pus-o în faţa faptului împlinit. Adila reluă în şoaptă:

- Se întoarce mîine.

Privea în gol. Lacrimi îi şiroiau pe obraji.

- Ar trebui să-i spunem...

- Ce-o priveşte pe ea? Nu e decît verişoara ta. Aţi trăit în aceeaşi casă, se-înţelege... ştii că o să te iau cu mine la Paris?

Mi-am muşcat buzele, supărat că m-am dat de gol şi că n-am aşteptat să ne căsătorim ca s-o anunţ pe Adila că voiam să plec din Liogeats. Dar mi-am dat seama că vestea o lăsa rece. Privea căsătoria ca şi cum ar fi trebuit să se arunce în mare. A murmurat:

- La Paris sau altundeva...

- Da, ai dreptate: la Paris sau altundeva, o să fii cu mine, o să fii soţia mea, soţia acestei fiinţe pe care o ai în faţa ochilor, carne din carnea mea.

Şi în timp ce ea spunea pe un ton încet "Sînt deja..." am insistat:

- Dăruită toată mie, Adila. Proprietatea mea. Singură. Iar între tine şi mine nimeni.

Am avut sentimentul că nu o dominam. Mi-a susţinut privirea şi a protestat cu fermitate:

- Nu, nu voi fi singura. Nici acum nu sînt. Dacă aş fi, de mult timp aş fi plecat de lîngă tine la celălalt capăt al lumii sau pe lumea cealaltă.

Nu am găsit nici un răspuns. După o pauză a vorbit din nou:

- Am să vorbesc cu mama... Cît despre Mathilde, e peste puterile mele. O să-i dai vestea chiar tu... şi cît mai degrabă... chiar şi mîine. Trebuie ca totul să se termine repede... De ce nu la Paris, din moment ce domiciliul tău legal acolo e?

- Nu, am protestat. Vreau o căsătorie cu pompă aici. Vreau să treci prin Liogeats în rochia albă. Vreau să asiste toată lumea de aici la trimful meu... Un triumf de pomină, nu? Unii încă se mai îndoiesc de ce s-a întîmplat. Trebuie să te aştepţi la jigniri, draga mea. Cu atît mai rău! Vreau o nuntă frumoasă în biserica din Liogeats.

- O s-o ai, o s-o avem.

Nu mă scăpa deloc din ochi şi respira repede.

Nu am mai văzut pe nimeni toată ziua. Nu îndrăzneam să mă aventurez în satul plin de văduve, de mame care-şi pierduseră copiii. Toate casele erau în doliu, toate familiile trăiau în încordare. În vremea aceea oamenii nu puteau suporta să vadă un civil tînăr şi întreg. Într-adevăr, reformarea mea era legală; aşa cum se observa din auscultare şi din radiografie, starea unuia dintre plămîni înlătura orice dubii. Însă ciudat era că nu simţeam nici o tulburare, nici o oboseală; mă bucuram de o sănătate de fier. Găsiţi ce explicaţii doriţi, domnule abate.

Eram apărat în mod straniu, trebuie să recunosc, eram la adăpost... Şi totuşi, pe măsură ce destinul mi se contura, mă înspăimînta.

Mi-am petrecut ziua hoinărind prin grădină. Adila se dusese înapoi la spital. Mama ei nu mai cobora la masă de vreo cîţiva ani. Numai ferestrele bătrînei, dinspre faţa principală a castelului, aveau obloanele deschise; toate celelalte erau închise. În partea de vest am văzut o servitoare care spăla geamurile de la camera Mathildei, care comunica cu cea a Adilei.

La prînz am primit de la Aline o scrisoare poruncitoare şi ameninţătoare; dar eram liniştit. Avea tot interesul să nu-mi ratez căsătoria şi nu aveam de ce să mă tem din partea ei atîta timp cît nu pusesem mîna pe biştari. Numai atunci ar fi atacat. Tremuram la gîndul acesta încă dinainte. Oamenii ca dumneavostră, domnule abate, se întreabă cum oare ajung cei de teapa mea la ideea de a lichida o fiinţă care-*i deranjează*. Totuşi, chiar din perioada aceea una din preocupările mele constante era să descopăr un mijloc de a mă descotorosi de Aline. Aveam o imaginaţie fertilă: mi-am petrecut viaţa lichidînd-o în gînd; cîte romane poliţiste aş fi putut scrie cu tot ceea ce născocisem! Dar crimă perfectă nu există. Şi pe urmă Aline, călită de mult timp în jocul periculos al şantajului, era mereu neîncrezătoare. Îmi vorbea deseori de ispita care mă muncea ca de un lucru care mergea de la sine şi-mi explica de ce nu o voi ucide, de ce nu puteam s-o ucid: după patruzecişiopt de ore aş fi fost bănuit şi arestat; totul mă învinuia. De alminteri, îmi repeta adeseori, lăsase în mîini de încredere documentele care urmau să atragă de la început atenţia justiţiei asupra mea. Căţeaua mă convinsese în cele din urmă că aveam tot interesul să rămînă în viaţă şi că, dacă i s-ar fi întîmplat vreo nenorocire, aş fi un om pierdut chiar dacă aş fi fost nevinovat.

Ziua aceea s-a scurs prin codrii sălbatici şi desfrunziţi care nu ştiau cine sînt deşi mă cunoşteau din copilărie. Numai un om ca mine poate iubi cu patimă acest univers adorabil care n-are nici priviri şi nici conştiinţă cu care să ne judece... Această lume înmiresmată, plină de animale şi de stele, care nu ştie că există sfinţi şi blestemaţi, fiinţe salvate şi fiinţe pierdute. Îmi amintesc că în ziua aceea, pe la ora trei, m-am întins la soare pe un pin doborît al cărui trunchi uriaş ciuntise stejarii în cădere. Chircit în mirosul acesta de scoarţă jupuită mă încălzeam nevinovat ca o vulpe, ca un jder. Natura nu-mi cerea socoteală: tot ceea ce trăieşte împotriva ei, tot ceea ce se amestecă în viaţa sa cea mai intimă se sfîşie reciproc. Eram unul din miile de devoratori care la aceeaşi oră îşi încălzeau la soare penele, blana, elitrele. Nu sufeream; suferinţa mea se oprise prin minune... Pentru că trebuie să ştiţi, domnule abate, durerea aceasta atroce, conştiinţa permanentă a unei detenţii veşnice nu se întrerupe niciodată. Cu toate acestea, în aceea perioadă nu-mi ajunseseră la urechi vorbele pe care mi le-a spus într-o bună zi unul din confraţii dumneavoastră, un preot bătrîn cu gură de sfînt, pe care îl întîlneam cîteodată pe serpentinele de la Super-Bagnères, în anul în care mi-am făcut cura la Luchon. Da, vorbeam împreună de "prinţul acestei lumi", cum îl numea el... mi-a spus cu o siguranţă care m-a înghţat: "Există suflete care îi sînt dăruite lui..." Avea aerul că ştie acest lucru din sursă sigură. Nu îndrăzneam să-i pun întrebări şi mă grăbeam să schimb vorba. De atunci l-am căutat pe acest bătrîn peste tot ca să-l oblig să se explice. În cele din urmă l-am găsit: murise împăcat cu toată lumea, într-un azil de bătrîni, la Vanves, ducînd cu el în mormînt îngrozitorul secret: "Există suflete care îi sînt dăruite lui..."

Mathilde a sosit a doua zi după prînz, fără ca eu să fiu acolo s-o primesc. Toată ziua am auzit-o strigînd-o pe Adila, rîzînd şi cîntînd, în camera ei în care îşi desfăcea bagajele. Trîntea uşile. Mititica, nu se schimbase, la trecerea ei totul se trezea la viaţă. Eu citeam ziarele la soare cînd o mînă iute mi-a luat pălăria de pe cap. Am auzit un rîs pe care l-am recunoscut, dar la început n-am recunoscut decît rîsul. Fata aceea înaltă, zveltă, cu talie de rîndunică nu semăna de loc cu copilul măsliniu şi pricăjit care îmi fusese tovarăş de joacă. Însă cu atît mai mult nu semăna cu acea Mathilde Desbats în care se transformase, cu doamna Symphorien Desbats, a cărei conştiinţă nu mai aveţi cinstea s-o îndrumaţi în ziua de azi. Nimic mai puţin tragic, domnule abate, decît Mathilde din perioada aceea. Nu avea înfăţişarea impunătoare pe care o ştiţi dumneavoastră dar speriată da, speriată era: rîndunica intrată deodată într-o odaie şi care se loveşte de toate. Prea subţire, colţuroasă... Stînd în mijlocul aleii, ca o pasăre care nu rămîne acolo decît o clipită, îşi legăna pălăria şi mă privea fix, cu mişcări ale căpşorului cu părul strîns. Aş putea să vă spun cum era rochia, braţele goale în ciuda vremii încă reci, bilele mari de mărgele din jurul gîtului bronzat. Nu mai eram eu însumi, nu mai ştiam cine sînt: o duioşie tainică se ridica din străfundurile fiinţei mele şi se întindea asupra vieţii mele criminale. Iată-mă redevenit tînăr în faţa unei tinere. Nu, nu poate fi cu putinţă toată această existenţă trăită în vis. Era încă vremea cînd ne ascundeam în întinderile acoperite de lemn-cîinesc. Adila ne căuta, ne striga pe nume iar eu o ţineam în braţe fără s-o strîng şi ea îşi încolăcea braţele pe după gîtul meu. Toată murdăria unei vieţi întregi a durat cît un coşmar; mă trzesc brusc, eşti încă acolo, mă iubeşti... Şi rămînem în tensiune, fiecare se străduieşte să nu se grăbească... Şi deodată ea vorbeşte:

- Cum nu te-ai schimbat deloc, dragul meu Gabriel! Roşeşti la fel ca altădată...

Cuvinte fatale: brusc ceaţa se detramă şi îmi revăd viaţa.

Deci nimic nu lăsase urme asupra mea? Dar în realitate Mathilde nu se înşela deloc: pe vremea cînd ne jucam împreună eram la fel de pierdut ca astăzi; mă masca doar nevinovăţia vîrstei... Nu, nu mă schimbasem: orice aş fi putut îndeplini după aceea, nu adăugasem nimic chipului meu adevărat, chipului meu veşnic.

- Nu pari bolnav... şi totuşi probabil că eşti... Da, ştiu, mi-au arătat radiografia cînd am făcut ultima călătorie... Acum sînt tare în medicină! Cu toate acestea, e extrordinar cît de bine arăţi.

Mi-a controlat temperatura şi a părut contrariată că nu mi-o luam în fiecare seară. Am plecat împreună. Fuseseră doborîţi mulţi pini; defrişările distruseseră ascunzătorile pe care le ştiam. Apa Balionului, la care odinioară trebuie să ajungem prin desişuri şi care curgea pe sub ramurile îngemănate ale arinilor şi stejarilor, rămăsese acum fără acoperiş: se înfiora străbătînd un teren plat plin de butuci şi semănată cu resturi de scoarţă.

- Balionul, cel puţin, nu s-a schimbat, spunea Mathilde. Crezi oare că bombardamentele sau gazele au vreo putere în faţa pîraielor? Împotriva apei vii nu poţi nimic...

- Ba da, fetiţa mea (întotdeauna îi spusesem fetiţa mea), poţi s-o otrăveşti... Uite, am adăugat, "cazemata"[1] noastră e tot acolo!

1) în textul original - "jouquet"

Ştiţi ce înseamnă o cazemată la noi la Liogeats: un adăpost din care se vînează cu puşca porumbei guleraţi. Am intrat în ea ca pe vremuri. Nici eu nu mai voiam să profit de singurătate şi nici Mathilde nu se mai gîndea la nimic rău. Ne regăsiserăm aidoma copiilor care din totdeauna şi-au petrecut vacanţa în aceeaşi regiune: stăteam pur şi simplu umăr lîngă umăr. Şi iarăşi mi-am pierdut conştiinţa identităţii, în liniştea absolută şi în mirosul de ferigi moarte. În ziua aceea aş fi putut să cred despre faptele mele, care nu-mi lăsaseră nici o urmă pe chip, că nici în suflet nu mă însemnaseră cu nimic. Poate că această micuţă Mathilde era ea singură nevinovată pentru amîndoi? Cîteva clipe am fost fericit... da, ştiu totuşi ce este fericirea... pînă în momentul în care Mathilde a spus:

- Pe Adila, de exemplu, am găsit-o foarte schimbată... de nerecunoscut: o bătrînă.

Nu am răspuns. Picăturile de ploaie duruiau pe acoperişul nostru de ferigi şi frunze. În imediata noastră apropiere o pasăre ţipa foarte strident. Să nu mă gîndesc la Adila! Să nu mă gîndesc la Adila! Însă, în ciuda eforturilor mele, de acum înainte se găsea între noi. Mathilde mă întreba cu ce mă ocupam şi voia să ştie de unde aveam bani. Răspundeam cu prudenţă şi cu un tremur secret. Era o fetiţă practică, abilă în afaceri, cum sînt atîtea pe la noi şi pe care le depistam cu destulă greutate. Din fericire, o parte din aranjamentele mele puteau fi dezvăluite. În vremea aceea puteai să cumperi orice, depozitai şi vindeai peste o lună, cu un profit serios. Mathilde strîmba din nas; era ceea ce ea numea "a trăi din expediente".

- Nu te-ai gîndit niciodată, m-a întrebat, să pleci din Paris şi să vii înapoi la Liogeats?

- Şi la Liogeats ce-aş face?

- Ştiu şi eu! Caută...

Privirile ni s-au încrucişat în întunericul din cazemată.

Ploaia se oprise. Pămîntul îmbibat ne învăluia în mirosul şi în răcoarea sa... Dar ne ţineam de cald reciproc. Ştiam ce îmi oferă. Înţelegeam... Prea tîrziu! Doar sacrificîd-o pe Adila... De fapt nici n-ar însemna un sacrificiu: Adila nu mă mai iubea. În ochii ei căsătoria nu mai era decît un fel de reparaţie. Împotriva mea nu avea nici o putere...

- Ai putea, de pildă, să te ocupi de proprietăţile mele?

- În ce calitate?

A ocolit întrebarea, a vorbit aiurea despre Brighton, despre două prietene australiene ai căror părinţi pieriseră la bordul unui vas torpilat. Deodată m-a întrebat dacă ştiam de ce se întorsese în Franţa. Era vorba de un proiect de căsătorie cu unul din verii lor, Symphorien Desbats, mai mare decît ea cu douăzeci de ani dar care se ocupa de proprietăţile Mathildei de pe vremea cînd trăiau părinţii ei.

- Încă nu ne-am hotărît, a reluat ea. Dar dacă răspunsul va fi "nu", aşa cum cred, n-o să pot să anunţ un om căruia îi datorez atît de mult printr-o scrisoare...

Reîncepuse ploaia. Am alergat către casă. Am luat-o de mînă cum făceam în copilărie; dar acum era mai iute decît mine. Aşa am intrat în vestibulul întunecos. Furtuna bubuia slab. Am văzut un mantou de infirmieră aruncat pe un fotoliu.

- S-a întors Adila, a spus Mathilde. Eu nu îndrăznesc s-o strig. Are aerul că fuge de mine... Ştii tu cumva dacă are vreun motiv să fie supărată pe mine? Poate crede că nu i-am scris destul...La urma urmei, nu eram chiar atît de intime! După ce o să mă mărit o să pot să am şi eu viaţa mea...

- Castelul este în copropietate?

- Sper să ies din povestea asta. De altfel nu ţin la castel... Dacă vrea Adila să-l păstreze...

- Locuinţa domnului Desbats din piaţă e sinistră...

Mi-a răspuns cu o voce tremurătoare "că nu era vorba să stea la domnul Desbats". Ca de fiecare dată cînd era furtună, curentul electric era întrerupt. Stăteam în picioare şi în jurul nostru se făcea simţită scurgerea în amurg. Am auzit paşi la primul etaj.Eram pradă unei dorinţe nebune, absurde: să vorbesc chiar atunci cu Adila şi să o azvîrl imediat peste bord. Îmi era imposibil să mai rămîn fie şi pentru o clipă în nesiguranţă: voiam să am în sfîrşit cale liberă, să pot în sfîrşit să fiu fericit! Aş înlătura toate piedicile; deja mă aruncam asupra lor cu gîndul, ca un nebun. Ah! şi Aline? Însă Mathilde era la fel de bogată ca Adila... Puteam să sustrag suma care trebuia ca să-i închid gura Alinei... Dar nu: ştiam prea bine că nimic nu o va împiedica pe ticăloasă să mă şantajeze pînă în mormînt. Odată căsătoria încheiată, aş avea timp să mă gîndesc şi la asta. Numai fericirea, fericirea asta nesperată mi-ar da curajul să o reduc pe Aline la tăcere, la tăcere veşnică. Da, dintr-o dată, chiar în secunda aceea, în acel hol de castel de la ţară, lîngă fata aceasta care respira repede, eram hotărît să comit această ultimă crimă: o ultimă crimă prin care să-mi cîştig dreptul de a nu mai comite altele. Încă o crimă şi s-ar fi terminat.

Ploua zgomotos, furtuna răbufnea şi totuşi nu auzeam nimic altceva decît gîfîitul uşor al Mathildei. Mîinile mele şovăitoare s-au întins în întuneric.

- Dintotdeauna, a murmurat. Şi tu?

O ţineam în braţe, atent la paşii grei de deasupra capetelor noastre: Adila... Să scap de Adila imediat... Nu mai puteam să trăiesc în nesiguranţă nici o clipă. Am îndepărtat-o cu blîndeţe pe Mathilde şi i-am spus să meargă să mă aştepte la ea în cameră.

Am intrat la Adila fără să bat la uşă, ca un hoţ. Se plimba de-a lungul şi de-a latul camerei, rugîndu-se totodată: era acel du-te-vino pe care îl auzeam în hol. Pe cămin erau aprinse

cîteva lumînări. A părut speriată cînd m-a văzut şi s-a oprit, cu mătăniile încolăcite în jurul închieieturii.

- Voiam să-ţi vorbesc înainte de cină (ce voce blîndă aveam! Blîndeţea ei mă mira şi pe mine). M-am gîndit mult după discuţia noastră de ieri. Ţi-am făcut destul de rău, biata mea Adila. Căsătoria acesta ar fi o nebunie...

A făcut un gest de lehamite:

- Ce rost are să mai vorbim despre asta? Ce-am avut să ne spunem ne-am spus.

Am îngăimat, deja cuprins de mînie:

- Şi eu ce fac? Cu mine cum rămîne? Cum rămîne cu fericirea mea?

Adila se întorsese şi mă privea cu o atenţie profundă.

- Fericirea ta? Înseamnă averea mea... proprietăţile mele...

Pe ce ton degajat a rostit cuvintele acestea! Am protestat spunînd că puţin îmi păsa de banii ei. În zadar am încercat să mă stăpînesc:

- Pot să am şi eu o proprietate la fel de frumoasă şi chiar mai frumoasă decît a ta. Şi în acelaşi timp să mă însor cu o femeie care să nu fie... (urma un cuvînt care îmi scapă din cînd în cînd, unul din acei termeni obsceni pe care nu-mi stă în fire să-i rostesc, căci prin natura mea am oroare de ei. Şi totuşi, în anumite ocazii nu vă închipuiţi ce îmi vine la gură...)

Adila m-a întrebat cu voce tremurătoare:

- Care femeie? Mathilde? Aveam unele dubii. Simţeam însă că o să vină şi asta, a adăugat cu un aer îndurerat. Şi apoi, foarte calmă: Ei bine nu, dragul meu, la asta o să trebuiască să renunţi. Şi pe cînd eu bolboroseam "cine mă obligă?", mi-a răspuns că avea ea suficiente mijloace...

- Hai, fii serioasă! o să te pierzi şi pe tine...

Atinsesem apogeul unei crize ale cărei consecinţe le suportase deseori. Însă nu ceda deloc şi îmi susţinea privirea:

- Nu mă mai înspăimînţi, mă aştept la orice. Ascultă-mă bine dacă trebuie o să iau cu plăcere asupra mea sarcina salvării Mathildei. Dar tot n-ai înţeles că nu mai am nimic de pierdut şi nimic de cîştigat, că am pierdut sau am cîştigat totul... că nu mai poţi să-mi faci nici un rău?

Mi-am ridicat mîinile spre gîtul său mare şi alb:

- Şi de asta ce zici, nici de asta nu ţi-e frică?

A clătinat din cap:

- Nu Gabriel, pentru că ţi-e prea frică ţie însuţi...

Am ezitat să mă arunc asupra ei cînd ieşea. A mers pînă la scară însă nu ca să scape de mine, aşa cum crezusem la început; căci am auzit că o strigă pe Mathilde cu o voce puternică.

Pasul uşor al fetiţei făcea să scîrţîie treptele. Mă ţineam cît mai departe de fereastră şi Mathilde nu m-a zărit imediat după ce a intrat. I-am auzit vocea:

- Eşti acolo, Gabriel?

În acest timp Adila închisese uşa din nou.

- Gabriel şi cu mine nu mai putem amîna să-ţi anunţăm o veste mare. Îmi promiseseşi că o să-i comunici chiar tu Mathildei, Gabriel...

Probabil că la început tînăra fată a crezut că i-am povestit verişoarei sale ce se întîmplase între noi şi că Adila răspunsese anunţîndu-şi propria logodnă.

- Am întîlnit fericirea, a spus Mathilde rîzînd, fiecare în felul ei... Dar spune-mi imediat cum îl cheamă, Adila... Îl cunosc?

- Draga mea, nu ghiceşti? Este aici în cameră...

Vorbea prudent. Ca prin vis am auzit-o pe Mathilde repetînd:

- Cum? Ce glumă-i asta?

Aşteptam să se termine totul cînd, deodată, tînăra fată m-a întrebat:

- Nu-i adevărat, nu-i aşa, Gabriel?

Am bîiguit:

- Sper că nu...

Atunci Adila, ca şi cum ar fi repetat o lecţie, a conchis pe un ton neutru că nu puteam să neg, că eram promişi unul altuia. Mathilde îmi şoptea:

- Îşi bate joc de tine? Răspunde! Răspunde, ce mai stai!

Am făcut un gest vag de refuz. Auzeam cuvintele gîfîite ale Mathildei fără să le dau nici o semnificaţie.

După un lung moment de inconştienţă am înţeles iarăşi ce spunea, cu o voce întretăiată:

- Acum se explică toate: nu aveai nici un *dubiu* că o să fiu destul de proastă... şi tu în acelaşi timp erai sigur de consimţămîntul ei... Pentru tine important era să intri în familie. Cine ar fi crezut că tocmai tu ţi-ai făcut asemenea planuri, Gabriel! Că ai fost în stare de asemenea socoteli!

N-o să uit niciodată privirea Adilei, în timp ce verişoara ei repeta: Cine te-ar fi crezut în stare...

E adevărat că, pe cei care îmi cunoşteau viaţa, indignarea Mathildei i-ar fi făcut să moară de rîs.

- Nu-ţi fie frică, n-am să-*l disput cu tine*, striga. Deşi mi-ar fi uşor, ştii bine! Însă poţi să-l păstrezi, draga mea!

Şi chiar adăugă, într-un fel de dialect:

-Ia-ţi-l.

În clipa aceea Adila s-a desprins de perete şi, cu ochii întredeschişi a spus foarte repede:

- Nu e vorba de mine... dar... avem un băieţel, îl cheamă Andrès, are cinci ani.

Mathilde îngîna năucită: "Tu? Un copil?..." şi rîdea.

În cele din urmă a ieşit clătinîndu-se şi am auzit-o căzînd pe coridor. M-am grăbit să mă duc dar Adila m-a împins înapoi cu asprime. În acel moment ar fi fost periculos s-o înfrunt. Am lăsat-o în genunchi, ţinîndu-i capul verişoarei sale şi am coborît scările fără să mă mai întorc.

Simţeam frigul bălţilor la picioare. Mă conduceam după albeaţa aleii însă din cînd în cînd nu o mai vedeam şi mă loveam de pini.

A fost, fără îndoială, unul din acele momente din viaţa mea cînd am fost foarte aproape de a mă omorî. Însă o voce nerăbdătoare îmi şoptea în surdină: "Nu, eşti prea laş!", ca şi cum ar fi aparţinut cuiva care nu spera să mă convingă în felul ăsta. Căci e adevărat că sînt laş şi se întîmplă adeseori ca, dintre toate viciile, ăsta să fie cel care ne salvează. M-am întors acasă noaptea ud leoarcă, flămînd, cu mîinile însîngerate dar în viaţă, asta era, în viaţă!

Trebuie să mă grăbesc, domnule abate, altfel nu o să mă puteţi urmări pînă la capăt. A doua zi Mathilde a plecat din nou. Adila redevenise fata indiferentă, pasivă, resemnată pe care o găsisem la Liogeats. Dar căsătoria noastră nu a putut fi oficiată în sat: am primit scrisori îngrozitoare de la văduve şi de la oameni grav răniţi. Sub ferestrele castelului era un vacarm de nedescris. A trebuit să fug noaptea cu maşina şi să iau trenul dintr-o gară îndepărtată. Adila a venit după mine la Paris, unde ne-am căsătorit doar în prezenţa martorilor. Cîteva săptămîni mai tîrziu, Mathilde se mărita cu Symphorien Desbats.

Pregătisem regimul de posesiune în comun. Adila îmi îndeplinea orbeşte toate dorinţele. Fără să se îngrijească de interesele lui Andrès, a acceptat să renunţe la o parte din proprietate, să vîndă pămîntul şi să depună banii pe numele meu; a semnat un testament redactat de mine. Cu toate acestea nimic nu lăsa să se întrevadă că o să moară. Nu cumva să

credeţi... să nu mă bănuiţi... A distrus-o o gripă făcută la mai bine de un an după armistiţiu, atunci cînd epidemia părea lichidată. A avut "o moarte frumoasă", cum spuneţi dumneavoastră, însă fără manifestări exagerate... Cu toate acestea, am auzit cîteva cuvinte prin uşă: nu se gîndea decît la mine, nici nu rostea nici măcar numele fiului ei... Mărturisiţi că este o credinţă bizară această răscumpărare prin sacrificiu a unei vieţi, care de altfel nici măcar nu depinde de noi... Dar poate că adevărul e într-adevăr ciudat. O să mă credeţi dacă vă asigur că am plîns-o, că şi acum mă gîndesc la ea ca şi cum ar trăi încă, şi n-ar fi ieşit din viaţa mea?

Fireşte, de cum am fost liber Aline a vrut să ne căsătorim: însă mai degrabă aş fi mers la ocnă şi acest lucru l-a înţeles şi ea destul de repede. Astfel încît şantajul ei a devenit necruţător.A trebuit să apelez la Symphorien Desbats.

Îl cunoaşteţi pe Desbats. Încă de pe atunci era bolnav. Şi nici nu-l dădea dragostea afară din casă, cum se spune. Dacă Mathilde s-ar fi măritat cu mine ar fi cunoscut totuşi şi dragostea... Desigur, aşteptarea ar fi fost groaznică, dar peste cîteva săptămîni, poate chiar luni, ar fi ştiut ce înseamnă dragostea! Vă închipuiţi ce viaţă conjugală a avut. Totuşi a născut o fată, Catherine, care însă, venind pe lume, şi-a găsit locul ocupat: într-adevăr, la moartea Adilei, Mathilde îmi scrisese că se va îngriji cu bucurie de micuţul Andrès. De atunci acesta a trăit mereu pe lîngă fustele ei.

Symphorien Desbats m-a judecat dintr-o privire. Asta nu înseamnă că era capabil să mă pătrundă în toate tainiţele. Nu-şi putea închipui care sînt eu cel cu adevărat. A văzut în mine o simplă secătură; însă din punctul lui de vedere exact aşa trebuia să mă considere. O moştenisem pe Adila, în măsura în care legea permite dezmoştenirea fiului în folosul soţului. Pretenţiile Alinei - şi, trebuie să recunosc, şi viaţa pe care o

duceam (şi ce viaţă!) - m-au obligat în scurt timp să tai şi ce mai rămăsese din pini, întîi pe cei mai bătrîni, apoi pe cei în plină putere. Într-o bună zi, Symphorien Desbats mi-a făcut o vizită la Paris. Mi-a spus că îmi distrugeam proprietatea, că ar trebui să las şi administrarea tot în grija lui. Mi-ar fi asigurat un venit rezonabil. Mai întîi mi-a dat toţi banii pe care i-am cerut. Vă scutesc de şiretlicuri de care s-a servit ca să-mi cumpere pădurile care, evident, făceau concurenţă alor sale. Pe măsură ce Andrès creştea, s-a folosit de un mijloc care, fără îndoială, mă justifică în proprii mei ochi... (ca şi cum un om ca mine ar avea nevoie să se justifice! Ei bine da, am nevoie dacă e vorba de fiul meu), dar care, mai ales o dezarma pe Mathilde, soţia lui. Căci Mathilde apăra interesele lui Andrès împotriva mea de parcă ar fi fost copilul ei; astăzi o cunoaşteţi îndeajuns ca să ştiţi că îl preferă pe Andrès Catherinei, propria ei fiică. Îmi amintesc de felul în care s-a înfuriat pe soţul ei cînd şi-a dat seama că acesta se folosea de nevoia mea permanentă de bani ca să mă jecmănească.

Dar Desbats a potolit-o judecînd în felul următor: nimic nu mă putea împiedica să-mi vînd proprietăţile primului venit. Însă şi mai bine ar fi fost ca ele să nu iasă din familie. Pentru ca Andrès să *nu fie prejudiciat*, nu trebuia decît să fie logodit cu Catherine. În felul acesta urma să recapete prin căsătorie ceea ce fusese cedat de tatăl său contra bani peşin. Calculul nu părea absurd, fiindcă Andrès şi Catherine erau inseparabili de mici copii. Prin urmare, buna credinţă a lui Symphorien Desbats nu putea fi pusă la îndoială: poseda acel simţ al proprietăţii care provoacă groaza de împărţeli şi care la noi stă la baza atîtor căsătorii între rude. Una peste alta, îmi plătea pentru ca pămănturile să rămînă în familie iar Andrès urma să devină stăpînul lor mai tîrziu.

Astfel Desbats şi-a asigurat neutralitatea soţiei pentru a pune mîna, încetul cu încetul, pe tot ce aveam în proprietate personală. Andrès deţine încă fermele de la Cernès şi Balizaoe, pe care le-a moştenit de la mama lui asupra cărora eu nu am nici un drept: peste o mie de hectare în plină producţie. Oare de ce se străduieşte Desbats să pună mîna şi pe aceste ultime rămăşiţe ale averii lui Andrès dacă s-a hotărît cu adevărat să-i căsătorească pe copii? De ce să plătească dobînzi fiscale pentru a-şi asigura posesiunea pămînturilor care trebuiau să reprezinte contribuţia fiului meu cînd urma să se însoare? Vă mărturisesc că asta mă nelinişteşte. De cînd a rămas pe jumătate paralizat văd că simţul de proprietate se transformă în manie şi că nu mai ţine seama de nici o raţiune... A ajuns chiar să declare că nu va avea loc o căsătorie a copiilor noştri pînă cînd tîrgul nu va fi fost făcut. În sfîrşit, face presiuni asupra mea ca să-l determin pe Andrès la această vînzare... Ori ştiţi ceva, domnule abate, ca tată - şi acum îmi cunoaşteţi şi această latură - eu am puteri nelimitate asupra acestui copil căruia încă de la naştere nu i-am acordat nici-o atenţie şi care nu m-a văzut decît cînd veneam la Liogeats ca să iau banii pe care de fapt îi furam de la el. Şi fiului meu am ştiut să mă fac agreabil; el este ultima mea cucerire, pe care o exploatez ca pe toate celelalte. Cu singura diferenţă că pe el îl iubesc.

Va face tot ce-i voi cere deşi pămîntul îl interesează şi pe el, însă nu în mod josnic. Nu are instinctul proprietăţii; în schimb mama lui i-a lăsat darul de a se interesa de fermieri. Se ocupă de afacerile lor... "e de-al lor", cum spune cu duşmănie patronul lui; căci, la urma urmei, a devenit administratorul benevol al lui Symphorien Desbats. Nemulţumit numai cu majoritatea moşiilor Du Buch, acest vulpoi se foloseşte de ultimul descendent masculin al familiei ca o slugă... Andrès îl suportă pentru că se crede deja soţul Catherinei. Aşa că ar

consimţi fără prea mari împotriviri la ceea ce el consideră capriciu de bolnav şi ar ceda cît mai uşor cu putinţă socrului său moşiile Cernès şi Balizaou ca să nu-i mărească impozitele; şi asta cu atît mai bucuros cu cît Desbats îi jură să fixeze ziua nunţii imediat după încheierea tîrgului. Însă eu vreau să le păstreze, domnule abate. Ştiu prea bine că dacă afacerea ar fi încheiată aş încasa şi eu un comision; Desbats mi-a şi fixat un preţ... Iar micuţul, care ştie că am mari greutăţi mi-a promis să-mi dea mie ce-o să-i aducă vînzarea. Îi voi da 5%... Dar cine mă asigură că nu e vorba de o capcană şi că după ce o să-l sărăcească pe Andrès bătrînul o să-l mai vrea ca ginere? Ce valoare au promisiunile acelui om dacă nu sînt semnate în faţa notarului? Însă iată că şi Aline mă hărţuieşte mai rău ca niciodată. Ani la rînd am găsit fel de fel de soluţii... dar îmbătrînesc, de la o lună la alta, de la o săptămînă la alta...

Orice s-ar întîmpla, pe micuţ nu o să-l jecmănesc... Trebuie să păstreze moşiile Cernès şi Balizaou... Să le păstreze măcar pînă în ajunul nunţii... De altminteri cine rîde la urmă rîde mai bine: după ce încasez comisionul şi împrumutul de la Andrès n-o să mai am nimic de aşteptat... Nu-mi rămîne decît să mă dau pe mîna lui Desbats: s-ar putea să fie mai puternic decît Aline. Numai de n-ar profita de secretele mele ca să mă piardă, de n-ar găsi vreun pretext ca să nu încheie căsătoria... Domnule abate, numai dumneavoastră, dumneavoastră singur.

.....

- I -

Bărbatul lăsă stiloul jos, reciti ce scrisese şi se ridică.

Era îmbrăcat cu un halat de mătase albastră, rupt şi pătat. Ars de soare, chipul său părea tînăr în ciuda părului cărunt. Ochii limpezi probabil că rămăseseră aceiaşi din copilărie. Prin geamurile murdare pătrundea înăuntru o zi mohorîtă: această lumină a Parisului, pe care o aştepţi cu nerăbdare să se stingă ca să închizi obloanele subţiri de fier care îţi ciupesc degetele. Mobilierul era din 1925. Viaţa nu putuse să adauge nimic acestor pereţi văruiţi, acestor mobile din nichel şi din sticlă: totul urma să rămînă nou pînă la dezmembrare. Şi totuşi, domnea dezordinea, nu cea din viaţă, ci cea a ruinei. Pe covor se găsea o tavă cu resturile unui prînz rece. Mucuri de ţigară peste tot. Nu se mai făcuse curăţenie cam demult.

Gabriel Gradère se duse să se întindă pe divanul care-i servea şi de pat. "De ce i-ai scris? - se întreba. Ce poate să facă preotul ăsta neînsemnat pentru tine? Şi de altfel îţi interzic să-l vezi. Îţi interzic să-l cunoşti. Îţi interzic să-l amesteci în secretele noastre!"

La etajul de deasupra un copil începu să execute o gamă. Gradère se simţi uşurat căci ura liniştea. Liniştea respira. Atmosfera era grea, densă, populată. Nu, nu mai putea să rămînă nici un sfert de oră... Îşi scoase halatul în grabă şi se îmbrăcă. Ce uşurare să tragi uşa după tine, să întorci cheia în broască de parcă ai închide între pereţii casei acesteia de pe strada Emile Zola pe inamicul tău şi al tuturor!

Era ora cînd se aprindeau toate felinarele. Mergea repede, tinereşte, aproape înaripat, cu un pas care îi era caracteristic. Cumpără un ziar. Avea sentimentul că nimeni nu vine după el. Cine ar fi putut să spună cum îl cheamă? Traversa Sena şi urma linia de tramvai pînă la Porte d'Auteuil. Pe terasa acestei cafenele, plină de lume în timpul verii, acum nu era nimeni... Însă nu-i era frig... Niciodată nu-i era frig. Un Pernod... nu ştiai niciodată dinainte dacă o să-ţi aducă fericirea pe care o aştepţi... cîteodată te eliberează... dar alteori alcoolul îţi măreşte tristeţea, îţi ascute disperarea. Sticla asta de Pernod ar putea fi plină de alinare. Gradère putea să se întoarcă fără teamă acasă, să se întindă, să închidă ochii. Ar economisi cina, ar ieşi tîrziu, s-ar aşeza la masa femeii care era în fiecare seară la "Florence", ar cere un sandwich pe care l-ar plăti ea, împreună cu şampania. Cu toate acestea, tremura puţin în seara umedă. O boare a pădurii, de pămînt şi de frunze trecu peste cartier.

Se întoarse în grabă.

- Ia te uită, îşi spuse, am uitat să sting lumina... Aline! Ce faci aici? Ţi-am interzis să vii...

Femeia, prăbuşită pe divan, nu făcu nici o mişcare. Fuma, lîngă o sticlă goală de porto. Îşi pusese pălăria pe capul statuetei lui Buda de pe cămin. Faţa ei largă, de culoarea făinii, era vopsită fără a fi fost spălată. În mijlocul straturilor de fard străluceau ochii tulburi şi apoşi. O linie de ruj închis marca gura ca o crăpătură. Rochia, ridicată pe coapse, dădea la iveală de sub mătasea vegetală picioarele încă fine.

- N-ai voie să-mi interzici absolut nimic. Am cheia, da sau nu? Sînt două luni de cînd aştept...

Îşi păstrase accentul de Bordeaux. Gabriel veni să se aşeze lîngă ea, îşi aprinse o ţigară şi spuse, cu o voce insinuantă şi umilă:

- Nici eu nu mai am nimic, Aline... Mănînc doar o dată pe zi...

- N-ai decît să iei de la puşti...

O întrerupse brutal:

- Nu, nu-mi pomeni de puşti. N-o să-l jecmănesc pe Andrès. Asta n-o s- fac. Hotărît nu!

- Dar dacă el însusi se învoieşte...

- Un motiv în plus să nu abuzez de amabilitatea lui...

- Dar din moment ce de tîrgul ăsta depinde propria lui căsătorie! Desbats ţi-a promis. Faţă de tine nu şi-a călcat cuvîntul niciodată...

Gabriel clătină din cap fără să răspundă.

- Atunci găseşte altceva... Nu ţin nepărat ca puştiul să fie tras pe sfoară... De altminteri, într-o bună zi tot la asta o să ajungi, pungaş bătrîn! Ştii prea bine că o să trebuiască să ajungi la asta. Însă aşteptînd...

Accentuă finalurile cu intonaţii melodioase. El stătea în picioare, sprijinit de calorifer şi o privea, se străduia să o privească. De-ar termina cu femeia asta odată pentru totdeauna, de-ar da-o pe uşă afară... De ce nu în seara asta? Să-şi ducă ameninţările pînă la capăt ar însemna să rişte prea mult; n-avea nici un interes să atragă atenţia poliţiei.

- Ştiu la ce te gîndeşti, spuse ea deodată.

El tresări. Ea ceru o ţigară şi-şi întinse mîna mică pe care unghiile lăcuite o făceau să pară şi mai murdară.

- Îţi spui că n-o să am curajul? Te înşeli, micule... Încă nu ştii tot.

Aline îl obligase să se aşeze lîngă ea şi îi vorbea foarte de aproape:

- Închipuieţi că cineva... cineva căruia i-ai făcut mult rău, căruia i-ai distrus viaţa, cum se spune, pe care l-ai dezonorat,

cineva din lumea bună, care nu se uită la bani, e hotărît să facă orice ca să te înhaţe...

El îngăimă:

- Habar n-am de cine vorbeşti...

Însă imediat îi veniră în minte mai multe nume.

- În orice caz, continuă cu o voce sigură, dacă acest domn vrea să mă înhaţe nu o să mă înhaţe numai pe mine, ţi-o jur. Degeaba te lauzi... Nu mă considera un copil dar, totuşi, drept cine mă iei?

Ea rîdea în hohote, cu gura închisă, să nu i se vadă dinţii:

- În ziua în care îşi va deschide dosarul eu o să fiu plecată demult. Acest domn, cum îi spui tu, îmi acceptă dinainte toate condiţiile. Se îngrijeşte el să mă ţină în străinătate, într-un locşor liniştit... Nu mă crezi?

- Nu, pentru că, dacă ar fi adevărat, te-ai fi dat deja de gol... Totuşi nu cred că doar pentru ochii mei frumoşi...

- Nu, iubitule, sigur că nu! Pur şi simplu am şi eu obiceiurile mele. Călătoriile nu-mi spun nimic. Numai la Paris se trăieşte ca lumea... Vezi şi tu că nu mă laud! Interesul meu e ca noi doi să cădem de acord. Dar trebuie să dai şi tu de la tine... Trebuie să fii drăguţ.

Vorbea potolit, fără să se înfurie obişnuită de cînd lume cu astfel de tocmeli. El întrebă, cu o voce şovăielnică:

- Tipul de care vorbeşti e marchizul?

- Nimic nu-ţi scapă. Ia gîndeşte-te puţin: scrisorile soţiei lui, tot ce ai făcut-o să-ţi toarne... Şi pe urmă, dacă n-ar fi fost vorba decît de lovele... Însă ştii ce înseamna femeia aceea pentru el...femeia aceea pe care tu i-ai luat-o, pe care ai pierdut-o cum ai vrut. Plus căsătoria fiicei, care a fost anulată tot din cauza ei... Puştoaica a devenit nevrozată... altfel spus, nebună: acum e internată...

- Tot tu m-ai împins şi la asta...

Adăugă brusc:

- Altcineva ar fi omorît-o... Să nu mai vorbim despre asta.

- Văd că tu vorbeşti... Ei bine?

El răspunse cu o voce neschimbată:

- O să mă duc mîine la Liogeats... Acum pleacă. Dar să ştii că nu te cred... Marchizul de Dorth are oroare de scandaluri... A avut destule... mai degrabă ar plăti decît să intre în relaţii cu o femeie de teapa ta...

Nu se simţi jignită:

- Nu cumva îţi închipui că o să-mi facă cinstea să mă primească! Nu, totul se petrece cu cea mai mare discreţie, prin mijlocitor. E drept că vrea să pună mîna pe tine... dar elegant, fără tam-tam...

El o împingea spre uşă iar ea se împotrivea:

- De ce nu trimiţi o telegramă? am nevoie de bani acum.

- Nu, trebuie să discut preţul comisionului. Şi mai ales trebuie să mă asigur de căsătoria lui Andrès, că rămîne în picioare...

Ea se înfăşură într-o blană de lutră veche şi roasă de molii:

- Îţi dau o săptămînă. Luni, la aceeaşi oră... Zi şi tu dacă nu sînt fată de treabă?

Rămas singur Gabriel deschise fereastra şi respiră aerul umed. Se întoarse cu vioiciune, ca şi cum l-ar fi strigat cineva dintr-un colţ al camerei. Camera era goală dar păstra şi acum căldura Alinei, mirosul său, saturată de efluviile acestui corp masiv. Închise fereastra şi spuse cu voce tare:

- Nu e nimeni...

Ochii lui rătăcitori treceau în revistă, pereţii, tavanul, covorul, pînă cînd brusc, cu grabă febrilă, înhăţă pălăria şi pardesiul... Şi plecă iarăşi fără ţintă, pe cheiurile pustii la ora

aceea şi, deşi mort de oboseală, pasul lui era rapid, tineresc, aproape înaripat.

- II -

După un şuierat lung, trenuleţul se puse din nou în mişcare şi se opri abia în gara din Liogeats. Coborîră cinci sau şase călători. Era zece seara. Cu pălăria de fetru trasă pe ochi, Gabriel dădu biletul funcţionarului feroviar şi, în loc să treacă prin sala de aşteptare, plină de de oameni veniţi să cumpere ziarul, preferă să ocolească gara. Ajunse la drumul luminat de lună mergînd printre grămezile de scînduri ale unei fabrici de cherestea.

Valiza pe care o ţinea în mîna dreaptă nu era grea de loc. Drumul acesta era numit "bulevardul" fiindcă dădea ocol orăşelului acum adormit. În stînga începea imediat pădurea de pini; noaptea lăptoasă se revărsa printre vîrfurile lor, curgea de-a lungul trunchiurilor scorojite, se întindea la marginea pădurii de desişuri încîlcite.

În partea dreaptă satul era ascuns de ceaţa care urca dinspre rîu şi dinspre pajişti. Părea mai tăcut decît pădurea din care, din cînd în cînd, mai izbucnea ţipătul scurt al unei păsări de noapte sau cîte un con se mai desprindea de creangă şi cădea pe pămînt. Dar oamenii, frînţi de oboseală, dormeau în colibele lor iar respiraţia amestecată a acestei mulţimi împovărate rămînea imperceptibilă.

Drumul trece peste Balion. Gabriel asculta cum trece apa peste pietricele, zgomotul acesta neîntrerupt pe care îl auzise de mic copil... Universul acesta... materia aceasta care nu ne judecă, care acţionează totuşi asupra noastră, care

trezeşte regrete şi înduioşări, orice am fi făcut... Adîncă şi blîndă inconştienţă a nopţii!

Gabriel încetinea mersul. Atîta timp cît va merge pe drumul acesta luminat de lună, umbra lui sfărîmată de grămezile de pietricele nu va fi mai odioasă decît cea a tînărului preot căruia avusese sminteala să vrea să i se destăinuie şi a cărui casă cu ziduri scorojite o zărea acum în colţul străzii.

Drumul acesta din Liogeats, pe care în copilărie alergase ca un nebun, nu ştia ce făcuse la ţară... Dar oare el ştia? Toate demersurile sale nu aveau oare scopuri neclare? Venea aici pentru vînzarea moşiilor Balizaou şi Cernès. Însă călătoria aceasta, la care se hotărîse contrar voinţei lui în cîteva clipe, trebuia să aibă drept cauză alte nevoi. Oare ce faptă ocultă şi ireparabilă comisese în acest colţ de ţară în care se născuse, într-o noapte ca cea de acum, într-unul din aceste biete alcovuri sărăcăcioase, acum cincizeci de ani?

Experienţa nu-l înşela: în toată viaţa lui călătoriile acestea bruşte şi nepremeditate însemnaseră întotdeauna încheierea unei afaceri, îndeplinirea unui plan. Se simţea legănat imperceptibil, ca o piatră ţinută într-o mînă care tremură... Da: inert ca pietricica pe care mîna unui copil o va arunca într-un animal nevinovat. Niciodată nu îşi dăduse seama de această teribilă pasivitate ca în seara aceasta.

Cu toată ceaţa care se ridica dinspre Balion, se sprijini de parapet, aplecat asupra acestei neguri diafane, atent la curgerea apei. Apa avea un miros anume: nici de mîl nici de muşchi subacvatic. Avea un parfum aproape insesizabil pe care îl recunoştea deja din copilărie. Copilăria lui întinată! Întinata lui copilărie! Şi totuşi noaptea aceasta deştepta în el puteri neştirbite ale bunătăţii, ale dragostei... Deodată dori să facă un gest, să îndeplinească o faptă dinafara destinului său. Însă pe drumul acesta pustiu, în lumea aceasta amorţită nu putea să

încerce nimic lăudabil. Nu zăcea nici un drumeţ pe marginea şanţului ca să poată să-l ridice şi să-i oblojească rănile. Nici măcar vreo pasăre amorţită pe care să o încălzească la piept.

Şi totuşi ceva exista: dorinţa aceasta lăuntrică, dorinţa aceasta inutilă, una din acele intenţii cu care se spune că e pavat şi drumul spre iad. Universul se revărsa în el: umbra aceea lăptoasă, umedă şi neîntinată, apa aceea oarbă dintre malurile fără memorie pe care picioarele lui goale păşiseră odinioară, cînd pescuia raci împreună cu fetiţele Du Buch... Bine că pajiştile acestea, pe care acum le acoperea un nor,nu aveau memorie!

Merse mai departe fiindcă începea să-l ajungă frigul. La o cotitură, în locul unde bulevardul dă în drumul care duce la castel, zări zidurile cuprinse de igrasie ale parohiei; acolo dormea un tînăr, cel faţă de care vrusese să-şi povestească viaţa... Ce nebunie! Probabil că şi acesta era întins, dezbrăcat de anteriul negru, frînt de oboseală şi de tristeţe, la fel ca toţi enoriaşii care îl chinuiau, unit cu ei în aceeaşi deznădejde, în acelaşi întuneric... Iar acest cimitir al oamenilor vii îl prevestea pe cel în care urmau să se întîlnească toţi în cele din urmă, călăi şi victime, la intrarea în sat.

Sora preotului era şi ea acolo, în ciuda calomniilor şi persecuţiilor? Gabriel îşi ridică ochii: clarul de lună se răsfrîngea din plin asupra obloanelor trase, plăci mari verzui pe zidurile decrepite. Dar ce se vedea acolo, în faţa uşii şi pînă pe trepte, oare ce era grămada aceea? Privi cu curiozitate covorul de merişor prospăt tăiat, amestecat cu frunze străluci - toare de dafin.Aşa e obiceiul la ţară, să acoperi pragul casei tinerilor căsătoriţi, în ziua nunţii... Şi deodată Gabriel înţelese farsa abjectă. Enoriaşii îi jucau un renghi propriului lor preot. Mîine dimineţă, cînd tînărul abate o să iasă pentru liturghie, grămada aceasta o să-i amintească ce credeau oamenii din

Liogeats despre el şi despre pipiţa despre care spunea că îi e soră! La Liogeats lumea se scoală devreme: deşi preotul ţinea liturghia la şase şi jumătate, vor fi destule priviri care să-l spioneze de după obloanele ce dau în piaţă şi destui copii răutăcioşi în spatele plopilor de la marginea drumului. Deocamdată călăii dormeau. Numai luna, sus de tot, deasupra a tot ceea ce era trist pe pămînt la ora aceea, contempla frunzele de dafin şi de merişor din pragul unei case parohiale de ţară.

Lui Gabriel îi veni o idee: îşi lăsă desaga printre urzici lîngă zidul scund care despărţea grădina preotului de drum. Privi în jur şi ascultă cu atenţia încordată. Cîinii nu mai lătrau. Numai cocoşii, păcăliţi de lună, se chemau de la distanţă. Gabriel luă frunzele cu braţul şi le aruncă peste zidul cel scund. Cu toată umezeala nopţii, efortul îl încălzea. Cînd mai rămaseră puţine frunze le adună una cîte una, pînă la ultima. Pe urmă, gîfîind puţin, înainte de a-şi continua drumul, se sprijini o clipă de un plop, în faţa casei parohiale. Degajate de toată grămada, treptele pragului îi apăreau dezgolite sub clarul de lună, scobite în mijloc de paşii tuturor morţilor şi viilor care veniseră şi bătuseră la această uşă. Pietre vechi şi degradate. Şi totuşi, în lumina acelei nopţi, erau mai expresive decît un chip omenesc, palpitînd de o viaţă surdă. Iar omul care le descoperise cu mîinile lui pătate primea de la ele o privire pe care nici el nu ştia s-o definească. Totul nu dură decît o secundă. Îşi ridicase desaga şi mergea deja spre stînga, pe drumul care ducea la castel.

- III -

Ceaţa groasă învăluia pajiştile şi dincolo de lacul nedesluşit pinii cei mari din Frontenac care se ridicau pe un povîrniş înalt poate că îşi aduceau aminte de ceea ce văzuseră şi auziseră. Bergère lătra. Gabriel striga: "Cuminte, Bergère!" Simţea deja labele căţelei pe piept şi limba ei caldă pe gît, pe bărbie. Obloanele se deschiseră cu zgomot.

- Cine-i acolo?

- Eu sînt, Gercinthe. Domnul Gabriel...

Bătrîna strigă că o să coboare imediat. El se aşeză pe desgă. O cheie se răsuci în uşa de la bucătărie.

- Iată-vă deci.

Baba cea surdă îl privea nîncrezătoare. Dintre toţi servitorii, numai ea dormea la castel. Cele două tinere femei de serviciu, fetele fermierului, împreună cu un valet locuiau la fermă şi luau masa de seară acolo.

Lumina îl orbi pe Gabriel. Spuse că trenul întîrziase o oră, ca de obicei, că nu cinase şi că îi era o foame de lup. Gercinthe începuse deja să arunce conuri de brad şi aşchii pe jeratic şi să se întrebe îngrijorată: ce o să-i dau să mănînce? "Nu prea ne-a mai rămas mare lucru!" Îl ura pe Gradère dar religia ei rămînea hrana stăpînilor.

- Nu e nici o problemă, spuse Gabriel.

Bătrîna aduse nişte paté de ficat început şi pui rece: "Mai mult oase... dar e destul de bun şi aşa..."

Gradère mînca încet, cu un aer de siguranţă şi bunăstare. Parisul era departe, la fel şi Aline şi viaţa aceea dură... Nu se mai ţinea nimeni scai de el.

- Aici toţi sînt bine?

Gercinthe prinse a se tîngui: se credea că domnul Desbats avusese un atac de cord... Mai era şi astma... Nimeni nu putea să aibă grijă de el în afară de fiică-sa... ce devotament avea domnişoara Catherine pentru tatăl ei... Iar el era atît de nervos!

- Din cauza astmei, a bolii. O să-i facă bine să vă vadă. Doar dumneavoastră mai trebuia să veniţi pentru nuntă.

Şi adugă pe un ton încet, ca pentru ea, în timp ce-şi făcea de lucru în jurul mesei: Ah, dar de şmecher e şmecher...

Gradère se întrerupse din mîncat şi o privi fix:

- Ce vrei să spui? Că nu vrea s-o mărite pe Catherine cu puştiul?

Ea bombăni:

- Am spus eu asta? Ferească sfîntul! Aşa ceva n-am spus!

Gradère întrebă:

- Şi Andrès?

- Tot timpul pe drumuri. Săptămîna asta a fixat preţul pentru pinii de la moşia Jouanhaut pe care domnul Desbats i-a vîndut lui Moulęyre... Ah, iat-o pe doamna!...

Femeia cu forme pline ghicindu-se sub halatul cafeniu era Mathilde. Părul des, adunat în grabă, îi dădea un aer demodat, descoperindu-i fruntea înaltă şi netedă. Obrajii erau palizi, puţin supţi, dar gîtul şi începutul pieptului, pe care îl lăsa să se vadă rochia descheiată, păstrau albeaţa unei flori. Gabriel se ridicase. Era singurul din lume care recunoştea în femeia acesta matură şi aproape greoaie pe tînăra cu talie de rîndunică pe care o îndrăgise.

Cu toate că acum era Mathilde, pentru el rămînea domnişoara Du Buch. În faţa ei redevenea micuţul Gradère, băiatul de ţăran din Péloueyre, copilul căruia Adila şi Mathilde îi spuneau "tu", în timp ce el li se adresa respectuos cu "don'şoară".

- Nu-ţi mai e foame? În cazul în care nu vrei să te culci devreme trebuie să stăm de vorbă serios, chiar din seara asta. Eşti liberă, Gercinthe. O să aranjezi vasele mîine dimineaţă. Nu-ţi face griji, o să sting eu focul. Hai, grăbeşte-te un pic.

Vorbea cu o voce fermă şi potolită, obişnuită să i se dea ascultare.

- Apropie-te de cămin. Nopţile sînt deja reci.

Nu manifesta nici un fel de emoţie la gîndul că se afla în bucătăria aceea mare de la Liogeats în care, în copilărie, văzuseră împreună cum fierbea dulceaţa în cazanele mari de aramă; în bucătăria aceasta prin care trecuseră în goană ca să se ghemuiască în hîrdăul de spălat vasele, în timp ce Adila îi căuta prin grădină şi striga: "Nu e voie să vă ascundeţi în casă!" Atunci îi apăsa mîna Mathildei şi rămîneau aşa, muţi de fericire.

Nu, nu-şi mai amintea nimic din toate astea. Îşi fixa asupra lui o privire preocupată şi indiferentă în acelaşi timp. Nici măcar dezgust nu-i inspira. Gabriel ar fi preferat s-o vadă că tremură la amintirea acelei zile în care Adila o anunţase că se logodeşte cu el. Dar Mathildei această putere de frămîntare şi de rumegare a trecutului, de care el abuza, îi era cu totul străină... Oare ce destăinuiri îi făcuse Adila înainte de a muri? În orice caz nu le uitase ci le îngropase în adîncul sufletului ei iar acum păreau lichidate, trecute. Tot ceea ce conta pentru această femeie erau lucrurile şi oamenii din ziua de azi.

- Ai făcut bine că ai venit... dar să nu faci mişcări greşite! Niciodată Symphorien n-a vorbit atît despre încheierea logod-

nei. Mi se pare prea simplu: e prea vesel iar veselia lui are ceva suspect...

- E rău bolnav...

- Da, desigur. Deşi mă întreb... Tocmai citeam în "Le Petit Parisien" o poveste despre un simulant... Cîteodată Symphorien e surd, trebuie să strigi cît poţi de tare; şi dintr-odată aude şi ce se vorbeşte în şoaptă. Din cauza paraliziei parţiale nu merge deloc... cu toate acestea cîteodată fuge prin casă ca un şobolan. Una peste alta, e un astmatic cu inima obosită dar atît! Da, fără îndoială, doctorul Clairac... Vrei să-ţi spun eu? Pe doctorul Clairac îl are la mînă: l-a scos basma curată dintr-o poveste destul de dubioasă cu un accident de muncă. Mă bate gîndul că el însuşi îi suflă diagnosticele lui Clairac... Pe de altă parte, nu prea văd cum ar putea să împiedice căsătoria lui Andrès în stadiul în care se află lucrurile acum. E suficient de maniac în ceea ce priveşte proprietatea ca să vrea să aibă, cît timp mai e în viaţă, şi cele două ultime "provincii" care îi lipsesc, cele mai frumoase podoabe ale coroanei, cum numeşte el moşiile Cernès şi Balizaou. A devenit o adevărată nebunie...

Gabriel îşi înăbuşi un căscat:

- Ei bine, atunci trebuie să se hotărască...

- Da, dar să cerem întîi semnarea contractului de căsătorie în aceeaşi zi...

Ea privea înspre foc, frecînd-şi mecanic genunchii. Gabriel simţea cum îl cuprinde toropeala. Simţi pe mînă botul cald al lui Bergère. Orologiul bătea slab. Ce departe erau Parisul şi Aline! Prin cămin auzea cum suflă vîntul între pini, un plînset continuu,nici mai ascuţit nici mai jos şi care în cele din urmă se va contopi cu tăcerea.

- Ascultă, Gabriel...

Tresări. Mathilde îl privea cu atenţie; îşi împreunase pe genunchi mîinile frumoase, puţin cam mari. Mînecile largi ale halatului descopereau braţele robuste şi puternice.

- Jură-mi că nu ţi-a promis nici un comision. Zgîrcit cum e, dacă ţi-a promis vreo sumă importantă pentru încheierea acestui tîrg precis vrea să ne tragă pe sfoară...

Gabriel o asigură cu o voce moale că Desbats nu-i promisese nimic.

- Măcar e adevărat? Nu mă minţi?

Se simţi insultat şi vru să protesteze. Dar Mathilde ridică din umeri:

- Nu, dragul meu, nu; cu mine nici măcar nu-i greu...

Şi după ce el murmură "mă dispreţuieşti?" ea răspunse pe un ton batjocoritor:

- Să nu spunem vorbe mari. Astea sînt cuvinte bune de rostit la Paris. Aici nu e vorba de dragoste sau de dispreţ sau de alte poveşti de soiul ăsta. Aici sînt în joc proprietăţi, orătanii, porci... Restul... pfui!

Deodată simţi că-l agasează, că-l enervează fără să ştie de ce. Spuse:

- Dacă nu ai avea nimic altceva cu care să-ţi umpli existenţa...

- Ce altceva am?

- Îl ai pe Andrès, de pildă...

Ea surîse fără adresă:

- Asta se înţelege de la sine... E fiul meu, cu atît mai mult cu cît nu mai e al tău şi al Adilei... Nu tu mi l-ai dat? Da, copilul e al meu.

Cînd vorbise de Andrès se aşezase la loc. Chipul îi strălucea de fericire. Foşnetul imens al pinilor nu tulbura liniştea. Însă vechea bucătărie plină de arome nu-i mai inspira lui Gabriel nici un sentiment de siguranţă: nu se mai credea la

adăpost... Ca şi cum cineva ar fi intrat brusc, în ciuda uşii încuiate; cineva care îl regăsise tot hoinărind pe drumuri, după ce îi pierduse urma în Paris. Şi poate că "el" era iarăşi acolo. Oare chiar era? Bergère dormea întinsă, cu botul sprijinit pe labe. Şuncile spînzurau de grinzi. Pe etajerele acoperite cu hîrtie dantelată străluceau vasele de aramă. Nu, bucătăria nu mai era insula pe care găsise adăpost în vremurile de odinioară: groaza cotidiană a vieţii sale năvălise dintr-odată în ea. Dacă ar fi auzit paşi pe alee, dacă o mînă ar fi împins uşa în lături, nu s-ar fi mirat dacă ar fi văzut-o pe Aline intrînd şi strîngîndu-şi blana veche de lutră pe corpul diform. Totul se schimbase dar Mathilde nu-şi dădea seama. Se juca distrată cu verigheta, cu braţul dezgolit pînă la jumătate.

- Draga mea, chiar eşti sigură că tot ce faci e pentru fericirea lui Andrès?

Îl privi mirată:

- Cred şi eu! De ce pui asemenea întrebări?

- Pentru că nu prea îţi dai osteneala să afli dacă Andrès va fi fericit cu Catherine. N-aş vrea să te jignesc... dar cum să-ţi spun fiica ta...

- Ohoho, izbucni ea în rîs, nu mă jigneşti cîtuşi de puţin. Catherine e urîtă, zi-i pe nume. Nu-i proastă deloc dar e retrasă, ursuză şi cît se poate de ştearsă... Şi ce dacă? Asta nu înseamnă că nu e genul de nevastă care îi trebuie... E un lucru pe care l-am discutat demult. Andrès iubeşte pămîntul la nebunie. După echipa de fotbal proprietăţile sînt viaţa lui. La noi bărbaţii nu le-au cerut niciodată femeilor să fie comori de inteligenţă şi de frumuseţe. Numai să crească copii, să fie ordonate şi curate... Trebuie să spun că şi aici Catherine mai are mult de învăţat... Şi în plus nu-i plac animalele, nu are grijă de păsări... Dar o să înveţe. De altminteri o să fiu şi eu aici.

- Da, o să fii aici.

- Ei bine da, o să fiu aici! Hai, spune la ce te gîndeşti, adăugă pe un ton sec. Te temi să nu tulbur fericirea tinerei perechi. Îţi închipui cumva că aspiră la intimitate? Linişteşte-te! Se cunosc din copilărie şi nu există nimic romantic în povestea lor. Pe-aici nu ne spunem vorbe dulci, nu ăsta e stilul. N-o să se schimbe nimic...

- Decît că o să doarmă în aceeaşi cameră.

- Fireşte.

- În acelaşi pat.

- Ei bine da, în acelaşi pat! repetă ea enervată. Ah, sînteţi prea complicaţi pentru noi!

Deşi aceste ultime cuvinte fură spuse pe un ton glumeţ, Gabriel simţea că ea suferă, ca şi cum ar fi ţinut la piept o porumbiţă pe care ar fi strîns-o puţin prea tare.

- Draga mea Mathilde, nu cumva te consideri o femeie simplă?

Ea se ridică brusc:

- Toate astea sînt poveşti... Îţi aduci aminte cum îţi spunea mama cînd erai copil? "Flecarul". Ia-o înainte, sting lumina.

Deodată bucătăria nu mai fu luminată decît de flacăra care pîlpîia în cămin. Reflexele prindeau viaţă şi se stingeau pe vasele de aramă. Se auzea coada lui Bergère lovind în lespezile de piatră. În vestibulul care mirosea a bumbac şi salpetru, cuierul era încărcat de pelerine şi pălării de soare. Gabriel se întoarse brusc:

- Şi Catherine?

- Ei bine, ce-i cu ea?

Mathilde avea o voce de om prost dispus, ca o persoană grăbită să meargă la culcare.

- E fericită?

- Cum să nu! Asta ar mai lipsi, să nu fie!

- Ai întrebat-o?

- N-am nevoie s-o întreb. Aşteaptă căsătoria asta de cînd lumea... Să nu fie fericită că se mărită cu Andrès? Eşti nebun!

- Şi cum se poartă cu băiatul? Adică, mă rog... ce atitudine are?

- Sînt împreună aşa cum au fost de cînd îi ştim. Te-ai prostit de tot, dragul meu!

Urcau scările în vîrful picioarelor. Ea adăugă:

- Nu face zgomot, Symphorien doarme uşor. Andrès nu s-ar trezi nici dacă s-ar prăbuşi casa peste el.

- Tot în camera verde doarme? Am de gînd să-l sărut dacă tot nu risc să-l trezesc... Intri şi tu?

Lăsase uşa întredeschisă.

- Stai puţin, şopti ea, o să aprind veioza.

Perdelele cu modele roşii şi verzi înfăşurau un pat cu marginile înclinate; la început Gradère nu văzu decît plapuma uriaşă umflată. Respira cu greu aerul închis. "Ce ţărani! îşi spunea. Şi ăştia n-ar lăsa o dată fereastra deschisă în timpul nopţii..."

- Se acoperă prea mult, spuse Mathilde în şoaptă. Are obiceiul ăsta de cînd era copil... Pun pariu că e ud leoarcă, adăugă în timp ce trăgea plapuma.

Gabriel îşi privea fiul adormit. Era roşu la faţă; barba care îi murdărea chipul cu negru părea să-i coloreze şi mai mult obrajii. Nu purta pijama ci o cămaşă tivită după moda veche. Pielea frunţii puţin transpirată strălucea. "Leid maică-sa, se gîndea Gabriel. Dar el, el e frumos..." Andrès se răsuci şi mîna lui începu să bîjbîie în căutarea plăpumii.

- Vara e taman pe dos, spunea Mathilde (cu acea îngăduinţă a mamelor pentru care tot ceea ce-i priveşte pe copiii lor are o importanţă nemăsurată), nu suportă nici cea mai uşoară pătură. De multe ori trebuie să vin eu să-l acopăr

fiindcă înainte de răsăritul soarelui, chiar şi în august, e foarte rece din cauza rîului...

- În curînd n-o să mai trebuiască să-ţi mai dai osteneala...

Gabriel ieşise din cameră. Clarul de lună scălda scările în lumină, făcea balustrada să strălucească dar nu pătrundea în coridorul care semăna cu gura unui tunel.

- Frumoasă noapte! suspină Mathilde. Nu-i nevoie să aprindem...

- Ce spuneai?

- Spuneam că în curînd n-o să mai stai cu grijă ca să-l înveleşti pe Andrès în zori... N-o să mai fie singur.

Ascultă răspunsul Mathildei cu cea mai mare atenţie dar nu putu să observe nici cea mai uşoară schimbare de voce atunci cînd replică:

- Da, în primele zile de după căsătorie o să trebuiască să fiu atentă să nu mai intru aşa la el... Va trebui să mă obişnuiesc.

- Cîte ceva tot trebuie să mai sacrifici, spuse Gradère.

- Oh! rîse ea, nu va fi nici un sacrificiu. De altfel îmi dau seama că prea îl tratez ca pe un băieţel. Trebuie să termin şi cu asta.

- Cred că şi el e de aceeaşi părere. Mă tem că îl cam enervezi.

- Din cauza asta nu! protestează ea cu vioiciune. Deşi are douăzeci şi doi de ani e un ţînc. Nici armata nu l-a schimbat. Cred că e foarte nevinovat, adăugă ea ceva mai repede.

- De unde ştii?

- Destăinuiri nu mi-a făcut... dar judecînd după unele naivităţi... Nu-i aşa că e nostim, cu un asemenea tată?

Gradère o privea cu ochii lui albaştri:

- Poate că tocmai tu eşti naivă... Un băiat de douăzeci şi doi de ani! Tu ai fi ultima căreia i s-ar destăinui...

Ea îl întrerupse:

- Dacă îţi spun înseamnă că ştiu precis. Doar nu ai pretenţia că îl cunoşti mai bine ca mine! De altfel, la Liogeats nimic nu trece neobservat: dacă ar avea o aventură cît de mică, mi-ar fi povestită în aceeaşi zi... Dar îţi jur că nu se gîndeşte la aşa ceva. Cei de soiul tău nu pot să creadă că mai există şi oameni care nu sînt brute, care nu sînt cinici!

- Cîtă îndîrjire, Mathilde! N-aveam nici cea mai mică intenţie să te necăjesc...

- Nu mă necăjeşti... De ce ai face-o? răspunse ea furioasă. Hai, să mergem la culcare. E mai bine decît să stăm şi să spunem prostii. Tot mai vrei ceai dimineaţa?

- Nu, aici nu. Apa are gust de pămînt, de gresie... cafea cu lapte ca pentru toată lumea.

La capătul coridorului întunecos o voce ascuţită îi făcu să tresară:

- Vorbiţi prea tare. L-aţi trezit pe tata.

- Tu eşti, Catherine? Stai de mult acolo? întrebă Mathilde cu o voce îngrijorată.

Noua venită ocoli întebarea:

- Tata v-a auzit... Vreţi să vă aprind lumina?

Orbiţi, clipeau amîndoi din ochi. Gradère se uita la fata tînără, slabă şi zgribulită care-şi strîngea în jurul corpului un halat asemănător cu cel al maică-si, lucrat din aceeaşi lînă cafenie. Privirea întunecată, foarte vioaie şi totuşi sălbatică, nu-i lumina deloc fizionomia aspră. Părul des şi deschis la culoare era împletit în două cozi care se întîlneau la ceafă, descoperind fruntea îngustă: ai fi zis că era o păsărică din Landes[1] din rasa micuţelor zburătoare negre de curte, caracteristice acestei regiuni. Mama ei o privea neliniştită:

- Spune drept dacă nu te distrai ascultîndu-ne pe noi? De altfel n-are nici o importanţă.

Catherine ridică puţin din umeri. Privea fix la capătul papucului găurit din care ţîşnea degetul mare şi învîrtea în mîini panglica decolorată a uneia din cosiţe. Deodată îi spuse lui Gabriel:

- Tata vă aşteptă mîine dimineaţă... de îndată ce vă treziţi... E foarte bucuros că aţi venit.

- Dar tu, micuţa mea Catherine, tu eşti bucuroasă?

- Oh, eu...

Făcu un gest care însemna că sentimentele ei personale nu interesau pe nimeni. Umbra ei mică dispăru în coridor. Mathilde şi Gabriel aşteptară să închidă uşa camerei sale care comunica cu cea a tatălui.

- Crezi că a auzit ce-am vorbit? întrebă el.

- Se poate. E mereu la pîndă... gata oricînd să spioneze. Taică-său a dresat-o ca pe Bergère, adăugă ea cu o notă de duşmănie în glas.

- Drăguţă nevastă pentru Andrès, nu-i aşa, Mathilde?

- Exact nevasta care-i trebuie.

- E adevărat, răspunse el cu o voce blîndă, aşa e, o să-l adore, o să fie nebună după el.

Mathilde îi aruncă un "bună seara" sec şi se duse în camera ei. Gradère auzi zgomotul făcut de zăvorul pe care îl trăgea. Încă mai rîdea cînd intră la el în cameră, în fosta cameră a Adilei.

Fotografia moartei împodobea căminul; rama se sprijinea de o vază în care Mathilde schimba mereu trandafirii. Gabriel nu mai rîdea. Se aşeză pe pat şi privi pereţii: portrete nereuşite făcute în pastel de bunicul Du Buch, două acuarele

1) Landes - regiune în sud-vestul Franţei.

înfăţişînd pe Sfîntul Bertrand de Comminges şi lacul Oo şi apoi o capelă întregă: Sacré Coeur, Fecioara, Sfîntul Iosif şi un Isus mare de bronz de care atîrnau mătăniile făcute din sîmburi de măsline, binecuvîntate de Pius al nouălea, la care Adila ţinea atît de mult. Gabriel se simţea din nou împăcat. Niciodată nu simţise în camera Adilei această căldură a unei prezenţe invizibile care la Paris îl înspăimînta, niciodată nu auzise respiraţia cuiva care stătea la pîndă. Deodată se ridică, deschise dulapul al cărui canat scîrţîi, luă de pe primul raft o pelerină veche de flanelă roşie şi o apropie nu de buze ci de nas: încă mai adulmeca totul, ca un cîine. Şi se aşeză iarăşi pe pat, ţinînd pelerina roşie a Adilei pe genunchi, încleştat cu amîndouă mîinile de această epavă. Luna cobora, ceaţa acoperea ţinutul. În afară de Gabriel Gradère, cine oare mai era treaz în Liogeats la ora aceea?

- IV -

ŞI totuşi exista cineva care veghea în casa parohială dărăpănată, deşi cu ochii închişi. În jurul patului pliant de fier, printre obloane, luna lumina dezordinea dintr-o cameră mare şi goală. Pe masă strălucea albeaţa hîrtiilor împrăştiate. Dar acele două animale nemişcate de pe podea ce erau? Doi pantofi plini de noroi. Pe un scaun atîrnau cămaşa de flanelă şi sutana. Pe pereţi umezeala desena continente şi insule sub clarul de lună. Abatele Forcas auzea deasupra lui galopuri surde de şobolani, ronţăituri, ţipete mici şi ascuţite. Nu la şobolani se gîndea ci la grămada aceea... De ce n-o fi luat-o de acolo? Încă mai avea timp.

În seara trecută, în timp ce-şi termina breviarul[1], auzise nişte rîsete înăbuşite sub ferestre şi se apropiase pe nesimţite... Văzuse, înţelesese... Era nebun de mînie, ca orice băiat de douăzeci şi şase de ani cu sîngele clocotind în vine. Desigur, Mouleyre cel voinic sau Pardieu, copilul rotarului, aranjaseră toată povestea... sau poate că îi îndemnaseră fetele? Erau vreo două-trei care îl urau pe acest tînăr solitar căruia îi dăduseră tîrcoale în zadar.

Coborîse cîte patru trepte odată, pusese mîna pe zăvor şi abia pe urmă îşi recăpătase cumpătul; se întorsese în camera sa şi îngenunchease, ca şi cum dorinţa de a împrăştia grămada

1) breviar - ansamblu de rugăciuni pe care preoţii şi călugării catolici trebuie să le rostească la anumite ore din zi.

ar fi fost o ispită! Oare datoria lui nu era, dimpotrivă, să împiedice scandalul care ar fi izbucnit încă din zori?... "Mie nu mi-a fost frică de scandal nici cînd am fost dezbrăcat de haine, legat şi ţintuit gol de un stîlp... Tu nu trebuie să înţelegi ci doar să-mi semeni..." Alain Forcas îşi spuse: "Cu mine însumi vorbesc..." şi imediat vocea tăcuse.

Se dezbrăcase cu mişcări furioase, aruncase sutana departe de el, apoi o adunase cu respect şi îşi apăsase buzele pe ea; şi iată că dintr-odată era un tînăr ca toţi ceilalţi. Părea mai mic decît era în ralitate din cauza bustului prea lung şi a picioarelor scurte. Chipul puţin încruntat, cu nasul plin de pistrui, cu fruntea îngustă de tăuraş, nu avea nimic suav, ci mai degrabă un aer aspru.

Era culcat, întors cu faţa la perete, cu mîinile legate cu un şirag de mătănii. Cu atît mai rău dacă somnul nu îl fura imediat! Se va ridica şi se va duce să împrăştie grămada de frunze. De ce să suporte mereu? Ar fi trebuit să se împotrivească domnului decan, să refuze s-o lase să plece pe Tota, sora lui. Cu ce drept i se interzicea să ţină lîngă el o soră abandonată şi nenorocită? Se întorsese la Paris aproape lefteră, sortită unei vieţi de coşmar. "Pierdută, Doamne, mă auzi? Pierdută!" gemea ea în şoaptă. El se gîndea la decan: "Da, un sfînt, dar fără inimă; un om mare fără inimă..." Buzele i se mişcau şi un nume scurt de femeie revenea la intervale egale: *Marie, Marie, bună ziua, Marie...*

Redevenea copil, îşi ascundea faţa în umărul cuiva, închidea ochii fiindcă mama îl strîngea în braţe... Un singur lucru conta: să fie reţinut, să nu cedeze dorinţei de a coborî, de a deschide uşa, de a face să dispară grămada. O dorinţă simplă *căreia* oricine ar fi avut datoria să-i cedeze - oricine în afară de el. El însă îşi cunoştea menirea: să nu întoarcă niciodată capul, să nu refuze nimic.

În ceea ce priveşte restul, *eşuase* total: nu fusese primit cît de cît călduros nici de tineri nici de bătrîni; şi aici nu era vorba de indiferenţă sau de ignoranţă, ca în alte cazuri. Nu, unii manifestau o ură concretă, violentă; un dispreţ înrădăcinat cu zece ani în urmă, timp în care se succedaseră în parohie doi preoţi fără vlagă. Lipsa de experienţă a tînărului abate fusese exploatată, toate stîngăciile lui puse în evidenţă, sentimentele lui faţă de cutare sau cutare om batjocorite sau atribuite unor scopuri josnice, pînă la sosirea surorii lui, care declanşase persecuţia. "Dai greş în toate, nu eşti în stare să suporţi... Suportă".

Ar mai fi fost copiii, cei cîţiva copii din Liogeats dar aceştia erau luaţi de lîngă el chiar în seara primei împărtăşaii. Nu rămăsese nici unul în preajma lui. Cine ar fi avut oare curaj să-i vorbească de faţă cu altcineva? "Nu te plînge: sînt atîţia preoţi care nici nu găsesc vreun copil care să-l ajute la liturghie, tu măcar îl ai pe micuţul Lassus". Un ţînc al cărui tată nu era cunoscut, a cărei mamă locuia la Bazas şi pe care îl ţinea o mătuşă. Peste puţin timp el urma să anunţe angelusul[1]; iar cînd abatele va intra în biserică va zări mai întîi o pereche de galenţi în pridvor iar acolo, lîngă altar, ţeasta mică şi tunsă dintre urechile clăpăuge.

Înainte de a ajunge la biserică va trebui să calce pe grămada dezonorantă de frunze şi crengi; şi să traverseze piaţa sub mulţimea de priviri răutăcioase. Ei, care trăiau ca nişte ţapi... Iar el singur, la douăzeci şi şase de ani; singur şi ziua şi seara şi noaptea. Cîte o spovedanie cam din două în două săptămîni... şi nu trebuia să se lase copleşit de greutăţi în

1) angelus - rugăciune de devotament fată de Fecioara Maria care se spune dimineaţa, la prînz şi seara.

intervalul dintre ele... cînd nu urma decît slujba de fiecare zi. Această slujbă fără martori, făcută în pustiu. "Nu, nu fără martori: e copilul acesta care îţi dă răspunsurile şi cîteodată mai e şi bătrîna Lassus."

Oare Tota ce făcea la ora asta? Dormea? Mai rătăcea încă prin Paris?... Grămada de frunze... O să se scoale mai devreme ca de obicei, n-o să fie nimeni pe acolo care să asiste la ruşinea lui. După slujbă, în timp ce spunea rugăciunile de mulţumire, micul Lassus o să mătură pragul casei parohiale. Alain respira încet. În sfîrşit somnul îl cuprinsese. Nimeni nu-l privea vreodată cum doarme. Era un tînăr ca oricare altul, cu un chip îmbătrînit prematur, cu buze cărnoase - un biet copil; însă mîinile lui sfinţite, încrucişate pe piept, atrăgeau asupra lor toată lumina nopţii.

*
* *

Rugăciunea. Şi el care ar fi avut să se scoale înainte de revărsatul zorilor! Era deja dimineaţă. O să-l vadă, o să-i pîndească ieşirea. Alergă la fereastră şi dădu obloanele în lături. Dumnezeu era milostiv: o ceaţă deasă, străbătută de cîntatul cocoşilor, ascundea totul. O căruţă se hurduca la o aruncătură de băţ şi totuşi nu o vedea. Ceaţa o să-l acopere ca aripa lui Dumnezeu. *Scapulis suis obumbrabit tibi; et sub pennis e jus sperabit*... O să se radă de-abia după slujbă (deşi nu făcea parte dintre preoţii care îndrăznesc să se apropie de altar fără să se fi spălat). Dar trebuia să se grăbească înainte ca soarele să împrăştie ceaţa, înainte ca Dumnezeu să-şi retragă aripa ocrotitoare.

Cu toate acestea, cînd deschise uşa ceaţa se ridica deja. Şi deodată văzu goliciunea treptelor vechi, încă umede de rouă.

Le contempla abia îndrăznind să calce pe ele. De jur împrejur nici o frunză, nici o rămurică de merişor... Ba da, totuşi! Rămăsese una între scări şi zid, parcă pentru a-l asigura pe abate că nu visase... O luă de jos şi o strivi între degete. Drace! Micul Lassus. Alain Forcas ajunse la biserică fără să-l vadă nimeni şi făcu o rugăciune scurtă la intrarea în naos. La zgomotul paşilor lui copilul se ridicase imediat şi o luase spre sacristie înaintea lui. De obicei preotul nu-i adresa nici un cuvînt înainte de slujbă. În dimineaţa aceasta îşi puse mîna pe capul tuns şi surîse chipului slab de copil subnutrit.

- În dimineaţa asta n-ai avut timp să te bărbiereşti, Jacquot?

Se făcu roşu la faţă şi spuse că i-a fost frică să nu întîrzie.

- Ştiu eu de ce-ai întîrziat.

Răspunse că era din cauza deşteptătorului mătuşii, care nu mergea bine.

- Dar mai ales ai avut de lucru în faţa casei parohiale, nu-i aşa?

Ce lucru? Habar n-avea despre ce vorbea domnul preot. Nu, nici nu trecuse prin faţa casei parohiale. O luase pe scurtătură, prin grădina lui Douence, ca întotdeauna cînd întîrzia.

Deci nu copilul era! Mai exista un suflet milostiv în Liogeats. Cuiva dintre enoriaşi i se făcuse milă de el. "Cine ştie dacă nu cumva o să se arate?" se gîndea. "În orice caz, slujba din dimineaţa asta pentru el o fac". Cu acest gînd în minte se apropie de altarul lui Dumnezeu care, dincolo de toate necazurile, îi bucura tinereţea.

Se întoarse fără grabă fiindcă lîngă el galenţii micului Lassus făceau zgomot şi-şi potrivi paşii după cei ai copilului. Micuţul vorbea pe nerăsuflate şi ar fi trebuit să te apleci ca să înţelegi ce spune; iar abatele încă nu putea să se desprindă de

această liniște, de această pace interioară. Ziua pe care trebuia s-o umple era de-abia la început. O să încerce să treacă pe la toți bolnavii. Se aștepta să fie primit ca un câine. Dar se simțea plin de putere ca să suporte acest dispreț căruia singur i se oferea. Numai loviturile primite de la necunoscuți îl înspăimîntau. Or, știa din experiență că această bucurie de după slujbă era prevestitoare și că undeva i se întindea o cursă. Se simți dator să-și mărturisească: nu din spirit de sacrificiu se hotărîse să-i viziteze pe bolnavi ci pentru a preveni această lovitură anonimă.

Deja liniștea interioară se întorcea, se retrăgea și viața intra în el din toate părțile. Era pus în gardă, atent la orice ar fi putut veni și de oriunde. Nu degeaba îi puseseră grămada aceea... Insulta acesta trebuie să fi fost legată de vreun eveniment particular de care el nu știa; străbătu piața în grabă. Învățătorul stă în piciore pe treptele primăriei și vorbește cu Dupart, adjunctul. Abatele îi salută. Numai învățătorul duce mîna la pălărie. Dupart îi spune ceva la ureche și rîde. Văzînd parohia abatele se simte ca vulpea hăituită în apropierea bîrlogului. În clipa aceea îl aude pe micuțul Lassus vorbind de doamna Revaux: este numele surorii a cărei prezență i-a adus atîtea necazuri.

- În ceea ce privește statul ei la hotel, la Lugdunos, asta se poate: sînt cel puțin trei luni de cînd a fost văzută, în ziua de tîrg...Dar alții spun că veniți s-o vedeți, că ați fost văzut în civil...

- Asta ce născocire mai e? suspină abatele scoțînd cheia din buzunar, sora mea e la Paris.

Dar în același timp își aminti că nu-i scrisese niciodată de cînd a plecat și nu avea nici o dovadă că ar fi ajuns la Paris. Da, dar ce era să facă singură la Lugdunos?

- O scrisoare strcurată pe sub ușă, spuse micuțul Lassus.

Mîna lui nevinovată îi întindea abatelui un plic galben. Alain ştia ce cuprindea, ar fi putut să rupă scrisoarea fără s-o citească. Dar o puse în buzunar în timp ce copilul păzea cafeaua. Aşteptă să fie singur ca să deschidă plicul: "Tot Lugdunosul te-a văzut, Tartuffe, ticălosule, vineri la şapte seara. Comis voiajorul care stătea la familia Tual ocupa camera de lîngă cea a voastră. Poate că n-a văzut dar a auzit..." Tînărul preot se oprea din cînd în cînd, sufocat de murdărie. Apoi îşi recăpătă suflul şi începea din nou să citească.

- V -

În noaptea aceea Mathilde nu putuse să doarmă. Principala grijă care o ţinea trează ca de obicei - căsătoria lui Andrès şi vînzarea moşiilor Cernès şi Balizaou - o obsedase pînă în zori; la aceasta se adăugau însă şi alte nelinişti. Căci îngrijorarea nocturnă nu e niciodată simplă: ea se compune şi e orchestrată ca o simfonie ale cărei motive se întrepătrund. Oare Catherine auzise convorbirea dintre mama ei şi Gabriel? Cînd anume se aşezase *tînăra* la pîndă pe coridor? Mathilde încerca să-şi amintească ce spusese despre ea: "Era *deja* acolo cînd am strigat (căci aproape am strigat) că o găsesc urîtă, retrasă, ursuză... O fi auzit? Ar fi groaznic să fi auzit."

Dar nu ăsta era răul cel mai mare: Mathilde putuse să ascundă tulburarea pe care o treziseră în ea cuvintele insidioase ale lui Gabriel. Îl minţise: nu, Andrès nu mai era ceea ce se chema un copil simplu. Fusese multă vreme, fără îndoială; şi faţă de ea se prefăcea că mai este încă; acum însă era un rol, ea îşi dădea seama, un rol pe care îl juca ori de cîte ori erau împreună. Continua să-i spună "Tamati", ca pe vremea în care nu reuşea să pronunţe "tante Mathilde". Chiar tonul pe care îl folosea şi purtările de copil răsfăţat se potriveau cu acest apelativ pueril. Pentru el rămînea "Tamati"...Dar cîte lucruri pe care Tamati nu putea să le ştie se petreceau în viaţa lui!

Desigur, la ţară se ştie totul... despre ceea ce se petrece la ţară... Totuşi Andrès obişnuia să se urce în "lămîie" şi să plece, de mai multe ori pe săptămînă, sub pretext că asistă la

despăduriri sau se întîlneşte cu diverşi negustori; adeseori lipsea chiar cîte patruzeci şi opt de ore. Cu toată zgîrcenia lui, Symphorien Desbats se arăta foarte generos în privinţa benzinei; ca şi cum nu i-ar fi displăcut că Andrès era toată ziua pe drumuri. "Oare ce interes o fi avînd?" se întreba Mathilde.

De altfel nu exista nici o dovadă că Andrès ar fi făcut altceva decît să se ocupe de proprietăţi, să-i viziteze pe fermierii care ţineau la el foarte mult (erau de fapt singurii lui prieteni...) şi poate să bea vreun păhărel, două cînd se ivea prilejul, cu camarazii de regiment... "Da, dar de ce de şase luni el, care mergea cu neglijenţa pînă la murdărie şi cu care aveam atît de mult de furcă în această privinţă, s-a schimbat dintr-odată?" Nu era pentru prima oară că Mathilde adulmeca mirosul de loţiune, duhoarea de gomina[1] în camera aceasta în care el dormea şi în care Gabriel respira anevoie aerul închis. La tatăl său admira mai presus de orice eleganţă la care nu putea să distingă nici urmă de prost gust. Acest Andrès, acest băiat lat şi voinic, era uluit de bătrînul chefliu istovit... Totuşi, se gîndea ea, era fiul lui şi al Adilei: "Cum ar putea să fie un simplu copil el, el care e *copilul lor*? Ce motive avea să creadă ca Andrès era cuminte? Luîndu-se după taică-său, îşi formase dintotdeauna o anumită părere despre femei, care îl făcea necruţător faţă de tinerele fete din Liogeats. Niciuna nu reuşea să-i fie pe plac. Multă vreme pe Mathilde acest dispreţ o bucurase: "Nu peste multă vreme o să-i placă de-a binelea de ele..." se gîndea. Ei bine nu, nu-i plăcea de fel. "Şi totuşi, trebuie să existe şi aşa ceva în viaţa lui..." Ce anume? N-ar fi putut să spună; dar presimţea absolut tot ce se petrece în sufletul lui; şi

1) gomina - alifie pentru păr.

chiar în clipa aceea presimţea o pasiune triumfătoare nedesluşită. "Asta nu-l împiedică să se însoare cu Catherine, să privească această căsătorie ca pe o afacere încheiată."

Cînd Gabriel o întrebase despre relaţiile dintre Catherine şi Andrès, Mathilde nu ştiuse ce să răspundă pentru că îşi impusese ca pe un fel de lege să nu se gîndească niciodată la asta... Cum se purta Andrès cu Catherine? O trata ca pe o soră care nu-i inspira o dragoste deosebită... Sau mai degrabă nici nu părea că o vede, făcea parte din casă, din mobilier; o alătura proprietăţilor. Andrès se făcuse mare, fusese crescut cu această speranţă iar voinţa lui în această privinţă nu slăbise niciodată. N-ar fi putut fi făcut să renunţe la această căsătorie, orice s-ar fi întîmplat în viaţa lui.

Mathilde auzi ceasul bătînd două. Trebuia să doarmă, nu dorea să se gîndească mai departe. Îşi dădea seama că n-ar fi putut pătrunde înăuntrul ei: însă, dat fiind că alungase ispita scrupulelor, îşi interzicea să continue acest examen de conştiinţă despre fiica ei. Totuşi, toate întrebările perfide puse de Gabriel fuseseră prezente şi în mintea ei dar le ocolise de fiecare dată. Se împărtăşea o dată pe lună (ceva mai rar de cînd era obligată să se adreseze domnului decan, din cauza zvonurilor care circulau pe seama abatelui Forcas). Nu era nimic rău în ceea ce spunea la spovedanie. De ce să te legi la cap fără să te doară? Catherine va fi mai fericită cu Andrès decît cu altcineva: oricum, nimeni nu s-ar fi căsătorit cu ea decît pentru bani... Fireşte, căsătoriile între rude... Dar Mathilde nu reuşea să-şi închipuie că Andrès ar putea avea copii. Poate că n-o să aibă copiii...

Mathilde se trezi pe la opt şi-şi făcu rapid toaleta. Recunoscu paşii lui Andrès pe scări şi deschise fereastra:

- Aşteaptă-mă, îi strigă, vin şi eu.

Nu se simţea nici o adiere. Soarele de noiembrie era cald încă. Roua si bălţile străluceau. Andrès o încredinţă că timpul frumos n-o să mai ţină mult. Nu-şi întorcea ochii de la ferestrele camerei lui Symphorien: bătrînul era cu Gradère de mai bine de o oră.

- Mă mir că discuţia se lungeşte, spuse Mathilde îngrijorată. Stau de vorbă de atîta timp; şi cred că nu despre preţul proprietăţii, din moment ce tu eşti de acord... Tatăl tău se tocmeşte pentru comision.

- Nu, Tamati, eşti nedreaptă faţă de tata. De altfel, n-are importanţă. Linişteşte-te: căsătoria mea e o afacere încheiată.

- Crezi?

Îl luă de braţ şi îl purtă spre drumul care mergea de-a lungul pajiştilor. Era bucuroasă.

- Toate proprietăţile noastre şi ale lui Desbats strînse în mîinile tale... Cînd mă gîndesc la ce-a ajuns taică-tău, pot să spun că am obţinut un rezultat neaşteptat!

- Nu vreau să vorbeşti urît despre tata.

Se opriseră în mijlocul aleii şi ea îl privea: Andrès purta un costum sport pe care îl comandase la *Belle Jardinière* şi ghetre. Era foarte brunet, puţin cam scund şi îndesat, cu un chip deschis şi vesel dar care se întuneca la cea mai mica aluzie, pentru că era neîncrezător şi îşi închipuia mereu că cineva îşi bate joc de el. Mathilde observă că era proaspăt ras şi că îşi netezise părul ondulat. Rîse:

- În cinstea tatălui tău te-ai făcut aşa frumos? Vrei să-i faci concurenţă...

- Oh, lîngă el o să arăt mereu ca un ţăran.

Mathilde protestă:

- Şi totuşi ţăranul el e!

- Şi totuşi nu lui îi seamănă!

- Prostuţule! dintre voi doi tu eşti cu adevărat elegant.

- Biata Tamati!

- Tu ai alura, înfăţişarea unui băiat de la noi. El, cu costumele lui deschise, dă o impresie de eleganţă falsă... Nu se potriveşte, ăsta e cuvîntul...

- Gata, destul. Să schimbăm subiectul.

Mergea către casă înaintea ei, împingînd un con de brad cu piciorul. Era bosumflat. "M-am înşelat, se gîndea Mathilde. E leit taică-său... Dar nu ştie nimic despre el. În timp ce eu... De altfel ce contează pentru mine dacă-şi face iluzii despre Gabriel?" Îi răspunse:

- Nu-i vreau cîtuşi de puţin răul tatălui tău. Esenţialul este ca tu să nu-i semeni deloc.

Se întoarse, cu un aer răutăcios:

- Îi semăn mai mult decît crezi tu!

- Nu, spuse ea rîzînd, în privinţa asta sînt liniştită.

El bombăni:

- Prostia şi ignoranţa mea te păcălesc; n-am ieşit niciodată din banca mea; în timp ce tu mă crezi bun numai pentru supravegheat tăierile de pini şi pentru tocmit cu fermierii... Taman omul potrivit pentru Catherine...

Mathilde se opri uluită.

- Doar n-o să faci mofturi? Acum, cînd ne apropiem de ţintă.

El stătea cu mîinile înfundate în buzunare, cu umerii ridicaţi:

- Nu, mormăi, linişteşte-te: de cînd ţine toată povestea asta, ar fi şi cazul să terminăm.

Ea scoase un suspin de mulţumire şi îl luă de braţ:

- Dragul meu, aş vrea să-ţi spun... Ştiu că tu şi Catherine sînteţi prieteni vechi... Totuşi, ar trebui să fii mai drăguţ cu ea. Nici nu-ţi dai silinţa suficient. La urma urmei, e logodnica ta ...

- N-ai dreptae! Unde vrei să ajungi? De ce să simulăm, Catherine şi cu mine, sentimente pe care nu le avem nici unul, nici celălalt? Căsătoria n-o să ne schimbe viaţa cu nimic. Pur şi simplu afacerile cu dobîndă vor fi aranjate cu unchiul Symphorien, cum ne-am înţeles dintotdeauna. E doar o formalitate...

Mathilde era şocată de acest cinism pe care Andrès nu îl arătase pînă atunci. Nu el era cel care vorbea, ci tatăl său, sub a cărui influenţă se afla.

- Dar, dragul meu, oricum trebuie să te gîndeşti puţin şi la Catherine. Mititica, are şi ea o inimă. După părerea mea, se înţelegea de la sine că o să fii un soţ atent şi drăgăstos. Evident, nu e vorba de pasiune. Dar în orice caz, nu uita ce îi datorezi. Căsătoria e o taină...

- A, nu, te rog! Catherine nu speră să găsească în mine decît un bun administrator. O să-mi continui meseria. Numai că...

Mathilde îl privea zăpăcită.

- ... Numai că n-o să uit că bătrînul mă exploatează de ani de zile, că mă spetesc muncind pentru el şi nu capăt nimic, aproape nimic... Da, o să am dreptul să mai iau şi înapoi, nu-i aşa, Tamati?

Ba da! Cu taică-său semăna! Dintr-odată era taică-său leit! Mathilde recunoştea încă o dată aerul acela de copil sub care, odinioară, micuţul Gradère ascundea o exigenţă tenace, feroce... Acest miracol îi era familiar: în băiatul vîrtos şi brunet se întrupa brusc copilul blond şi plăpînd. Desigur, acesta nu mai era Andrès al ei...

Îşi dădea seama că el nu se exprima la întîmplare, că în cliţa aceea nu-i spunea nimic care să nu fie premeditat şi că Gradère îl învăţase bine lecţia.

- Înţelegi, lucrurile se vor aranja, *n-o să mai trebuiască* să fiu mereu *acolo ca să mă pun în gardă*, ca să-l ţin pe bătrîn sub tensiune. Sper să merg din cînd în cînd la Paris să-l văd pe tata. E singur, părăsit. Şi el e exploatat. O să fie de datoria mea să-l apăr...

- Dar, Andrès, unchiul Symphorien nu se poate lipsi de fata lui... Catherine îi este indispensabilă...

- N-am să i-o disput, spuse Andrès rîzînd.

- Dragul meu, nu vrei să petreci decît perioade scurte la Paris, nu? Întîi de toate, urăşti Parisul! Nu te simţi în largul tău dincolo de Liogeats.

- Asta tu ai hotărât-o. Tu ai hotărît întotdeauna asupra gusturilor mele. De altfel, n-am să mă mut din Liogeats. O să plec, o să vin. Depinde...

- De cine? De ce?

Nu răspundea nimic. Surîsul îi dezvelea dinţii sănătoşi dar strîmbi pe care îi moştenise de la Adila. Pe acest chip atît de îndrăgit din copilărie Mathilde distingea un fel de lăcomie victorioasă. Întrebă încet:

- Şi eu, Andrès? Cu mine ce o să se întîmple?

Răspunse în zeflemea:

- Dar mi se pare că pînă acum ai profitat din plin de mine, Tamati... Şi pe urmă am eu grijă *să-ţi produc* un nepoţel sau chiar doi... Şi să ştii că pe ei nici atît nu o *să ţi-i disput*. În sfîrşit, adăugă cu un aer maliţios, o s-o ai pe fiica ta...

Nici vorbele astea nu-i aparţineau. Prin gura asta nevinovată vorbea tot Gradère.

Soarele se ridicase *deja*, la fel de călduţ ca la sfîrşitul lui septembrie. Vacile mergeau una după alta spre păşune şi, în

spatele lor, copilul fermierului lăsa bariera strălucind de rouă. Mathilde îşi fixa atenţia asupra vitelor. Nu ar fi vrut să ştie ce simţea în clipa aceea; n-ar fi vrut să vadă ce i se dezvăluia în faţa ochilor; toată puterea voinţei ei se aduna pentru ca această discuţie să nu difere cu nimic de vorbele pe care le schimba de obicei cu Andrès. O să fie bogat; pînă la urmă taică-său o să reuşească să pună gheara pe el şi, fără îndoială, să-l corupă... o să-şi ia cîmpii, o să meargă unde o vedea cu ochii. Nimic mai simplu.

Dar deodată, la fel de brusc şi de involuntar ca o ţîşnire a sîngelui, îi scăpă un strigăt înainte ca să-şi poată da măcar seama:

- Nu mă iubeşti, nu m-ai iubit niciodată.

O privi uimit. Chiar şi Mathilde se simţea şocată de ceea ce spusese. Vru să schimbe tonul dar vocea tot îi mai tremura cînd adăugă:

- Ce-aş fi putut să fac mai mult pentru tine, dragul meu, chiar dacă ai fi fost fiul meu?

- Ce-ai fi putut face, Tamati? Vrei să-ţi spun eu? Mai întîi te-ai fi putut gîndi la viitorul meu; m-ai fi putut îndepărta din casa asta în care deprind apucături de ţăran; lecţiile învăţătorului nu ţi s-ar fi părut suficiente; m-ai fi putut trimite la internat la vreun colegiu din Bordeaux;... Dar problema era alta! Te plictiseai aici, lîngă bătrîn. Fiica ta Catherine... mai bine să nu vorbim! Eu eram distracţia ta, plăcerea ta. Mai tîrziu, ai acceptat ca bărbatul tău să facă din mine un fel de administrator voluntar. Dacă eu eram mereu la Liogeats, nu-ţi mai trebuia nimic. Ca distracţie, fotbalul. Aţi construit un teren de joc. Fireşte, eram cel mai bun din sat... Desigur, dacă nu te-aş fi avut pe tine... numai să nu încerci să mă convingi că m-ai tratat întotdeauna ca pe un fiu... Asta nu!

Aşa era. Ce spunea el era adevărat, atît de adevărat încît se simţea uluită. Dar oare cine îi deschisese ochii? Oricum, îl cunoştea pe băiatul acesta... Presupunînd că ar fi avut sentimentul nedesluşit de a fi fost sacrificat, trebuia ca cineva să- l facă să-şi dea seama de asta. Chiar şi frazele pe care le folosea îi fuseseră suflate... poate că de taică-său? Şi deodată adevărul îi apăru în faţa ochilor: "O femeie i-a dezvăluit tot ce-i lipsea..." Cu toate acestea, încerca să se justifice:

- Eşti nedrept, dragul meu. M-am străduit să te fac să lucrezi dar cărţile nu ţi-au plăcut. Îmi spuneai că pentru ce o să ai de făcut mai tîrziu n-o să trebuiască să ştii atît de mult... Nu-ţi plăceau decît fotbalul, vînătoarea şi caii.

- Aşa spun toţi copiii dar părinţii nu-i iau niciodată în seamă. Mi-ar fi venit şi gustul pentru citit. Nu sînt mai prost decît ceilalţi... Nu pentru că am organizat aici o echipă de fotbal... În cele din urmă mă convinseseşi de propria mea prostie. Cred şi eu că nu sînt un geniu dar oricum...

Crezu că ea nu auzise ceea ce rostise numai pentru el: "Oricum, pot să plac..." Dar ea ghicise. Întoarse capul puţin; îşi dădu seama că plîngea şi voi s-o ia în braţe căci ţinea la ea cu adevărat; ea se desprinse fără brutalitate.

- Lasă-mă... Du-te şi vezi dacă taică-tău e tot cu unchiul Symphorien. Să mă chemi cînd o să iasă.

Îl privi cum se îndepărtează şi roti o privire atentă în jur. Nu se schimbase aproape nimic din copilărie: pinii erau ceva mai rari, de parcă între ei s-ar fi găsit morminte. Desişurile crescuseră. Dar mirosul de ceaţă şi zgomotele înăbuşite din dimineaţa aceea de toamnă tîrzie se ridicau din străfundurile existenţei sale. Mathilde încă se mai credea fetiţa care alerga printre copaci pînă nu mai putea şi pe care Gabriel o urmărea; simţea pe umeri, ridicată de curentul stîrnit de goană, pălăria de soare prinsă cu un elastic sub bărbie... Gabriel... Trăise cu

intenţia de a se gîndi cît mai puţin posibil la lucrurile care au fost. Să nu se mai gîndească, să trăiască în prezent, s-o neliniştească ceea ce vede, ceea ce atinge... n-ar fi reuşit fără micuţul Andrès. Şi el avea dreptate: se servise de el, se hrănise cu el: era un fel de animal favorit, copilul omului pe care îl iubise; n-ar fi putut să trăiască la Liogeats între Symphorien Desbats şi Catherine; nici la colegiu n-ar fi putut să-l trimită. Nu, nu îl educase; nici măcar nu ţinuse să-l educe. Făcuse tot ce a putut ca să păstreze trează în el pasiunea pentru pămînt: pămîntul îl ţinea atît de strîns legat de el încît nu va pleca niciodată din Liogeats...

Auzi clar zgomotul paşilor lui Andrès pe scări. Privi copacii din jurul ei ca şi cum ar fi fost morţi. Gardurile vii, bariera, pajiştea, totul avea înfăţişarea unui miraj, irealitatea amintirilor. "Să nu mai ţii la nimic", ce sens pot lua aceste cuvinte cîteodată, pentru anumiţi oameni! Am deschis mîinile, am dat drumul la tot, nu mai ţinem la nimic.

Stătea nemişcată, şocată de această idee: de douăzeci de ani trăia în deznădejde fără să ştie. Deznădejdea poate deveni o stare de care să nu fii conştient. Se sprijini de un stejar, cu o atenţie prostească la huruitul căruţei care se îndepărta. Rămase aşa multă vreme.

- VI -

Andrès o striga de pe scări; flutura o hîrtie şi ea înţelese că afacerile erau încheiate: nu puteau fi decît pe socoteala Catherinei. Trebui să lupte din nou împotriva unor remuşcări neclare... Dar la urma urmei, puştoaica nu era singură: tatăl ei o iubea atît cît putea el să iubească o făptură omenească (ceea ce nu era prea mult). El ar fi trebuit să aibă grijă de Catherine să nu fie sacrificată.

O urmă de curiozitate o făcu să iuţească pasul. Andrès alerga către ea:

- Totul s-a aranjat, îi strigă. Am semnat angajamentul de vînzare: un act sub semnătură privată. Acum ne ocupăm de căsătorie. Uite proiectul de contract: mi se pare rezonabil. Nu mai aşteptăm decît consimţămîntul tău.

Respira iute, era roşu, agitat, fericit. Mathilde îşi plimba ochii peste proiect: i se asigurau Catherinei două mii de franci pe lună iar lui Andrès un procentaj asupra răşinii şi asupra vînzării lemnelor. În plus, se prevedea că tînăra pereche va fi scutită de orice cheltuieli şi nu va avea de plătit nici o pensie. Andrès aducea ceea ce-i mai rămăsese: jumătate de casă şi grădină (rămase în coproprietate de la moartea Adilei).

- Unchiul vrea neapărat să bea şampanie în cinstea logodnei. Dar nu-i dă voie astma...

Chiar înainte de a deschide uşa auziră respiraţia şuierătoare şi simţiră mirosul de eucalipt. Era camera cea mai mică a castelului, înceţoşată mereu de fum. Bărbatul era

ghemuit în fotoliu. Îşi aţinti ochii strălucitori asupra Mathildei şi a lui Andrès şi îngăimă:

- Am avut o criză din cauza emoţiei.

Era îmbrăcat cu un pulover pe care şi-l trăsese peste cămaşa de noapte. O plapumă de puf îi acoperea genunchii. Se spunea despre Catherine că semăna leit cu taică-său; într-adevăr, Symphorien Desbats nu avea aceeaşi căutătură sălbatică dar era slab ca ea, brunet şi foarte colţuros, prin forma nasului, a capului, a genunchilor şi a coatelor, a umerilor osoşi. Vorbea gîfîind:

- Ai citit proiectul de contract, Mathilde? În privinţa vînzării, actul sub semnătură privată prevede: Cernès şi Balizaou vor fi ale mele... Balizaou şi Cernès... Dar să ştii că le-am plătit. Tînărul avea mare nevoie de bani peşin pentru inelul de logodnă şi toate celelalte... Ştiu că n-o să trebuiască să cheltuie nimic... Gercinthe s-a dus în pivniţă... pentru sticla aceea de Roederer pe care am păstrat-o... am spus întotdeauna... pentru logodna Catherinei...

Gradère stătea în picioare, puţin îmbujorat, şi îl privea pe bolnav. Îi făcu semn lui Andrès şi îi spuse ceva la ureche. Gercinthe intră ducînd pe tavă sticla de şampanie şi cupele. Deodată se auzi vocea lui Gabriel:

- Nu lipseşte nimeni în afară de eroina sărbătorii.

Symphorien privi împrejur.

- Pe legea mea, aşa e... Gercinthe, du-te şi caut-o pe Catherine... Trebuie să fie alături.

Un acces de tuse îl scutură. Era tot timpul cu ochii aţintiţi pe uşa de legătură dintre camere.

- Aha, uite-o! Fetiţa mea, tocmai pe tine te uitasem.

Surpriza simulată de Catherine, întrebînd despre ce era vorba, şi apoi buimăceala ei, strigătul "Dar nu sînt logodnica nimănui", totul era desprins dintr-o scenă de teatru cît mai

mediocru cu putinţă. Symphorien, dimportivă, îşi juca rolul la perfecţie. Stupefiat, se întoarse spre Andrès:

-Dar spune-mi, băiete, nu v-aţi înţeles amîndoi? Eu credeam că între voi totul era stabilit. Doar îmi juraseşi... Iar tu,Catherine, de ce m-ai lăsat să persist în greşeală?

Alb ca varul, cu buzele tremurînd, Andrès îi privea rînd pe rînd pe tatăl său, pe Catherine şi pe Mathilde. Vocea tăioasă şi indiferentă a fetei se auzi din nou:

-Nu mi-ai cerut părerea niciodată. Nu sînt logodnica nimănui. N-am să mă mărit cu Andrès niciodată.

Bătrînul Desbats nu-şi mai dădea osteneala să se prefacă şi,în ciuda astmei care îl chinuia, întreaga lui înfăşiţare exprima o bucurie profundă, amestecată cu teamă.

-Draga mea, nimeni nu o să te oblige vreodată... Eşti liberă şi...

Gabriel îi tăie vorba.

-Gata, nu te mai forţa. Ajunge cu comedia.

-Dar nu e nici o comedie, dragul meu... Sînt cel dintîi surprins... şi cel mai uluit... Mă obişnuisem cu ideea... De altminteri, sper că o să mai reflecteze; şi - pe cînd Catherine îl întrerupea: "am reflectat destul" -adăugă precipitat: în orice caz nu retrag nimic din avantajele acordate lui Andrès...

Tînărul, care încă nu spusese nimic şi părea doborît, îngăimă:

-Dacă crezi că o să mai rămîn o singură zi... După atîta timp în care m-am spetit muncind...

Tatăl său îl întrerupse:

-Nu o să procedezi aşa, dragul meu: o să rămîi în casa asta care îţi aparţine. Ţi s-a luat totul, ai fost prădat... Dar castelul rămîne în indiviziune. Acolo eşti în casa ta şi dacă vrei să mă primeşti şi pe mine, o să stau cît timp va fi nevoie.

Ochii lui albaştri îl priveau pe bolnavul care lăsa capul în jos şi îl privea pe furiş:

-Cît timp va fi nevoie ca să ce?

Gradère răspunse calm:

-Ca să daţi înapoi ce-aţi furat.

-Ei, hai, dragul meu... cine să dea înapoi ce-a furat? Ai un tupeu nemaipomenit... Să nu mă sileşti să pun punctul pe i... Căci sînt gata să anulez angajamentul de vînzare dacă Andrès îmi dă banii înapoi... Dar poate că tu ai dispus de banii fiului tău dinainte?

Aceste ultime cuvinte nu fură auzite decît de Gradère şi de Andrès. Tînărul îi luă mîna tatălui său care se făcuse livid şi răspunse tăios:

-Ce s-a semnat rămîne semnat.

Se lăsă tăcerea. Vocea Mathildei se auzi seacă, fără timbru:

-Şi eu, draga mea, te-am crezut de acord cu Andrès, de atîţia ani de cînd se vorbeşte de logodna asta. Odinioară chiar tu ne vorbeai despre ea şi încă destul de des. Dar n-o să te oblig cu nimic...

Fata răspunse cu neobrăzare că mama sa făcea foarte bine că se scutea de un efort. Mathilde ridică din umeri şi ieşi fără să replice, urmată de Gabriel şi de Andrès.

Bolnavul şi Catherine rămaseră un moment cu auzul încordat. O trimise să vadă dacă ceilalţi nu se opriseră pe coridor. Ea întredeschise uşa: nu, plecaseră.

-Vezi, scumpa mea, ce-ţi spuneam? Nu ajută la nimic să-i întărîţi pe oameni. Ai vrut să vezi ce mutre o să facă. Ai văzut, a fost plăcerea ta... Şi a mea, să fiu sincer... Dar acum... L-ai auzit pe Gabriel? N-o să mai plece de aici!

-Şi pe urmă? întrebă Catherine în timp ce aranja pernele bolnavului care gemu:

-Nu ştii că e în stare de orice?

Şi după ce fata strigă: "şi ce poate să facă împotriva noastră?", şopti:

-Vorbeşte mai încet. Nu-l cunoşti pe omul ăsta. M-am informat despre el. Nu ţi-am destăinuit nici jumătate din cîte ştiu. Eşti încă prea tînără ca să ştii, ca să înţelegi...

Tremura. Un surîs drăgăstos lumină chipul urît al Cathernei, care puse o mînă pe fruntea tatălui său:

-Hai, doar n-o să ne mănînce, oricît de lichea ar fi... Mi se pare că noi l-am doborît! continuă cu o bucurie sălbatică.

-Sînt bolnav, Catherine; nu de moarte, aşa cum cred şi cum speră ei... Dar astma asta nu-mi dă pace. Fireşte, şi în starea asta pot să mai trăiesc ani buni. Clairac mi-a promis... şi ieri îmi spunea... Asta nu înseamnă însă că pot să mă apăr...

Se întrerupse ca să-şi recapete suflul.

- Păzeşte-te, draga mea, habar n-am ce pun la cale... Să fim în gardă atîta timp cît Gradère e aici. Binînţeles că pînă la urmă o să plece: există cineva la Paris care o să-l cheme înapoi... El nu are nici o îndoială că Aline şi cu mine ne scriem. Bine măcar că ea îl ţine din scurt. Şi totuşi o să respir greu cîtă vreme o să stea aici...

- Te-ai uitat la mama? întrebă brusc Catherine. Se ţine tare! Nici nu s-a clintit... N-am scăpat-o din ochi o clipă...

Nu, nu putuse s-o vadă pentru că stătuse în spatele fotoliului său.

- La urma urmei, observă fata, poate chiar e mulţumită că nu îl vreau pe Andrès...

Privea fix în gol.

- O, nu maică-ta trebuie să te îngrijoreze... ci celălalt, banditul... Nu-mi place cînd începe să se poarte cu blîndeţe. Fii atentă la toate, fetiţo; fii cu ochii în patru, în primul rînd la

bucătărie... Ia seama la foc. Nu ieşi din casă după căderea nopţii.

Se opri ca să tuşească.

-Ar trebui să-ţi vîri nasul şi prin treburile lui Andrès; e nepot de fermier şi de fapt le ţine întotdeauna partea contra mea. Se spune că iubeşte pămîntul... dar să faci jocul celor care ne pradă pe noi nu înseamnă să iubeşti pămîntul. De altfel, ajunge să te uiţi cum se lasă furat de taică-său. Încetul cu încetul, a lăsat în paragină toate arendele... E un nevolnic. Dacă ar fi devenit stăpîn, asta ar fi făcut parte din proprietate. În sfîrşit, fii cu ochii pe el.

Ea spuse:

- Linişteşte-te: sînt cu ochii pe toţi.

- VII -

- Andrès s-a mai liniştit?

- Da, s-a întins, a închis ochii. I-am pus un ştergar ud pe frunte.

De-abia un ceas se scursese de cînd bătrînul Desbats pusese capăt jocului. Mathilde închise încet uşa camerei care pentru ea era tot "camera Adilei" deşi acum în ea stătea Gabriel.

- Ştiam că Andrès e nervos, continuă ea, l-am văzut deseori pînă la a-şi ieşi din minţi încă de cînd era adolescent. Dar niciodată ca acum... Fireşte că lovitura e grea...

Se aşează pe pat. Gradère fuma, cu mîinile înfundate în buzunare, cu buzele strînse.

- Ce mă miră cel mai mult, adăugă Mathilde, e durerea lui. Vorbeam de mînie... dar de fapt suferă. Hotărît lucru, iubeşte pămîntul ca pe un om: ai jura că tocmai a pierdut pe cineva.

-Nu e chiar cum spui tu.

Ea îl privi întrebător. El clătina din cap:

- Şi tu care te lauzi că îl cunoşti, biata mea Mathilde!Eu ştiu mai multe decît tine. Cu toate că am venit abia ieri seară...

Cuvintele acestea o răniră, nu pentru lucrurile înfricoşătoare pe care le sugerau în privinţa vieţii necunoscute a lui Andrès, ci pentru că stăteau mărturie că omul acesta se bucura de încrederea băiatului. În dimineaţa aceasta, în timp

ce ea dormea, îi povestise deja tatălui său tot ce ea nu ştia. Ea răspunse cu detaşare:

- O, mă îndoiesc de multe lucruri!

Minţea: habar n-avea despre ce vorbea acest individ. Îşi dădea seama că ea suferea pentru el şi această durere o provoca şi pe a lui, fără ca simpatia să aibă vreun amestec. Cu douăzeci de ani în urmă, în camera Adilei, trebuise să se demaşte în faţa Mathildei, atunci descoperise ea în sfîrşit ce om era. Îşi aminti de zgomotul surd al corpului ei cînd leşinase în faţa uşii. Acum se chinuia din cauza lui Andrès. Nu, el nu e gelos pe Andrès; pur şi simplu ar fi vrut să împartă cu Mathilde amintirea amară a ceea ce fusese... Dar totul a murit în ea, pînă la amărăciune, şi evidenţa acestui neant este ceea ce îl face să pară crud în ochii Mathildei. O priveşte cum suferă, cedează în faţa acestei curiozităţi pe care i-o inspiră întotdeauna suferinţa altora, în faţa acestei nevoi de a o aţîţa. Se preface păcălit şi spune:

- Fireşte! Eşti prea abilă ca să nu-ţi fi dat seama că în viaţa lui Andrès există o femeie.

Mathilde îi răspunde:

- Ştiam...

Iar acum ochii ei larg deschişi sînt aţintiţi asupra buzelor lui Gabriel.

- Şi cred că n-o să te uimesc dacă o să te asigur că nu mai însemnăm nimic pentru el, nici noi nici ceilalţi. E fiul meu: de la mine a moştenit această voinţă invincibilă de a-şi atinge scopul cu orice preţ. Şi instinctiv, ca mama lui...

Mathilda îi tăie vorba:

- Cum îndrăzneşti să vorbeşti aşa de Adila? Cum îndrăzneşti să-i rosteşti numele?

Se folosea de acest pretext: o apăra pe Adila ca să-şi poată da frîu liber geloziei şi durerii. Dar Gradère insista:

- Nu poţi să schimbi nimic; Andrès este un copil făcut din dragoste...

- Nu, protestă ea, nu din dragoste: din ură, căci o urai pe Adila iar ea ura această posesiune şi vrăjitoria căreia îi căzuse victimă. Săracul Andrès! Copil din dragoste: haida-de! Mai bine spune copil al urii şi remuşcărilor...

- Oho, Mathilde, credeam că la Liogeats vorbele mari sînt dispreţuite! Mi se pare că nu mai sînt eu "flecarul"...

Oare îl auzise? Se aşezase, dreaptă, cu mîinile împreunate pe rochia închisă, fără modele. Cîtă nobleţe mai păstrau încă fruntea, linia sprîncenelor şi a nasului! Însă gura aceasta mare cu buzele albite şi gîtul distorsionat erau cele care exprimau chinul şi pasiunea. După o perioadă de tăcere mărturisi:

- Nu ştiu nimic despre această femeie pe care o iubeşte Andrès. Habar n-am cine e. Şi nimeni din Liogeats...

- Nu e din Liogeats: a stat cîteva săptămîni la casa parohială...

- Nu cumva vorbeşti de creatura aceea?

- A întîlnit-o întîmplător în tren, într-o joi, pe cînd se întorcera de la un meci de rugbi de la Saint- Clair. Ea l-a încurajat. În toamna asta îşi dădeau întîlnire prin parcurile retrase, prin fermele părăsite. Acum ea stă la Lugdunos, la hotelul cel nou din piaţa Malbec.

Nu o scăpa deloc din ochi pe femeie, admirîndu-i neclintirea (abia de i se mişca un muşchi în colţul gurii) şi aerul indiferent cu care întrebă:

- Şi ce legătură există între această aventură a lui Andrès, care de altfel nu mă priveşte, şi căsătoria lui ratată?

- Tota Revaux (aşa o cheamă) trebuie să plece zilele astea la Paris. Prezenţa ei la Lugdunos este cunoscută şi - deşi s-a instalat acolo fără ştirea fratelui ei, oamenii spun că el ar fi

adus-o şi că nici măcar nu sînt rude... Cunoşti bîrfelile îngrozitoare din Liogeats mai bine decît mine... Se pare că îşi adoră fratele şi că vrea să plece, cu toată opoziţia lui Andrès, ca să nu-i producă neplăceri... Băiatul se resemnase pentru că îşi făcuse şi el socoteala ca, odată căsătorit - şi chiar înainte - să meargă după ea la Paris... s-o întreţină... Dar acum iată că l-a scuturat de tot... Şi cred că femeia asta e interesată, cu toate că el susţine exact contrariul...

În clipa aceea Mathilde îl întrerupse ca să remarce că Andrès tocmai primise un cec însemnat pentru vînzarea moşiilor Cernès şi Balizaou... Gradère întoarse capul fără să răspundă. Ea venise mai aproape:

- Banii aceia... tu i-ai luat, nu? Mărturiseşte!

Protestă fără convingere:

- Ba nu! el i-a investit... Îi dau 5% din suma aceasta de care nu mai pot să dispun. I-am oferit tot ce mai aveam: a refuzat iar asta nu o să-l ţină mult... De altfel, am ceva mai bun să-i ofer... pentru cînd o să fie în stare să mă asculte. Deja mi-a promis că n-o să plece pînă cînd n-o să cîştigăm partida.

Mathilde se înfioră; ura vocea aceasta blîndă, accentul acesta groaznic pe care nu-l putea defini. Îi atinse umărul şi îşi retrase repede mîna.

- Ar fi mai bine să pleci şi tu, Gabriel! imploră ea, cu o înflăcărare subită. Pleacă, lasă-mă. Ia trenul de trei...

- Dar mai am multe de făcut aici, draga mea.

Ea insistă:

- Aici nu poţi să faci decît rău. Orice s-ar întîmpla, pe mine să nu contezi.

Se apropiase de uşă în timp ce el rămăsese lîngă fereastră, cu spatele spre lumină: ea nu-i vedea decît conturul feţei.

- Să ştii că o să am nevoie de tine, draga mea... O să vezi... O să-mi mulţumeşti!

- Nu, protestă ea, nu!

- Înainte de a spune nu aşteaptă să auzi ce vreau să spun... Ce s-a întîmplat?

Ea a dus un deget la buze şi a ciulit urechile:

- Aud maşina, spuse ea.

- Se duce la ea. Poate că asta-i ultima lor întrevedere.

Mathildei îi scăpă un strigăt:

- Numai de nu l-ar lua cu ea!

Gradère se apropie de ea care rămăsese nemişcată, cu mîna pe clanţă, şi îi cuprinse umerii:

- Nu, fii liniştită, o să mă asculte... Şi eu îl iubesc pe băiat, continuă el cu un aer de falsă jovialitate... Şi crezi oare că o să-l abandonez în plină criză?

Adăugă, cu o voce aspră şi joasă:

- El va fi stăpîn aici şi asta curînd. Ţi-o jur.

Cum ea tăcea în continuare el îi şopti strîngînd-o la piept (şi ea simţea că-i piere răsuflarea):

- El va fi stăpînul pentru că tu vei fi stăpîna.

Ea se desprinse cu brutalitate:

- Ştii bine că eu nu însemn nimic aici: Desbats domneşte singur.

- Da, spuse el, desigur!... dar astma, draga mea, cu toate că nu pare nimic grav, sfîrşeşte prin a face rău la inimă.

- O să ne îngroape pe toţi, doctorul Clairac aşa spune.

- O, diagnosticul lui Clairac! Mai multă încredere am în al meu!

El rîdea. Iar ei îi era atît de groază de rîsul acesta încît găsi forţa de a învinge vraja şi de a ieşi din cameră. Coborî scările, traversă vestibulul, îşi puse o manta şi se cufundă în ceaţa pe care soarele de amiază o lumina dar nu o străpungea.

Suna de rugăciune: probabil că micuţul Lassus trăgea de frînghie. Sirenele asurzitoare deschideau porţile muncitorilor din fabrici. Mathilde se simţea uşoară, eliberată. Nu suferea. Lumea strălucea. Viaţa avea un gust delicios, un parfum uitat... Nici ea nu ştia pe ce se bizuia; aştepta ziua de mîine. Omul acesta îi insuflase speranţa.

- VIII -

La sfîrşitul aceleiaşi zile, deşi se lăsase întunericul, obloanele nu erau trase. Un felinar de pe aleea Malbec din Lugdunos lumina patul în care Tota fuma, întinsă ca sub un giulgiu. Privirea ei urmărea gesturile lui Andrès care, gata de plecare, nu mai era decît o huidumă prost îmbrăcată, un jucător de rugby cu o căpăţînă grosolană acoperită de un păr scurt şi creţ. Cît despre el, urmărea în întuneric mişcările acelui braţ frumos, fie că ea şi-l întindea către scrumieră sau îşi apropia ţigara de buze.

- Nu, porunci ea. Nu te folosi de peria mea.

El ascultă fără şovăială, căci avea o adevărată veneraţie pentru aceste obiecte de fildeş, pentru sticluţele de cristal cu căpăcele de aur. În timp ce privea fruntea îngustă de sub părul ondulat şi privirea fixă, ea se gîndea: "o să am necazuri..." Dar nici aşa! să se întoarcă în cuib aşa cum voia Alain, să stea în casa lui La Benauge unde murise mama lor anul trecut şi unde probabil că o să trăiască mizerabil (în cramă erau trei recolte nevîndute; viile erau date în arendă unui tip lipsit de scrupule care le tăia fără milă)... mai bine să crape! Dar cum să trăieşti la Paris cu o pensie de douăsprezece mii de franci? Desigur, ar fi putut găsi pe cineva...Însă pentru Alain nu voia să rătăcească, să se prăbuşească. Mai rămînea de îndeplinit cealaltă dorinţă a lui Alain: să se împace cu bărbatu-său... drogatul, nebunul ăla care o snopea în bătaie... scriitorul ăla ratat care nu mai putea nimic... Nu! Niciodată! Niciodată! Visul ei era ca Andrès să

vină din cînd în cînd la Paris şi să o ajute să facă faţă cheltuielilor... La urma urmei, îl şi plăcea... Trebuia să-l facă să se hotărască.

- Sînt silită să mă gîndesc să plec... Din cauza fratelui meu: îi fac necazuri...

- Cu cine te întîlneşti? Spune.

Cămaşa îi era descheiată la guler. Ea putea să vadă de jos în sus, încheietura gîtului puternic, bărbia neagră puţin împinsă în faţă.

- Nu mă întîlnesc cu nimeni. Şi atîta timp cît sărăcia n-o să mă oblige... De altfel, ce te opreşte să vii cu mine? Da, ştiu, eşti logodit... Dar poţi să găseşti un pretext...

El se aplecă puţin. O mînă îi atinse buzele. Se prăvăli ca un copac.

- Eşti nebun?

Se ridică; îl auzea cum respiră.

- Tota, nu pot să plec...

Nu, nu putea să plece: păstra în minte ordinul pe care i-l şoptise tatăl său pe coridor chiar în dimineaţa aceea, ieşind de la bătrînul Desbats: "Rămîi; mai rezistă cîteva săptămîni şi o să fii stăpîn aici. O s-o ai şi pe femeia aceea fără de care spui că nu mai poţi să trăieşti. Depinde numai de tine să n-o pierzi pentru totdeauna..."

Chiar şi în timpul crizei de după cîteva minute, care îl aruncase pe pat plîngînd în hohote şi urlînd, cuvintele acelea rămăseseră în el pînă cînd, încetul cu încetul, reuşiseră să-l potolească. Unele din promisiunile tatălui său aveau un caracter de solemnitate misterioasă. Cine ar fi rezistat acestei puteri de afirmare? Nu, Andrès nu o va urma pe Tota. Ceea ce trebuia să obţină cu orice preţ era ca ea să-şi amîne plecarea. Se aşează din nou pe pat:

- O să mai aştepţi cîteva zile; mi-ai promis, acum nici o oră.

Ea îl privea cu un dezgust ascuns: nu-i plăcea de el decît în întuneric, cînd devenea o creatură fără chip, cînd era apărată de orice expresie stupidă sau josnică - un corp decapitat în beznă.

- Vezi bine că n-am pe nimeni, din moment ce ezit asupra plecării... Pot să plec, pot să rămîn... Nu mă aşteaptă nimeni. Şi dacă n-ar fi Alain...

Andrès repetă: Nu iubeşti pe nimeni? Ea răspunse:

- Iubesc pe cineva care trăieşte într-o altă lume.

-E mort?

- Mai rău... prizonier.

Andres întrebă, ca un copil care nu are habar de sensul figurat:

- E închis?

Ea oftă:

- Dacă ar fi închis aş putea să-i scriu. Aş şti că se gîndeşte la mine aşa cum mă gîndesc eu la el. Însă nu ajunge dacă spun doar că zidurile casei parohiale şi sutana îl închid, îl izolează... E vorba de o distanţă infinită...

- Ah, am înţeles! Vorbeşti de frate-tău!

Izbucni într-un rîs vesel şi cuprinse umerii tinerei femei cu braţul stîng.

- Să ştii că m-ai speriat de-a binelea!

Albeaţa nemişcată a chipului ei îl atrăgea. Îşi apropia încet faţa de a ei. O maşină trecu prin piaţa Malbec. Cîinii lătrau. Un cal mergea la pas. Brişca se opri în faţa uşii. Cuvinte rostite în dialect răsunau în noapte. Tota încă nu se simţea destul de departe de fratele ei. Se va cufunda iarăşi în întunericul în care se credea în afară de pericol - la adăpost de tot ce putea inventa un om ca Alain ca s-o înfăşoare într-o reţea

imensă de rugăciuni şi suferinţă. Dar Andrès trebuia să se întoarcă: tatăl său nu trebuia să creadă că fugise. Ea îl întrebă ce motiv ar fi avut familia lui să fie mai suspicioasă în seara aceasta. El îi dădu un răspuns evaziv; şi continuă pe un ton răstit:

- Spune-mi, n-o să pleci?

Ea îi mîngîie mîna fără să răspundă.

- Poate e de-ajuns să merg doar puţin mai departe, spuse într-un tîrziu... Aş putea să mă stabilesc la Bordeaux... Dar ar trebui să mă ajute... Nu sînt bogată...

El păru contrariat; un amărît de ţăran zgîrcit, se gîndea Tota. Dar el ţinea minte promisiunea tatălui său: "rezistă cîteva săptămîni şi o să cîştigi partida..." Insista ca ea să rămînă la Lugdunos. Ea nu refuza; încă îi aparţinea şi i se supunea.

Degeaba îşi repeta el "plec, trebuie să plec"..., rămînea în picioare lîngă pat; şi cum ea stătea întinsă, el îi apărea foarte mare deşi nu era deloc. Ridică iarăşi un braţ care părea că nu face parte din corpul ei: o reptilă şovăitoare al cărei cap era mîna. Îşi apăsa palma pe buzele băiatului şi simţi o muşcătură uşoară, fără însă ca să ţipe. În micul hotel domnea o linişte tulburată vag de zgomotul unui satîr, care se auzea din bucătărie.

-De data asta adio, spuse el.

Chipurile li se apropiară încă o dată în întuneric.

Ea ascultă zgomotul din ce în ce mai slab al paşilor lui Andrès. Cu atenţia încordată, se juca mereu urmărindu-i cît mai mult cu putinţă şi urmărind în acelaşi timp şi huruitul motorului. Putea să-şi dea seama după felul în care claxona, mai mult sau mai puţin slab, dacă vira la curba de la cimitir sau dacă intra pe drumul spre Saint-Clair... Aşa că şi în seara aceea fu atentă la paşii puţin cam grei, înăbuşiţi de covorul de pe coridor... şi deodată auzi zgomotul surd al unei căzături,

prăbuşirea unui corp, o înjurătură strigată de Andrès şi cîteva rîsete înfundate.

Tota sări din pat, îşi puse bîjbîind un halat şi ieşi pe coridorul aflat în semi-întuneric, slab luminat de licărirea care venea de pe scări. Pe palier se zbătea un corp nedesluşit. Nu putea fi decît o farsă: cineva era ţintuit le podea de doi băieţi puşi pe glume, care îl acoperiseră cu un cearşaf.

Tînăra femeie care de-abia se îmbrăcase nu îndrăznea să se ivească din întuneric; rîsetele puternice o linişteau. Dar omul care se zbătea reuşi să iasă de sub giulgiul cu care fusese acoperi şi Tota văzu cum apare capul plin de sînge şi mînios al lui Andrès. Cei doi băieţi care îl ţintuiseră pe covor părură uluiţi.

- Domnul Andrès! Ce chestie!

Mînjit de sînge, el mormăia: "Mouleyre? Pardieu? Ticăloşilor! Brutelor ce sînteţi!" Tota venise în goană şi, stînd în genunchi, îi sprijinea capul: îi curgea sînge din nas, doar atît; buza de sus era puţin umflată.

-Repede, porunci ea cu voce joasă; ajutaţi-l să meargă pînă la mine în cameră.

Erau foarte mîhniţi pentru că pe Andrès îl întîlneau mereu şi toată lumea îl iubea; nu era atît de mîndru şi era un maestru în ale fotbalului, cel mai bun înaintaş din tot ţinutul; fără el, echipa din Liogeats nici n-ar fi existat.

Din fericire, în acea perioadă din an hotelul era aproape gol. La etajul acesta nu stătea nimeni. Mouleyre vorbea într-una, cu accentul lui îngrozitor:

- Nu s-a întîmplat nimic... Dacă am fi ştiut că era el! Ce nenorocire! Voiam să-i jucăm o festă preotului... Să mai avem şi noi de ce rîde!

Andrès, care era întins pe pat, se ridică şi spuse:"Mi-e mai bine..." Şi fiindcă băieţii repetau într-una "dacă am fi ştiut... credeti că...", strigă la ei:

- Luaţi-o din loc şi nici o vorbă, înţeles? Dacă nu, fac plîngere. Mouleyre se oferi să rămînă şi să conducă maşina în cazul în care domnul Andrès s-ar simţi obosit. Pardieu urma să se întoarcă la el cu camioneta. Fireşte că n-o să se laude... dar Andrès mîrîia: "Ştergeti-o amîndoi". Atunci Tota care, de cînd îl îngrijea pe Andrès nu deschisese gura, spuse, fără să ridice ochii către cei doi băieţi:

- Oricum o să puteţi depune mărturie că sfinţia sa preotul...

Îi aruncară o privire perfidă. Iar Pardieu, care aşteptă să ajungă pe coridor ca să răspundă, zise:

- Ei bine, ce? Asta ce arată? Arată că...

Şi îşi ridică degetul arătător de la ambele mîini de fiecare parte a beretei care i se mula pe capul îngust.

Andrès vru să se ia după el dar Tota îl reţinu:

- Lasă-l! Lasă-l!

Aşteptară ca zgomotul camionetei să se piardă. Iar acum tînărul era cel întins şi Tota cea care se îmbrăca în grabă. Becurile luminau puternic camera. Andrès implora:

- De ce te îmbraci? Dacă tot te culci la loc...

Ea nu răspundea nimic, deschidea dulapul, îşi scotea rochiile şi lenjeria. Andrès se ridicase:

- Eşti nebună? Nu mai e nici un tren la ora asta.

Ea răspunse că o să-l ia pe cel de a doua zi dimineaţă: pleca la şase fără douăzeci. O să aştepte pe pat, gata îmbrăcată. Şi după ce o întrebă unde o să meargă, singurul răspuns pe care putu să-l obtină fu "cît mai departe cu putinţă...". Dar o să-i scrie de îndată ce se va fi stabilit, ca să poată veni după ea. Simţea că-i promisese orice doar ca să scape de el: toate

rugăminţile lui se spulberau în faţa acestei creaturi surde, absente.

- IX -

- Cred că am auzit maşina.

Gradère se duse să deschidă uşa şi ciuli urechile. Ceaţa cernea clarul de lună. Nu se mai auzea alt zgomot în jur decît şuvoiul Balionului, umflat de ultimele ploi. Mathilde nu părăsise scaunul de lîngă foc. Dacă ar fi fost Andrès ar fi ştiut; nu s-ar fi înşelat. Murmură: "N-o să-l mai vedem..." Gradère ridică din umeri:

- A întîrziat şi el... Pune-te în locul lui! El măcar e rezonabil.

Mathilde se ridică brusc:

- De data asta el e.

Gabriel zise că nu auzea nimic; dar se distingea deja zgomotul unui motor spărgînd liniştea şi apropiindu-se.

- Aud schimbătorul de viteză: întoarce în stradă.

Andrès intră, îşi lepădă haina veche din piele de capră şi păru mirat să-i vadă pe cei doi treji la miezul noptii.

- Dragul meu, ţipă Mathilde, în ce hal arăţi! Ai buza umflată! Şi cu cucuiul ăsta în frunte ce-i?

El spuse că se lovise într-un garaj şi că nu era nimic grav iar apoi se apropie de foc fără să răspundă la întrebările care i se puneau. Anunţă numai că-i era foame. Mathilde, care avusese grijă să păstreze supa caldă, puse masa. El se aşeză şi începu să mănînce cu zgomot, ca la han. Gabriel fuma, aşezat ceva mai departe de masă şi nu-şi scăpa fiul din ochi. Mathilde, dimpotrivă, îl servea fără să se uite la el. N-ar fi vrut să-l sărute, se gîndea: îi provoca groază.

- Acum trebuie să mergi la culcare, dragul meu.

El îşi goli paharul de vin pe nerăsuflate şi îşi trase scaunul lîngă foc. Era puţin congestionat, cu ochii tulburi, cu un gust amar în gură iar vînătăile îl făceau să arate ca un băiat rău care s-a bătut.

- Nu mi-e somn, spuse. Şi pe urmă n-avem timp de pierdut: trebuie să ne hotărîm... Numai dacă nu sînteţi prea obosiţi...

- O, eu, îl întrerupse Gabriel, eu nu mai ştiu ce înseamnă "să dormi"; de-atîta timp de cînd trăiesc noaptea... Dar tu du-te la culcare, Mathilde. Dormi de-a-n picioarele.

Şi fiindcă ea protesta o privi fix în ochi cu un aer care voia să spună "lasă-ne singuri".

N-ar fi vrut să-i lase singuri. Nu ştia ce o să-i spună omul acesta lui Andrès; dar era sigură că băiatul avea nevoie să fie apărat. Dar în acelaşi timp încuviinţa dorinţa lui Gradère, simţea că îi e complice. Totul urma să se aranjeze... Cu ce preţ? Dar oare ce motiv avea să se teamă? Nu, nu era nimic de care să se teamă. Ş totuşi ezita să iasă. Atunci Gabriel se apropie de ea şi îi spuse în şoaptă, împingînd-o cu blîndeţe către uşă:

- Mi-e imposibil să-i vorbesc de faţă cu tine...

- Despre ce?

- Ştii prea bine ce vreau să spun!

Făcu semn că nu înţelege. El ridică din umeri şi i-l arătă pe Andrès care stătea cu spatele la ei, cu picioarele întinse către foc.

Ea dădu imperceptibil din cap. El îi deschise uşa şi se dădu la o parte ca s-o lase să treacă. Ea se întoarse pentru ultima dată:

- Nu, Gabriel, îl încredinţă cu o voce sigură, nu înţeleg.

El se întoarse spre fiul său care îşi acoperise faţa cu mîinile lui mari: "ca să se apere de foc", fu primul gînd al lui Gabriel. Apoi însă îşi dădu seama că băiatul plîngea.

- Dă-i drumul, spuse, nu-ţi fie ruşine. O să vorbim pe urmă...

Tînărul îşi suflă nasul cu zgomot. Era scuturat de suspine, ca după crizele violente de mînie de pe vremea cînd era copil. Bergère îşi sprijinea botul de genunchii lui şi îl privea. "De s-ar potoli odată!" se gîndea Gabriel. O să aştepte pînă ce băiatul va fi în stare să-l asculte. Nu-i zorea nimic: aveau toată noaptea în faţă. Şi deşi încă nu ştia cu ce o să înceapă se simţea sigur de victorie, încercînd din plin sentimentul de a fi dirijat, susţinut.

- Ei bine? întrebă strîngîndu-i mîna lui Andrès.

- Ea a plecat!

- Cu atît mai bine! Da, da, cu atît mai bine: ne lasă liberi ca să punem ordine în tot ce e pe-aici.

- Nu ştiu unde s-a dus...

- La Paris, dragul meu: vînatul de soiul ăsta se "ascunde" întotdeauna la Paris... Hai, nu fi supărat, o să ţi-o găsim noi... În mai puţin de opt zile poţi să contezi pe o scrisoare...

- Da, asta mi-a promis.

- Gradère exclamă: "Şi atunci de ce plîngi?" Băiatul surîse; se simţea iarăşi plin de speranţă şi îşi întrebă tatăl: "Ce mai e nou pe la castel?" Gradère îşi dădu scaunul mai aproape, puse cîteva vreascuri pe foc şi privi flacăra cum trece de la o rămurică la alta: "Deocamdată nimic. Trebuia să ne fi gîndit la viitorul mai mult sau mai puţin apropiat. Degeaba spuneam că bătrînul e la capătul puterilor şi că n-o să mai reziste multă vreme..."

- Dacă pe asta te bizui... îl întrerupse Andrès decepţionat. Şi pe urmă? Crezi că se va răzgîndi Catherine? Să

fim serioşi, doar o cunosc... De altfel, eu nu aş mai vrea... pentr nimic în lume.

Andrès se ridicase, umbla fără ţintă prin bucătărie repetînd cu o voce plîngăreaţă:

- Dacă numai la atîta te-ai gîndit...

- Nu e vorba de Catherine, îl întrerupse Gradère. Desigur, am fi putut încerca, la momentul oportun... dar înţeleg că nu poţi s-o ierţi... Ţinînd seama şi că s-ar putea ivi ceva mai bun... (şi apoi şoptit): S-au căsătorit avînd în proprietate comună numai bunurile achiziţionate în timpul căsniciei... Da, bătrînul şi Tamati... Deci, cînd va fi văduvă va avea tot ce-i revine din partea familiei Du Buch plus jumătate din aceste bunuri: adică tot ce mi-a cumpărat bătrînul.

Andrès îl asculta cu gura întredeschisă, cu sprîncenele încruntate. Murmura:

- Mare scofală...

Gradère vorbea mai departe cu o voce indiferentă, ca şi cum ar fi făcut nişte consideraţii la modul general:

- În familie oamenii sînt adeseori obligaţi la cele mai ciudate înrudiri ca să-şi salveze averea... La urma urmei, Tamati şi cu tine sînteţi doar rude îndepărtate: nu era decît verişoara mamei tale... Bineînţeles, s-ar pune problema unei căsătorii neîntinate... asta se înţelege de la sine! Odată treburile aranjate, între voi totul va fi ca înainte...

- Eşti nebun, tată!

Aplecat spre tatăl său, Andrès îi zgîlţîia umărul:

- Eşti nebun de legat!

- Dar din moment ce o să fie doar de formă! Fireşte, n-o să te mai poţi căsători cît timp va trăi Tamati... Ei bine, atîta pagubă! Din momentul în care o să fii liber...

- Întîi şi-ntîi, o vezi tu pretîndu-se la o asemenea comedie? Degeaba o să fie doar de formă... O cunosc: mă consideră propriul ei fiu, aşa ceva i s-ar părea monstruos.

Gradère clătina din cap şi repeta "ba nu, ba nu!" rîzînd uşor, cu tîlc:

- O să se învoiască întru totul, te asigur. De altminteri, avem tot timpul s-o pregătim...

- Şi-ţi dai seama ce efect o să aibă în Liogeats? Îţi închipui ce-o să creadă lumea?

Gabriel răspundea imperturbabil:

- Căsătoria ar putea fi tăinuită. Însă va fi oare posibil cu Catherine în casă? Asta e problema care trebuie studiată. La drept vorbind, gîndeşte-te că ori de cîte ori e vorba de aranjamente de interes oamenii de aici înţeleg tot.

- Eu te ascult, tată... te ascult... Dar la ce bun toată povestea? Unchiul Symphorien trăieşte sănătos...

- Trăieşte? da... Sănătos? nu.

- În orice caz, poate să mai ţină ani buni.

- Visezi, copilul meu...

- Mă rog, încă multă vreme... Iar eu nu pot să aştept... Nu! Refuz să trăiesc în această nesiguranţă.

Andrès se pregăti să se întoarcă în bucătărie. Tatăl său, care îl urmărea din priviri, spuse brusc:

- N-o să mai trăieşti mult în nesiguranţă. Ai încredere în mine.

Andrès se opri şi-l privi fix pe omul care vorbise şi a cărui voce n-o mai recunoştea. Acum, aşezat pe scaunul jos, cu coatele sprijinite pe genunchi, Gradère îşi ascundea chipul; Andrès nu vedea decît un grumaz aproape zvelt şi nişte umeri înguşti sub stofa groasă englezească. Îl auzea pe acest necunoscut că respiră puţin accelerat. Tînărul făcu cîţiva paşi şi deschise uşa care dădea în grădină: noaptea era curată şi rece;

apele Balionului şi vîntul slab îşi contopeau şoaptele. Gradère îi strigă că a îngheţat. Andrès îşi trecu mîna peste frunte şi se întoarse către tatăl său:

- Prin urmare, întrebă el rîzînd, eşti profet, ştii ce o să se întîmple?

Rîdea ca să sfarme vraja, ca să reintre în atmosfera simplă dintotdeauna. Celălalt, încă aplecat înspre foc, răspunse:

- Viitorul este aşa cum ni-l facem.

La aceste cuvinte îşi ridică ochii către tînăr şi fu şocat de expresia lui de tulburare şi neliniştе:

- Ei bine, Andrès, de ce te uiţi aşa la mine? Ce am spus atît de extraordinar?

- Nimic, nimic...

Băiatul clătina din cap ca pentru a alunga din minte un gînd absurd şi oribil. Şi deodată îşi aduse din nou aminte de Tota. Timp de două-trei minute nu fusese prezentă în mintea lui; dar iată că răsărea din nou sau mai degrabă o simţea arzînd, încă amestecată cu totul în eul lui secret, confundîndu-se cu el... În acest timp Gradère tăcea, după ce spusese ce trebuia. Acum trebuia să aştepte.

Clanţa uşii care dădea înspre scări se mişcă încet şi Mathilde îşi făcu apariţia. Îşi pusese din nou halatul cafeniu şi îşi împletise părul pentru noapte. N-o auziseră venind fiindcă se încălţase cu papucii cei moi.

- Am coborît iar, spuse. Eram îngrijorată... ştiţi cît e ceasul?

Andrès o fixă timp de cîteva secunde cu o privire deosebit de pătrunzătoare. Ea întrebă:

- Despre ce aţi vorbit?

- Pe legea mea, nici nu mai ştiu... despre ce-am vorbit, Andrès?

Tînărul făcu un gest nelămurit şi ieşi cu paşi repezi. Mathilde şi Gradère îl urmară.

Urcau toţi trei în camera cufundată în tăcere. Scara de lemn trosnea sub paşii lor. În timp ce ajunseră la etajul unde erau camerele o uşă se deschise şi văzură o umbră şovăitoare mişcîndu-se de-a lungul peretelui. Era Symphorien Desbats în cămasă de noapte, atît de slab încît te îngrozea.

- Ce puneţi la cale toţi trei la ora asta? Acuşi se face ziuă.

Mathilde îl lămuri că fuseseră neliniştiţi fiindcă Andrès nu mai venea acasă. Îi părea rău că îl treziseră... Dar bătrînul se piţigăi:

- Minţi, am auzit maşina... Andrès s-a întors demult... Vreau să ştiu ce aţi făcut...

Gradère îl întrerupse ridicînd tonul:

- Acum nu mai avem voie să vorbim? Dacă în casă se află un hoţ, acela nu e printre noi...

Rezemat de perete, Desbats gîngăvea şi nu-şi găsea cuvintele; apăru şi Catherine, tot în cămasă de noapte, şi se apropie de tatăl ei. În timp ce Mathilde începuse iarăşi să-i explice că aşteptaseră să se întoarcă Andrès, că lui Symphorien îi fusese frică; *tînăra fată*, fără să dea nici cea mai mică atenţie vorbelor mamei sale, îl luă pe bolnav pe după umeri şi îl conduse în cameră.

Ceilalţi trei auziră cum se întoarce cheia în broască. Gradère le făcu semn Mathildei şi lui Andrès să se oprească o clipă şi să-şi ţină respiraţia: prin peretele care despărţea camerele de coridor recunoşteau vocea Catherinei:

- Mi-ai fi luat-o în nume de rău... Aşa, mare scofală ai făcut! Cu toate astea ştii doar că veghez asupra ta...

- Dovada că nu veghezi...

- Dar am şi eu nevoie de somn.

Bătrînul mormăi cîteva cuvinte pe care ei nu le deslușiră.

Din patul în care se culcase la loc,Catherine îi strigă:

- Asta nu! Bietul meu tată, nu mai ştii ce vorbeşti... îl cred în stare de multe lucruri... dar de asta nu!

Mathilde şi Gradère nu schimbară nici o privire. Ea voi să-l sărute pe Andrès dar acesta întoarse capul.

Se auzi un zgomot de clanţe şi zăvoare. Era o casă de ţară tăcută, învăluită în ceaţă, puţin înainte de cîntatul cocoşilor.

- X -

A doua zi dimineaţă, de îndată ce îşi termină toaleta, Mathilde bătu la uşa soţului ei ca să primească indicaţiile înainte de a da instrucţiuni pentru masă. Dar acesta nu-i strigă să intre cum făcea de obicei. Catherine fu cea care întredeschise uşa.

- A avut o noapte groaznică după spaima pe care a tras-o... acum se odihneşte.

- Bine, o să-l las să doarmă...

- Se sufoca azi-noapte, mamă... am crezut că o să-şi dea duhul.

- De ce n-ai venit după mine?

Catherine se uită ţintă la mama ei:

- Ei hai, mamă. N-ai fi vrut. Simpla ta prezenţă i-ar fi declanşat o criză.

-N-am fost niciodată o sperietoare pentru tatăl tău, draga mea Catherine... Întotdeauna a avut încredere in mine... Ce tot vorbeşti?

Catherine răspunse "nimic" cu un rînjet şi îi închise uşa în nas. Mathilde rămase o clipă pe palier. Nu simţea nici un fel de mînie. Ceea ce simţea era mai degrabă acel soi de euforie pe care ţi-l provoacă o ştire pe care o aştepţi nelămurit şi care brusc ţi se confirmă. Nici nu mărturisea şi nici nu căuta să afle cauza bucuriei. "Catherine trebuie să fi exagerat, a crezut că o să-şi dea duhul... Dar ai zice într-adevăr că-şi dă duhul ori de cîte ori are crize de tuse şi se sufocă..."

Îşi pusese mîinile mari si frumoase pe balustrada lucitoare. Deasupra ei ploaia cădea cu zgomot pe geamurile care luminau scările. O ploaie liniştită, uniformă, o ploaie care ţinea mult... "De data asta e iarnă de-a binelea, îşi spunea Mathilde; pajiştile din Frontenac o să se transforme iar în lagune".

Trebuia să vadă imediat pe cineva anume ca să-i comunice o ştire care l-ar fi interesat în cel mai înalt grad, deşi la prima vedere ar fi putut fi considerată ca lipsită de importanţă. Merse cîţiva paşi pe coridor şi bătu la uşa lui Gabriel Gradère. Acesta îi strigă să intre însă de îndată ce o văzu pe Mathilde păru încurcat şi se scuză:

- Nu ştiam că eşti tu... Nu mi-aş fi permis...

Era încă întins şi fuma citind o carte.

- Să ştii că nu mă uit la tine! spuse Mathilde rîzînd.

Se încheie la pijama; dar ea fusese oricum *şocată* de pieptul alb al acestui *cvincvagenar*, de acest bust de copil, acelaşi de pe vremea cînd, la moara de deasupra stăvilarului, îl privea pe micuţul Gradère care nu îndrăznea să sară... (soarele făcea să strălucească picăturile de apă de pe umerii firavi).

- Ascultă, Gabriel, vreau să te previn: să nu începi din nou jocul de aseară...

- Care joc?

Îşi aţintea ochii limpezi asupra ei iar ea se simţea stinghe-rită.

- Ştii tu bine! Soţul meu a fost foarte bolnav azi-noapte...

Şi chiar Catherine, care dramatizează totul peste măsură numai ca eu să apar odioasă, spune că era cît pe-aci să se ducă...

Gradère stinse ţigara în scrumieră iar ea recunoscu braţul acesta gol, fără muşchi, mîna aceasta umbrită de fire de păr roşcat. El spuse pe cel mai liniştit ton cu putinţă:

- N-ar fi fost deloc de mirare: ştiu de la Clairac că o emoţie cît de cît mai puternică...

- Nu, îl întrerupse violent Mathilde, nu!

- De ce spui nu?

Ea tăcu şi-şi apăsă fruntea pe geamul pe care şiroia ploaia.Pămîntul era înecat. Poate că în cîteva săptămîni ploaia va cuprinde casa, parcul, îi va despărţi de ceilalţi oameni. Şi o să trăiască toţi pe nava asta, pe corabia asta. Deodată Gradère o întrebă:

- Mathilde, tu îţi iubeşti bărbatul?

- Ce întrebare! Bineînţeles!

El zîmbi şi-şi aprinse o ţigară.

-Cum să-ţi explic? spuse ea. Aici n-avem obiceiul să ne punem astfel de probleme. De fapt, Symphorien a rămas pentru mine ceea ce era şi înainte de căsătorie. Îţi aduci aminte? După moartea tatii îmi administra proprietăţile. Şi a continuat... Între noi n-a fost niciodată vorba de sentimente pătimaşe... Îi sînt recunoscătoare că ne-a condus bine treburile...

- Da, draga mea. Dar la urma urmei a existat şi o perioadă în care a fost mai mult decît un administrator... Pe Catherine n-a adus-o barza...

- O, strigă ea, asta e atît de departe şi a durat atît de puţin! Abia două sau trei luni... A înţeles imediat că nu trebuia să insiste, că nu ăsta era rolul lui. Îţi jur cu adevărat că abia îmi amintesc, că nici nu mai reuşesc să-mi mai reprezint care au fost relaţiile noastre conjugale...

- La drept vorbind, Mathilde, încă mai eşti tînără.

Ea simţi deodată că îi ard obrajii şi se întoarse la fereastră ridicînd din umeri.

- O tînără fată, Mathilde... Şi accepţi că pentru tine totul s-a terminat înainte măcar de a fi început... dar se întîmplă ca

viaţa să fie mai puţin crudă faţă de noi înşine... Da: să nu fie mulţumită de soarta pe care ni s-a părut simplu s-o acceptăm; să ne copleşească în sfîrşit cu ceea ce ni se părea cel mai îndepărtat, cel mai puţin posibil...

Ea murmură:

- Nu te înţeleg...

Însă el continua ca şi cum nu s-ar fi îndoit că ea îi pătrundea gîndul profund:

-Îmi aduc aminte de micuţa Mathilde... O, atît de nevinovată, atît de pură... Cel puţin... mai ţii minte "cazemata"?

Ea răspunse cu însufleţire:

- Nu, taci!

El *părea să viseze*, întins pe pat, cu părul său alb ciufulit pe frunte. După o tăcere destul de lungă spuse deodată:

- L-ai văzut pe Andrès în dimineaţa asta?

- Nu, nu încă. N-am nimic să-i spun...

- Ştii că amanta lui şi-a luat zborul? Da, da, a plecat...

Trebuie să-l reţinem aici fără să se înfurie. De fapt, aş vrea să-i scrie ca să-l facă să aibă răbdare. Hai, draga mea, du-te la Andrès al tău. Pentru mine n-o să fie aşa vesel: trebuie să merg să beau un pernod cu Clairac... Da, doctorul şi cu mine ne iubim la nebunie.I-am făcut cadou nişte băutură cu anason, veritabilă, să ştii: din aceea din sticlele care, în barurile lui La Ciotat şi Cassis, sînt ascunse sub tejghea... Acum o să se trezească şi noaptea ca să bea...

Mathilde ieşi cu o grabă care o făcu să se ruşineze."Oare ce-i cu mine?" Cu siguranţă că avea dreptul să-l vadă pe Andrès... Ce prostie ar fi să se lipsească de el! De altminteri, trebuia să-l supravegheze... îl cunoştea doar: nu suporta să sufere. Simţea *că e febrilă*, plină de teamă şi de speranţă. Intră ca de obicei, fără să bată la uşă. El era în picioare în faţa oglinzii, cu braţele goale, şi se rădea. Se întoarse mînios:

- Aici nu e o moară! Păi ce facem? Trebuie să pun mereu zăvorul?

Ea rămăsese în prag, buimăcită.

- Dar, Andrès, dragul meu,... e adevărat că te tratez întotdeauna ca pe un băieţel...

Erau cuvintele care puteau să-l potolească cel mai uşor.

Veni la ea şi o sărută.

- Iar tu, tu eşti bătrîna mea Tamati...

O sărută din nou însă ea ieşi din cameră fără să-i întoarcă sărutul.

Se duse după ea pe coridor:

- Încă n-a venit poştaşul?

- Nu, dragul meu, ştii bine că vine întotdeauna între unsprezece şi amiază.

De acum înainte nu mai trăia decît ca să aştepte poştaşul, îşi spunea ea. Nu te poţi gîndi într-un anumit timp decît la o anumită persoană. Pentru fiecare există întotdeauna doar o singură fiinţă; cît despre toate celelalte, ne facem că ne gîndim că există... "Bătrîna lui Tamati"... Clătină din cap ca şi cum ar fi izgonit o viespe şi se duse la bucătărie ca s-o instruiască pe Gercinthe. În timp ce urca înapoi, se ciocni de Catherine:

- Te căutam, mamă. Da, tata vrea să te vadă... Oh, adăugă fata, cu o voce ascuţită, nu trebuie să fugi...

Mathilde gîfîia puţin cînd intră în camera soţului ei, înfundat în fotoliu ca întotdeauna. Oare de cînd nu îl mai văzuse culcat? Nu se bărbierise şi nu-şi făcuse toaleta nici măcar sumar. Se simţea pătrunsă de privirea cu care o învălui; îi auzea respiraţia şuierătoare. Fuma o ţigară contra astmei.

- Aşază-te mai lîngă mine ca să fac cît mai puţin efort cu putinţă... Starea mea generală nu s-a înrăutăţit dar mă sufoc din ce în ce mai des... Criza de toamnă rămîne cea mai puternică, cea care durează cel mai mult... Voiam să vorbesc cu tine,

să-ţi pun o întrebare... ascultă-mă, Mathilde; am încredere în tine în ciuda celor întîmplate azi noapte. Aş vrea să mă încredinţez că nu eşti alături de ceilalţi împotriva mea, că nu eşti în cîrdăşie cu ei. Dacă îmi promiţi te cred pe cuvînt. Am atîta nevoie de asta! Catherine e un copil, nu poţi să-i spui tot. Şi în plus e şi prea înfocată.

Aşa era: probabil că în toată lumea exista doar o singură fiinţă în care Symphorien Desbats avea încredere şi aceea era soţia lui. Ea era conştientă de acest lucru, după cum era conştientă şi de prestigiul de care se bucura în ochii lui. Dar gîndurile intime nu i le cunoştea. Acea perioadă a vieţii sale conjugale, cele două sau trei luni pe care ea le evocase cu puţin timp în urmă lui Gradère şi de care pretindea că abia îşi aduce aminte, Symphorien nu le uitase: bătrînul soţ păstra mereu vie umilinţa eşecurilor sale şi consecinţele lor nefericite. Îi era recunoscător Mathildei pentru că nu-i purtase pică niciodată, pentru că se arătase mereu atentă faţă de el şi îl sfătuise numai de bine, în afară de cazurile în care erau în joc interesele micuţului Andrès.

Între timp ea răspundea apăsînd pe fiecare cuvînt:

- Nu e nici un complot. Dacă ar exista vreunul şi l-aş cunoaşte te-aş informa. Dar nu-mi mulţumi încă fiindcă eu tot sînt convinsă de complotul pe care tu însuţi l-ai pus la cale împotriva lui Andrès...

- Nu, draga mea, nu... îţi jur... Desigur, ştiam despre Catherine că avea necaz pe el... Dar am crezut că în cele din urmă se va resemna şi se va mărita fiindcă, ştii şi tu la fel de bine ca mine, e nebună după el.

Şi pentru că Mathilde se arătă mirată, insistă:

- Sigur că da, altfel nu ar fi avut atîta ciudă pe indiferenţa lui. Mi-a repetat adeseori: "măcar dacă ar încerca să mă înşele, să se prefacă... "Aflase de legătura lui Andrès înaintea voastră...

Atunci, înţelegi şi tu, pe bună dreptate mă gîndeam că în cele din urmă va consimţi să se mărite cu el, deşi mă asigurase de contrariu... şi mărturisesc că mi-era teamă... Hai, draga mea, oricît de mult îl iubeşti pe Andrès, gîndeşte-te şi cine este. Un ginere ca Andrès! El nu e băiat rău dar e fiul...

Bolnavul se uită neliniştit înspre uşă şi coborî vocea:

- Tu nu ştii ce ştiu eu. Habar n-ai de ce e în stare Gradère şi ce poate să izbucnească aici de la o zi la alta. (Ei da, am şi eu porţia mea). Iar în ziua aceea o să mă binecuvîntezi că l-am împiedicat pe ticălosul ăsta să devină socrul fiicei tale. O să ne umplem de ruşine atunci, insistă el, gîfîind şi cu un soi de exaltare care o înfricoşa pe Mathilde. Dacă o să vină să-l aresteze aici... la urma urmei, nu e decît vărul nostru prin alianţă... dar, din cauza lui Andrès, face totuşi parte din familie... Nu pot să-ţi spun nimic, n-o am decît pe Catherine...

Mathilde îşi trăsese scaunul mai aproape:

- Poţi să ai încredere, îi şopti. Ştii că o să tac chitic. De altfel nici nu vreau ca Andrès să se însoare cu Catherine...

Era pentru prima oară că pretindea că nu ţine la această căsătorie, deşi întotdeauna acţionase ca şi cum fericirea lui Andrès ar fi depins tocmai de acest lucru. Bolnavul îi strînse mîna soţiei sale cu o expresie de încredere şi bucurie. Aşadar, putea să-i spună tot!

- Dovada că ea ţine la el este că refuză o partidă extraordinară: băiatul lui Berbiney... da, asociatul meu de la uzină... Ştii cît reprezintă domeniul lui, e enorm, cu toată deprecierea proprietăţilor... Şi pe urmă să vezi cum o să crească valoarea proprietăţilor la loc în ziua în care va coborî cursul francului... pentru că acolo o să se ajungă... Ehe, biata mea Mathilde, a trebuit să fim despărţiţi doi sau trei ani şi de aceea n-am îndrăznit să-ţi vorbesc de proiectul acesta!

- Cred şi eu, îl întrerupse brutal Mathilde, nu puteai să-mi prezinţi acest proiect Berbiney şi în acelaşi timp să mă faci să cred că voiai să i-o dai pe Catherine lui Andrès... Acum că i-ai luat şi Cernès şi Balizaou...

- Dar gîndeşte-te şi tu! Oricum taică-său l-ar fi convins să le vîndă. Ştii bine că îl manevrează pe Andrès după bunul său plac. Cernès şi Balizaou nu trebuiau să iasă din familie. Aici eşti de acord cu mine? Haide, e clar ca lumina zilei! Asta ar fi produs o enclavă şi n-ar fi permis ca toate proprietăţile noastre să aibă un singur proprietar. Am acţionat după cum mi-a dictat datoria, adăugă, cu o convingere dezarmantă. N-am minţit, pentru că m-am temut pînă în ultima clipă ca fata să nu cadă în braţele lui Andrès. Cît despre acest nenorocit, a fost jefuit de puşlamaua de taică-său încă dinainte de a fi plătit. Ei bine, o să-l despăgubesc: cît timp o să trăiesc o să fie scutit de orice fel de cheltuieli; va primi mai mult decît venitul obţinut pe Cernès şi Balizaou, pe care oricum nu trebuia să le lase să iasă din averea familiei... Şi după ce mor... dacă tu o să trăieşti mai mult, căci, la urma urmei, nu se ştie niciodată cine trăieşte şi cine moare, ei bine, după ce mor o să-i dai cît vrei tu... bani, se înţelege... dar nici o palmă de pămînt, îmi juri? De altfel, cine ştie unde o să fie Andrès atunci? Îl plîng, nu e un netrebnic... dar aşa se întîmplă: fiii ispăşesc păcatele taţilor, asta e legea.

Mathilde îl asculta cu deosebită atenţie. Îşi regăsise tot sîngele rece. Trebuia să afle ce-l ameninţa pe Gabriel ca să-l pună în gardă. Căci ea nu accepta legea: nu voia ca această lege nedreaptă să i se aplice lui Andrès. Dar Gradère era mai puternic decît toţi, îşi spunea. Odată prevenit, ştia să pareze lovitura pe care voiai să i-o dai.

- Ascultă, Symphorien, îmi pare bine că am avut această explicaţie. Părerea mea e că în privinţa lui Andrès n-ai proce-

dat corect dar nu mai am nici o indoială asupra bunei tale credinţe.

El luă mîna soţiei sale şi o strînse:

- Numai încrede-te în mine, adăugă ea. Ştii cît de mult ţin la Andrès... Ei bine, trebuie să ştiu cine-l ameninţă pe tată... ca să-l feresc pe copil, să găsesc un mijloc... De exemplu, am putea să-l trimitem în Norvegia... ar trebui să viziteze fabricile de hîrtie...

-Ascultă, vino mai aproape. Bătrînul coborîse glasul. Ştiu de multă vreme, chiar de la Gradère, că îl şantajează o femeie. Nu era greu de ghicit: pentru ca un individ de soiul lui să se lase jumulit atîţia ani, trebuia ca duşmanul să fi avut nişte arme formidabile... Am căutat adresa acestei Aline; mi-a fost de-ajuns să supraveghez corespondenţa lui Gradère în timpul ultimei şederi aici... E foarte puternic, n-o să plece din casă, vrea să pună mîna pe mine... Iar eu, Mathilde, mă simt slab în faţa lui... din cauza sănătăţii... Clairac e de părere că merg spre mai rău, nu-mi spusese niciodată aşa ceva, numai ţie îţi mărturisesc, a început să se alarmeze subit... La drept vorbind, nu cred nimic fiindcă simt că nu sînt într-o stare chiar atît de proastă... dar trebuie să se cărăbănească ticălosul, nu crezi? Oricît m-ar costa; aşa că i-am scris acestei Aline; azi dimineaţă mi-a răspuns că o să aibă ea grijă să mă scape de el. O să apară aici exact cînd el o să se aştepte mai puţin... O să mă mai coste mult toată povestea asta dar o să plătesc numai după ce individul îşi va fi luat tălpăşiţa. De altfel, de data asta e hotărîtă să-l înfunde, ştiind că i s-a apropiat funia de par. Iar femeii i se oferă o mică avere pentru treaba asta: da, ştii, marchizul de Dorth... Ţi-am povestit eu: scrisorile acelea ale marchizei, pe care Gradère le arătase peste tot şi pe care în cele din urmă le-a vîndut marchizului cu o sută de mii de franci. Domnişoara de Dorth era căsătorită cu un tip care nici n-a mai vrut să audă

...a... Se spune că a înnebunit... Mă rog, nu asta e problema. Ce ne interesează pe noi e că marchizul de Dorth vrea să-l înhaţe, că a fixat preţul şi că această Aline a încheiat tîrgul. Dacă Gradère va fi înşfăcat sau numai hărţuit, ar fi mai bine ca totul să se petreacă în afara moşiei, nu? Chiar şi de departe o să fim împroşcaţi sufucient.

Mathilde vru să strige "nu trebuie... pentru Andrès..." Dar se abţinu: nimic nu putea să schimbe hotărîrea soţului ei. O să facă ceea ce hotărîseră: o să simuleze că împărtăşeşte interesele bătrînului, o să se informeze temeinic şi o să-l prevină pe Gabriel. Din cauza lui Andrès era de partea banditului... da, un bandit... dar care, cu puţin timp în urmă, o făcuse să se înfioare rostind un singur cuvînt: "cazemata"... Acum treizeci de ani îşi lăsase cu nevinovăţie capul pe umărul acela slab, închisese ochii; îşi amintea de ploaia torenţială care se auzea în jurul lor... aşa ceva nu mai întîlnise în toată viaţa... Toată existenţa ei aici se rezumase la acea "cazemată". Nu mai întîlnise aşa ceva în toată viaţa şi nici nu o să mai întîlnească... Oare chiar aşa? În timp ce era pradă acestor gînduri confuze rămăsese la fel de atentă la ce-i spunea bătrînul:

- Te gîndeşti dacă i-am trimis scrisori impersonale şi nesemnate. O, din prudenţă *am făcut aşa*. Scrisori fără nici o indicaţie privind expeditorul. Şi de teamă ca nu cumva să păstreze plicurile i le încredinţez mereu lui Berbiney, lunea, cînd merge la Bordeaux. Nu mai trimit nimic din Liogeats, n-am încredere în funcţionari. Pe scurt, această Aline va sosi luni seară, peste trei zile. Catherine trebuie să meargă după ea la gară. Imediat după ce ajunge o s-o ducem în camera lui Gradère pe care îl vom scula din somn. Mi-a scris: "vă asigur că o să plece cu mine marţi dimineaţa cu primul tren..." Se îngroaşă gluma, vorba lui Andrès... Da, se îngroaşă gluma... dar să ştii (o privea neliniştit pe Mathilde) că o să-l ajut pe băiat:

odată dată lovitura, o să uite repede şi o să-l ţinem aici. La ce bun să-l trimitem în călătorii, să cheltuiască bani? O să se ocupe în continuare de proprietăţi ca şi cum ar fi ale lui iar Catherine se va mărita în cele din urmă cu fiul lui Berbiney... Nu cumva vrei să pleci?

- Nicidecum, spuse Mathilde care se ridicase. Cred numai că vorbeşti şi te frămînţi prea mult.

Îi puse pe frunte o mînă pe care el o apucă şi pe care îşi apăsă gura uscată.

- Catherine s-ar mînia dacă ar şti că m-am destăinuit ţie... Te judecă greşit, din gelozie... Dar mie nu-mi pare rău de nimic... dimpotrivă, mă simt liniştit... Întotdeauna omul ăsta ţi-a produs groază... Ai motivele tale să-l urăşti, cînd numai din cauza Adilei...

Ea răspunse cu o sinceritate bruscă:

- Nu ştiu dacă îl urăsc, dar că îmi produce groază şi mă înspăimîntă...ah, asta cu siguranţă!

Liniştit, bolnavul îşi frecă mîinile cu un aer de satisfacţie şi îşi trosni degetele.

- O, sînt liniştit. De altfel, tu nu ai alt rol decît să te îngrijeşti să-i distragi atenţia lui Andrès. Şi după ce lovitura va fi fost dată, o să ştii tu să-i descrii lucrurile în cea mai bună lumină, mă bizui pe tine.

Abia avu timp să-şi retragă mîna pe care i-o strîngea între ale lui: Catherine tocmai intrase şi îi învăluia cu o privire bănuitoare. Mathilde ardea de dorinţa comunicării veştii, bucurie care îi face pe copii să alerge, răvăşită de iminenţa catastrofei.

Dar ar fi fost imprudent să meargă imediat la Gradère căci, fără îndoială, Catherine o va supraveghea îndeaproape... Şi brusc îşi aduse aminte că el se dusese la doctorul Clairac.

Acum înţelegea de ce doctorul îşi neliniştea bolnavul. Gabriel era puternic, era cel mai puternic, va para lovitura.

Ploaia se înteţea. Mathilde rămase la pîndă în camera ei, ţinînd perdeaua puţin ridicată ca să-i facă semn lui Gradère cînd se va întoarce. Nu se plictisea aşteptîndu-l. I-ar fi fost imposibil să se ocupe de altceva. La urma urmei, şi ea îşi atingea scopul: fericirea,fericirea aceea imensă şi vagă spre care ţintea de la întoarcerea lui Gabriel. Va ajunge acolo mulţumită lui, era destul de puternic ca să-i deschidă porţile... Ce rău făcea? De ce să se neliniştească? dacă ar fi trebuit să se spovedească pe moment, de ce crimă s-ar fi învinuit? Oare nu era de datoria ei să-l anunţe pe Gradère? Era vorba de propria sa viaţă: Gradère, soţul Adilei, tatăl lui Andrès... "Însă ştii bine, îi şoptea o voce secretă dinăuntru, că îţi baţi joc de Gradère... Ştii bine ce aştepţi de la el..."

- Nu aştept nimic! rosti cu voce tare.

Cînd sosi Gabriel era deja la masă cu Andrès şi Catherine. De la ultimele evenimente mesele se desfăşurau în linişte. Catherine se ridica înainte de desert şi se ducea la taică-său. Mathilde profită cînd auzi paşii fetei deasupra capului şi cînd era sigură că nu va fi spionată şi îi şopti lui Gradère că trebuie să vorbească urgent cu el, într-un loc sigur. Însă în timpul zilei nici un loc nu era sigur căci ploaia îi gonea pe toţi în casă.

- Vino diseară la mine în cameră, spuse Gradère. E cea mai îndepărtată de cea a bătrînului.

- Şi dacă o să fiu surprinsă ce-o să se creadă?

- În primul rînd n-o să fii surprinsă. Şi pe urmă noi doi avem altceva în cap, nu? Căci ce vrei tu să-mi spui trebuie să fie grav... o simt... E vorba de Aline?

Ea încuviinţă din cap. El îşi ridică pumnii şi îi lăsă să cadă.

- Ah! femeia asta!

Chipul lui exprima atîta ură încît Mathilde îşi întoarse privirea.

- XI -

La sfîrşitul aceleiaşi după-amieze, întins în pat, Andrès fuma ultima ţigară din pachetul pe care-l începuse dimineaţa. Întinsese un ziar ca să nu murdărească pătura cu pantofii plini de noroi. Prin uşă, Gercinthe îl anunţă că domnul abate dorea să-i vorbească.

- Da, da, cu dumneavoastră, domnule Andrès... L-am condus în camera de oaspeţi.

Lui Andrès îi trebuiră cîteva secunde ca să facă legătura între "abate" şi "fratele lui Tota". Şi brusc se ridică: era răspunsul mult aşteptat, răspunsul Totei sub forma lui cea mai rea. Din moment ce micul preot intrase pe fir, nu mai exista nici o speranţă. Andrès coborî fără ca măcar să-şi netezească părul. Intră zbîrlit, buimac, cu gulerul desfăcut, în camera mare şi sinistră în care era frig în ciuda caloriferelor. Între consolele mari din imitaţie de mobilă cu încrustaţii, fotoliile acoperite de huse erau aşezate lîngă pereţi, dedesubtul unor portrete destul de bune ale familiei Du Buch, făcute de Gallard, acel pictor din Bordeaux de pe vremea Restauraţiei. Lustra, învelită în muselină, se reflecta într-o măsuţă rotundă solidă, stil "empire", acoperită de albume de fotografii, de jocuri de dame şi de stereoscoape. Şi printre toate aceste obiecte se găsea şi pălăria preotului, stranie, deformată, semănînd cu un liliac mort. Andrès îl privi de sus pe tînărul preot la fel de bondoc ca el (nu era de mirare că Mouleyre şi Pardieu îi confundaseră). Însă nu putu să citească pe chipul acesta încruntat, brăzdat deja de riduri, nici neliniştea nici ruşinea. Pentru Andrès un preot reprezenta doar un ansamblu de noţiuni asupra cărora mintea

sa nu se oprea niciodată. Fusese unul din nenumăraţii copii care "se împărtăşeau" fiindcă aşa era obiceiul şi care nu se mai gîndeau niciodată la acest lucru. Dacă l-ai fi tras puţin de limbă ai fi înţeles în cele din urmă că vedea în împărtăşanie o poveste plictisitoare şi fără importanţă, de care ar fi potrivit să vorbeşti în ceasul morţii: singurul sistem cunoscut capabil să aranjeze cinstit ceremoniile nupţiale şi funebre. În plus, băiatul simţea faţă de acest tînăr curat şi singur un dezgust vag şi secret, tipic masculin, un dezgust fizic.

- Domnule, începu tînărul preot, puteţi ghici în numele cui am venit la dumneavoastră?

Şi fiindcă Andrès stătea nemişcat, cu fruntea plecată, cu gîtul întins, în aşteptarea loviturii, continuă:

- Cunosc sentimentele pe care le nutriţi faţă de o persoană care îmi este foarte apropiată... aşadar, trebuie să aveţi curaj... Da, a făcut ceea ce eu nu mai speram şi ceea ce trebuie să vă bucure şi pe dumneavoastră - căci o iubiţi cu adevărat, nu-i aşa? - s-a împăcat cu soţul ei. Am aflat printr-o scrisoare primită azi dimineaţă...

- Ah, îl întrerupse Andrès cu un accent de ură, deci pînă la urmă tot aţi făcut-o...

Şi fiindcă abatele bîiguia că această hotărîre îl uimise şi pe el, că nici nu se mai gîndise la ea, că era şi el buimăcit, vorbi mai departe:

-Sînteţi puternic... pot să spun pe bună dreptate: voi ceilalţi ştiţi cu toţii cum să procedaţi...

- Nu, domnule, nu sînt puternic.

Oricît de puţin preocupat era Andrès să-l privească pe celălalt, fu surprins de acest ton şi îşi ridică ochii către fratele Totei. Îl studie gîndindu-se că era fratele Totei. Trăsăturile nu semănau deloc; şi totuşi regăsea pe acest chip ridat şi scobit

aceeaşi linie a buzelor, locul de unde începe nasul şi aceeaşi privire... tot ceea ce pierduse. Izbucni deodată:

- Nu puteţi şti... vă iert, domnule abate, n-aveţi cum să ştiţi.

Abatele îi luă timid o mînă pe care Andrès nu se gîndi să o retragă.

- Voi ceilalţi, repeta tînărul, nu înţelegeţi lucrurile astea, habar n-aveţi ce înseamnă să iubeşti.

Fu uimit auzind un rîs scurt,întrerupt repede, şi îşi ridică ochii spre preotul care întrebase simplu:

- Credeţi?

Şi din nou rîsul acela scurt. Iar dintr-odată abatele continuă, pe tonul neutru al duhovnicului faţă de pocăit:

- Iubiţi mult şi trebuie să iubiţi şi mai mult: să renunţaţi la ea...

Cuprins din nou de mînie, Andrès protestă:

- Toate astea sînt poveşti! Ca şi cum dacă aş renunţa la ea aş face-o fericită! Şi dumneavoastră mă credeţi idiot! Dar o să vedeţi dacă n-am să mă duc după ea! O să vedeţi!

- Asta o să fie uşor, domnule. O biată căprioară stîrnită... Însă eu vin să vă rog, continuă el cu o voce brusc schimbată (în care se simţea apropierea lacrimilor) pe dumneavoastră care sînteţi bun, care sînteţi mereu de partea celor săraci, vin să vă rog să vă fie milă de ea. De mine nu îndrăznesc să vă vorbesc. Dumneavoastră nici nu ştiţi, sînteţi tînăr... însă tocmai fiindcă sînteţi tînăr puteţi înţelege ce se întîmplă cu viaţa mea... Poate că v-a vorbit şi Tota despre acest lucru? Şi eu am doar douăzeci şi şase de ani. Toată lumea mă urăşte sau mă dispreţuieşte. Chiar şi superiorii mei mă învinuiesc cel puţin de imprudenţă. Pentru ea îndur totul... încă n-am spus-o nimănui... dumneavoastră sînteţi primul... Vă implor în numele acestui Dum-

nezeu care într-o bună zi va fi cel mai puternic, mai puternic decît această îndîrjire pe care o folosim ca să ne pierdem...

Viaţa oferă adeseori asemenea disproporţii extraordinare între sufletul care se destăinuie şi cel care primeşte destăinuirea. Fiindcă nu avem de ales: în anumite ore durerea iese din noi, ni se smulge din măruntaie şi braţe străine, indiferent ale cui, se întind ca să-l primească pe copilul întunecat. Dar Andrès, tînăr şi simplu, chiar dacă nu înţelesese ce însemnau cuvintele acelea, simţea totuşi pînă unde mergea acea suferinţă. Spuse:

- N-am uitat că le datorez o chelfăneală lui Mouleyre şi Pardieu. O s-o primească. Iar de acum veţi fi lăsat în pace, domnule abate, vă asigur.

Mai tîrziu, Alain îşi aminti de clipa aceasta şi deodată avu certitudinea interioară că băiatul acesta care degaja atîta forţă era deja tîrît ca un pai într-un vîrtej. Şi simţea în acelaşi timp că propria lui prezenţă în camera aceea nu era rodul întîmplării. Nu se mai gîndea la Tota. Nu mai avea nici o contribuţie la neliniştea care îi strîngea inima. Îşi repeta în gînd: "Doamne, aibi milă de locuitorii din această casă!"

Văzîndu-i ochii plini de lacrimi, Andrès fu răvăşit şi, într-un moment de generozitate caracteristic oamenilor foarte tineri, îi luă mîna:

- Nu vă promit nimic, îngăimă el, doresc prea multe. O să lupt din răsputeri...

Abatele înclină capul şi îl privi îndelung, fără a putea rosti vreun cuvînt.

Andrès deschise uşa. În holul întunecos fuma un om încă tînăr, în ciuda părului alb, îmbrăcat într-un costum de vînătoare. Din buzunar ieşea o batistă de aceeaşi culoare cu cămaşa. Mirosul ţigării pe care o fuma îi amintea abatelui de mirosul din camera Totei. Andrès spuse:

- Pe tata îl cunoaşteţi, domnule abate?

Gradère se ridică. Deşi asfinţitul ploios nu îi permitea să vadă decît chipuri nedesluşite, preotul se simţi pătruns de privirea acestui om despre care se spuneau atîtea rele şi care imediat făcu o plecăciune adîncă. Abatele trecu repede, închise uşa în urma lui cu prea multă grabă şi dispăru în întuneric şi în ploaie. De-abia făcuse cîţiva paşi, luptînd împotriva vîntului umed care îi umfla sutana, că auzi pe cineva cum aleargă. Se întoarse: era omul acela, tatăl lui Andrès, cu capul gol, cu părul vîlvoi:

- Domnule abate, voiam să vă spun...

Alain, mai scund, trebui să ridice capul ca să-l audă. Era ruşinos să simţi o asemenea antipatie, o asemenea repulsie pentru un om căruia abia îi distingea trăsăturile. Să-i urască vocea blîndă, aproape mieroasă!

- V-am scris o scrisoare, domnule abate, oare e bine spus o scrisoare? Nu, un volum! Toată viaţa mea, toată viaţa mea îngrozitoare! Şi apoi m-am întrerupt... n-am mai îndrăznit... Iar acum îmi spun că trebuie să îndrăznesc... că trebuie să citiţi... Pot să vă dau dumneavoastră acest caiet? Da, e un caiet de şcoală. Nu sînteţi obligat să-mi răspundeţi...

Alain făcu un semn de încuviinţare:

- Am în grija mea toate sufletele, răspunse pe un ton puţin afectat.

Şi nu îi întinse mîna.

Gradère se întoarse tremurînd tot, fără ca Andrès să-şi fi dat măcar seama că lipsise.

- Tată, venise să mă roage... în legătură cu sora lui...

Nu mai putea să continuie, amărăciunea îl îneca:

- O să-mi spui că n-o să trebuiască decît să vreau... Că o să fie suficient să o stîrnesc...

Tatăl său, căruia nu putea să-i vadă faţa, îl întrerupse:

- Nu, dragul meu, nu asta o să-ţi spun.

Andrès se gîndi: "îi e frică să nu-i cer bani ca să mă duc după ea la Paris..." Însă Gradère insistă cu un simţămînt total diferit:

- Poţi să ai toată încrederea în preotul ăsta tînăr, credemă, ştiu eu...

Tînărul păru surprins:

- Dar în cazul ăsta, tată, îmi e totuna acum... răspunse el cu o voce obosită şi deznădăjduită. Căsătoria e ratată, lucru de care de fapt puţin îmi pasă! Cît despre Cernès şi Balizaou, banii sînt la tine. Iar restul nu mă interesează... Şi atunci, la ce bun să mai zăboveşti aici? Da, la ce bun? (Şovăia şi vorbea mai încet). Discuţia noastră de ieri seară nu mi-a plăcut... poate e stupid... dar la urma urmei ce rost au toate tertipurile astea? Nu mai ai nimic de făcut la Liogeats.

Acum domnea noaptea. Andrès ar fi putut crede că tatăl său dispăruse; nu-i mai auzea nici măcar respiraţia. Dar deodată vocea sa se făcu auzită, pe un ton puţin ascuţit pe care nu-l folosea de obicei:

- Ba da, dragul meu, încă mai am ceva de făcut aici... şi după ce o să-mi îndeplinesc misiunea o să plec, îţi promit. O să plec şi nu o să mă mai vezi.

Andrès nu găsi nici un răspuns. Nu avea obiceiul să-şi citească în suflet, nu se analiza, aparţinea rasei infinite a copiilor care spun doar "văd totul în negru"... iar cuvintele acestea acoperă miile de izvoare ascunse de suferinţă şi deznădejde. Şi deodată, în liniştea care se lăsase, auzi zgomotul uşii închise încetişor; şi înţelese că tatăl său nu mai era acolo.

- XII -

O să mai aştept puţin înainte de a ieşi, spuse Gradère pe o voce joasă. Catherine trebuie să fie îngrijorată de discuţia ta cu bătrînul, e alarmată. Dacă m-ar vedea ieşind de aici...

Mathilde răspunse:

- Mai stai puţin.

Auzeau şiroirea imensă şi calmă de afară, din care se desprindea zgomotul picăturilor care, de pe acoperiş, cădeau în balcon la intervale inegale. Veioza nu era suficientă pentru a lumina camera... Mathilde distingea corpul unui om, aşezat în şezlong, cu coatele pe genunchi şi rozîndu-şi unghiile.

Acum ştia tot: ea îi spusese tot şi deja îi părea rău că-i spusese - înfricoşată de această forţă pe care o dezlănţuise. El nu arătase nici cea mai mică surpriză, nu se înfuriase; nu scosese nici cel mai mic strigăt. Dar Mathilde ar fi preferat să-şi dea frîu liber mîniei. Această atenţie încordată, întrebările puse calm, cu minuţiozitate, o impresionau mai mult ca orice izbucnire. Şi iată că revenea la aceleaşi probleme:

- Eşti sigură că la gară trebuie să meargă Catherine s-o caute? Precis ţi-a spus Desbats că scrisorile lui erau bătute la maşină, fără a se indica locul de unde erau trimise şi că le expedia din Bordeaux? Asta e foarte important...

Mathilde întrebă:

- De ce e important?

El făcu un gest vag şi-şi reluă gîndurile. Ea îl privea de la distanţă: mîinile îi erau împreunate şi strînse şi şi le apăsa pe obraz. Mathilde pusese în mişcare această putere invizibilă, ca

un copil neglijent care a aruncat un chibrit aprins şi deodată pădurea e în flăcări, toate clopotele bat alarma şi străzile se umplu de maşini şi de trăsuri... În zadar l-a implorat pe Gradère să-şi ia tălpăşiţa, să se adăpostească. El vrea să ţină piept... Nu, n-ar fi trebuit să vorbească: Aline ar fi venit şi l-ar fi luat pe Gradère... Ar fi ieşit scandal, puţină agitaţie... şi apoi tăcerea ar fi acoperit totul... Andrès ar fi fost trimis în ţările scandinave... Ea se opusese mereu acestei călătorii dar acum ar fi fost foarte fericită să aibă loc. La ce bun să te gîndeşti la asemenea lucruri? Zarurile erau aruncate... Numai dacă... da, îi rămînea să-i cadă în genunchi lui Symphorien, să-i mărturisească trădarea. O telegramă trimisă acestei Aline ca să-şi amîne puţin călătoria şi nenorocirea va fi îndepărtată... La asta se gîndea Mathilde plimbîndu-se prin cameră şi era rîndul lui Gradère s-o urmărească din ochi şi s-o privească.

Era conştient de pericol. Avusese întotdeauna asemenea intuiţii imediate care arătau gîndurile intime ale adversarului. Simţea cum se naşte trădarea chiar înainte ca ea să fi prins formă în mintea complicelui. Întrebă:

- Precis Catherine n-o să iasă cu maşina ca să evite să atragă atenţia şi o să vină pe jos de la gară?

- Dacă ştii şi tu, la ce bun să repet?

- Mă rog, să schimbăm subiectul. Şi eu am să-ţi dau o veste: abatele Forcas a venit să-l vadă pe Andrès astăzi după-amiază. Ghiceşti de ce? Se pare că nevasta s-a împăcat cu bărbatul. Tînărul preot l-a dus cu vorba pe Andrès al nostru care, cel puţin deocamdată, a renunţat să-şi mai urmeze cucerirea...

Mathilde scoase un "ah!" şi se opri din mers.

- E foarte important pentru noi... pentru tine... Trebuie să ne ocupăm de el, să-l supraveghem fără să se observe, să-l înconjurăm... dar nu-l mai trata ca pe un copil, schimbă-ţi

atitudinea. *De prezenţa unei femei are nevoie.* Ai încredere în mine: acum o să meargă repede, da, foarte repede. Şi mai ales nu te neliniştì: sînt în legitimă apărare. Orice s-ar întîmpla, spune-ţi că eram într-adevăr dator să-mi scap pielea.

Se apropie de ea.

- În curînd vei fi liberă, Mathilde.

- Dar, îl întrerupse ea cu violenţă, n-am nevoie să fiu liberă! Nu am nici un ţel, nici unul...

Gradère îi făcu semn să vorbească mai încet, se duse şi îşi lipi urechea de uşă:

- Cred că pot să merg înapoi la mine în cameră... am înţeles, draga mea, nu doreşti nimic în plus faţă de ce ai acum. Dar dacă s-ar îndeplini... lucrurile acestea pe care nu contezi, la care nu te gîndeşti niciodată? Ei bine, o să vezi... De altfel sînt liniştit: de cînd a început partida nu ai comis nici o greşeală. Iar serviciul pe care mi l-ai făcut în seara asta n- o să-l uit. Şi nici tu n-o să uiţi că eu ţi-am adus fericirea, în vremurile, de acum deja apropiate, în care nici noaptea nu te va mai despărţi de Andrès.

Ea îşi înăbuşi un strigăt:

- Taci! Eşti josnic!

Dar el plecase deja. Ea nu se mai gîndea să se dezbrace şi stătea în picioare în mijlocul camerei, negîndindu-se la nimic şi tocmai această eliberare de orice gînd îi făcea plăcere. Îi veni în minte să ia un somnifer ca să adoarmă repede.

Dulăpiorul cu medicamente se află în cabinetul de toaletă ale cărui ferestre cu geamuri care nu lucesc şi fără obloane dau înspre acareturi. Mai bine să nu aprindă lumina. Mathilde caută pipăind printre tuburi şi fiole. Bergère latră şi apoi se potoleşte. De unde vine scîrţîitul ăsta? Îl recunoaşte: e de la uşiţa din scînduri a cocioabei în care se găsesc uneltele. Mathilde se urcă pe un taburet şi întredeschise fereastra. Nu

mai plouă însă în pădure apa picură de pe crengile tuturor copacilor iar cînd bate vîntul ai zice că începe o nouă aversă. Nu e frig. Mathilde inspiră cu nesaţ mirosul pămîntului îmbibat de apă. Nu, nu s-a înşelat: cineva iese din cocioabă cu o lopată pe umăr. Nu-şi ia nici un fel de măsuri de precauţie: ştie că nici o cameră nu dă înspre curtea aceasta. E de-al casei... De altfel nu l-a recunoscut oare, nu e omul care a stat aşezat acolo acum un sfert de oră?... Poate e nebun? Da, e nebun. Căci la ora asta nu are nimic de făcud afară, nici bun nici rău. Are ochi de nebun, vorbele pe care le rosteşte sînt ale unui nebun, îşi spune Mathilde care a intrat în cameră şi înghite două pastile. Îi place să creadă şi să se convingă de acest lucru. În orice caz, actul pe care tocmai l-a surprins nu ameninţă pe nimeni. Symphorien doarme la cîţiva metri de ea. Femeia aceea, Aline, e încă la Paris. O să aibă destul timp să se nelinîştească luni.Somnul nu vine atît de repede pe cît îl aştepta dar o toropeală i-a cuprins membrele şi e fericită. Deodată îşi aminteşte de rugăciunea pe care a uitat s-o spună. Ar trebui să se scoale din nou şi să îngenuncheze. Nu are curajul şi rosteşte formulele în grabă, fără a le înţelege sensul. Braţele ei frumoase cuprind o formă absentă. Îşi simte corpul apăsat de ceva imens şi uşor.

- XIII -

Luni dimineaţă Gercinthe strigă prin uşă, aşa cum avea obiceiul:

- Cineva o caută pe domnişoara Catherine la telefon.

Şi fiindcă tînăra fată părea mirată, taică-său îi spuse:

- Trebuie să fie de la fabrică...

Teama de ce va izbucni îi sporeşte sufocările . Diseară soseşte femeia aceea; o va introduce în camera lui Gradère. Oare va fi eliberat mîine? Acest Gradère este foarte puternic... da, dar nu în faţa Alinei. Iată că sînt douăzeci de ani de cînd îl ţine în gheare şi încă n-a putut s-o facă să-i dea drumul. Oare nu l-a trădat Mathilde? Nu! Bătrînul se linişteşte: Catherine, care n-o scapă din ochi, nu crede să fi avut nici o întrevedere cu Gradère... numai să nu-i fi strecurat vreun cuvînt?

Dar Catherine ar fi prins de veste. Iat-o că se întoarce.

- De la Paris era, tată: femeia aceea, da... Aline. E obligată să-şi amîne sosirea pentru joi, are gripă dar nu e nimic grav; joi putem să contăm pe ea.

- Chiar ea vorbea?

- O, da! Ce voce! Dogită, spartă... niciodată n-am mai auzit aşa ceva...

- Ei bine. Să aşteptăm pînă joi. Dar îmi pare rău... în trebur[illegible] de soiul ăsta trebuie acţionat rapid.

Catherine chibzuia:

- Trebuie să aşteptăm trei zile... poate o să plouă mai puţin. Drumul de la gară ar fi mai puţin penibil: iată-mă

bălăcindu-mă cu monstrul ăla pe drumul inundat! Ai anunţat-o că sînt douăzeci de minute bune de mers?

-Mă văd silit să spun că din tot programul ăsta e punctul care îi face cea mai mică plăcere... dar nu se miră de măsurile pe care le iau căci îl consideră pe acest individ deosebit de periculos; şi la aşa ceva nu se pricepe, şmechera!

- Tată, am descoperit...dar nu te nelinişti, n-are importanţă şi totul e să fii prevenit... ei bine, de cîteva zile Clairac îşi ia gustarea la Lacote cu...

- Nu cumva cu Gradère?

Catherine încuviinţă din cap.

- Eşti sigură?

- Dar, tăticule dragă, ce e aşa de grav? Închide-i uşa în nas şi o să ne adresăm doctorului Pétiot, care-i la fel de bun...

- Da, dar nu îmi cunoaşte temperamentul, gemu bolnavul. Şi apoi, asta spune totul: vezi pînă unde şi-a ţesut Gradère pînza? E înfricoşător, fetiţo. Mă tem pentru tine... O să încerce să te îndepărteze...o să găsească un mijloc... ce ştiu eu! Poate otrava...

Catherine murmură:

- Să mă omoare!

Fără s-o audă, bătrînul strigă:

- Iată deci de ce încerca Clairac să mă înspăimînte în toate zilele astea... Drace! Celălalt l-a împins ca să mă distrugă moral... Oricum, preferam să ştiu... Şînt încă în puteri... însă totuşi sîntem prea singuri... ah! Dacă tu ai vrea, fetiţo, continuă rugător, dacă ai vrea să consimţi... fiul lui Berbiney...

- Nu! îl întrerupse ea, agresivă, ai uitat cum ne-am înţeles? Nici un cuvînt despre acest subiect pînă la întîi ianuarie.

- Da, dar atunci nu ştiam ce primejdie ne paşte. Gîndeşte-te puţin: un bărbat în plus în casă, un băiat de treizeci

de ani, voinic şi puternic, care ar fi de partea noastră, firește, şi care ţi l-ar lua pe ticălosul ăsta de guler şi ţi l-ar azvîrli pe geam...

-Tată, dar aici Gradère e acasă la fiu-său... altfel spus, la el... Dacă ne-am „muta? Casa Desbats din piaţă e tot nelocuită...

- Să părăsim castelul? Niciodată!

Toată viaţa visase să devină stăpînul singur al castelului din Liogeats. Însă cît timp Andrès a fost minor nu a putut să scape de coproprietate iar de un an încoace tînărul, sfătuit de tatăl său şi de Mathilde refuza toate ofertele de răscumpărare.

- Cînd mă gîndesc că sînt coproprietar cu fiul acestei secături... Şi nici chiar lui, lui Andrès al tău, nu mai suport să-i văd mutrişoara de brută...

- Poţi să spui orice despre el, protestă Catherine, numai că are o figură rea nu.

- Îl găseşti frumos pentru că alţii n-ai mai văzut.

Nu, alţii nu mai văzuse, cu toate că asistase din cînd în cînd la căsătorii şi se dusese la curse la Bazas sau la Lugdunos. Acolo sînt foarte mulţi tineri. Dar oare cum i-ar fi privit? Nu exista decît unul singur în toată lumea şi dacă ar fi vrut ar fi putut să fie soţie, o soţie dispreţuită, poate detestată, dar oricum soţie. Şi cîteodată ar fi trebuit s-o accepte, ca să aibă copii. Ceea ce-şi închipuia din cînd în cînd sau mai degrabă ceea ce-şi interzicea să-şi închipuie (era singurul subiect al spovedaniilor sale), această crimă, ar fi devenit o datorie... Şi atunci ce importanţă mai avea că nu era iubită?

- Ei bine, fetiţo, la ce te gîndeşti?

- Ascultam ploaia şi eram foarte mulţumită că nu mai trebuie să merg s-o întîmpin pe femeia aceea discară.

În aceeaşi luni, pe la ora patru, Catherine auzi motorul maşinii.

Se apropie de fereastră şi îl văzu pe Gradère intrînd în casă şi ieşind după puţin timp.

- Ia te uită, făcu ea, Gradère pleacă... nu văd prea bine ce duce cu el... Unde s-o fi ducînd aşa tîrziu? Încă nu trebuie să vină poştaşul.

- Repede, fata mea, urmăreşte-l... Să nu scăpăm din vedere nimic,mai ales azi.

Catherine îşi luă impermeabilul şi deschise uşa cum ştia numai ea, fără cel mai mic zgomot. Symphorien o auzi alergînd pe alee. Ca să-şi uşureze aşteptarea luă unul din registrele îngrămădite pe măsuţa de lîngă el şi verifică adunările de jos în sus. Catherine se întoarse mai repede decît se aştepta.

- Ei bine?

- N-o să ghiceşti niciodată! S-a dus să lase un plic mare la parohie... Fiindcă n-a deschis nimeni, l-a strecurat pe sub uşă şi s-a întors. Ştiai că îl cunoaşte pe abatele Forcas?

Symphorien se gîndea:

- Nu văd nimic între ei... în afară de legătura lui Andrès cu sora...

- Bineînţeles! spuse Catherine furioasă. Scrisoarea trebuie să aibă legătură cu toată porcăria asta.

- XIV -

În lunea aceea abatele merse cu bicicleta pe la toate fermele (unde nu mai era întîmpinat cu ostilitatea din tîrg). Se întoarse pe la şase, frînt de oboseală însă fericit pentru că fusese primit în patru sau cinci case. Oamenii îi oferiseră de băut, el împărţise icoane copiilor, mai mulţi băieţi se înscriseră pentru catehism. În timp ce străbătea orăşelul, doamna Larose, negustoreasa de mărunţişuri, îl întrebase la ce oră va ţine liturghia din prima zi de vineri din decembrie. În sfîrşit, un grup de muncitori de la uzina Desbats -Berbiney îi răspunsese la salut. Nu-i trebuia mai mult ca să-şi recapete încrederea. Toate îi mergeau bine de cînd Tota se împăcase cu soţul ei. Plicul lui Gradère, pe care îl ridică de jos după ce intră şi căruia îi cunoştea expeditorul, îl posomorî din nou; fu ispitit să-l arunce într-un sertar. Dar după ce citi repede cîteva cuvinte urcă la el în cameră, îşi puse papucii... şi începu imediat lectura micului caiet de şcoală.

Lampa de petrol a abatelui era aşezată pe o măsuţă, la capătul patului, sub crucifixul pe care îl lumina de jos în sus. Citea cîte o pagină, îşi regla respiraţia, ridica ochii spre Isus ca pentru a prinde puteri şi se afunda iarăşi în fluviul de noroi, nu cu oroare, ci cu spaimă. Marea lui ispită, misterul în faţa căruia fratele Totei îşi pierduse de atîtea ori sufletul, acel mister al răului, îl avea pe tot în mîinile sale acum, în seara aceasta, sub coperta albastră a unui mic caiet liniat. Citi pe nerăsuflate pînă la pasajul în care Gradère, obsedat de demon, cita vorbele bătrînului preot: "există suflete care îi sînt dăruite *lui*".

- Nu! protestă cu voce tare. Nu, Dumnezeule! Nu!

Alain nu credea că există nici un suflet care să-i fie dăruit *lui*... sau, altminteri, i-ar fi fost dăruite toate căci, de la căderea în păcat, moştenirea urmaşilor este suficientă pentru ca fiecare generaţie să meargă la pierzanie: această nebunie obscură care, din străfundurile rasei, năvăleşte în ultimul supravieţuitor, viciile înăbuşite în unii sau triumfînd în ceilalţi, care se dezvoltă în strănepoţi... Şi iată că o fiinţă invizibilă a primit puterea de a răscoli această materie înspăimîntătoare - un arhanghel! (Şi majoritatea oamenilor ignoră pînă şi faptul că el există)... El nu răscoleşte numai josnicia acestor biete suflete, ci foloseşte şi dorinţa lor de dragoste, pasiunea lor de a se dărui...

- Doamne, se gîndeşte Alain, ştiu ce înseamnă singurătatea cu tine; iar tu, tu ştii ce înseamnă singurătatea omului, fără Tatăl Ceresc, pentru că ai îndurat-o pînă la moarte, în noaptea de joi spre vineri... Nu da voie ca duşmanul tău să se folosească de ea ca să-ţi piardă creaturile, el, stăpînul întunericului, prinţul acestei lumi... Dar oare de unde a dobîndit această putere? Cui îi este îndatorat pentru această autoritate?

Din caieţelul de şcoală cu nevinovata copertă albastră se desprindea o mulţime nelimitată de prostituate, proxeneţi, homosexuali, drogaţi şi asasini. Bordelurile, ocnele, penitenciarele, toate aceste instituţii ale statului desenau în mintea lui un oraş subteran, un cavou invizibil pe măsura aşezării de la suprafaţă. Pe un drum din Africa un batalion disciplinar răcnea un refren obscen... Alain era conştient că fusese dus în ispită iar ispita lui era aceasta: nu toate împărăţiile pămîntului, de sub privirile sale, ci toate ruşinile pămîntului. Îngenunchease, cu mîinile împreunate pe caietul deschis. Mîinile sale făcute să hirotonisească şi să dezlege de păcate atingeau această

pagină pe care, între linii, se vedea scrisul sprinten al mîinii lui Gradère. Preotul se ruga aplecat asupra acestui scris de criminal. Într-un efort de supunere, rechemă în gînd ceea ce învăţase la seminar... Nimeni nu are nimic în afară de minciună şi păcat, a-l iubi pe Dumnezeu este darul lui Dumnezeu iar dragostea lui ne răsplăteşte pentru ceea ce dragostea lui ne-a dat.

Dacă însă cu el începe binele, cu noi începe răul. Ori de cîte ori noi facem bine, Dumnezeu operează în noi şi cu noi; în schimb, fiecare faptă rea nu ne aparţine decît nouă. În ceea ce priveşte răul, sîntem întrucîtva nişte zei...

- Omul acesta, Gradère, a ales să fie un zeu...

Însă toate aceste adevăruri de care îşi aducea aminte Alain cădeau pe neliniştea lui aşa cum cade zăpada pe foc. Zăpada! Zăpada! Îşi aminti că o sfîntă văzuse sufletele prăvălindu-se în iad, fulgii nenumăraţi ai unei furtuni de zăpadă. Şiroirea ploii pe acoperişul de ţiglă al casei parohiale, pe drumurile inundate, nu reuşea să acopere la loc liniştea substanţială a acestei zăpezi însufleţite, a acestor straturi succesive de suflete care cad, adunîndu-se unele peste altele, într-o cădere fără sfîrşit.

Se încordă într-un efort violent pentru a înăbuşi această dorinţă criminală - abia născută - de a fi unul dintre fulgii aceia, ispita (de care avea groază) de a nu se despărţi de numărul mare de suflete pierdute. Se goli de toate şi de tot, rămase cu mintea nehotărîtă. Auzea limpede, venind din vremurile străvechi, răspunsul dat de Isus apostolului care îl întrebase:

- Doamne, aşadar nimeni nu va fi salvat?

- Omul nu poate nimic, Dumnezeu poate tot.

Dragostea poate tot; dragostea dejoacă logica doctorilor. Nenorocitul care îşi revărsase în acest caiet de şcoală mîrşăvia vieţii sale ştia oare ce bine ar fi fost în stare să facă?

Cei care par destinaţi răului poate că erau aleşi înaintea celor-lalţi iar adîncimea prăbuşirii lor dă măsura unei vocaţii trădate. Preafericiţii nu ar fi existat dacă nu ar fi avut puterea să se blesteme; poate că numai cei care ar fi putut să devină sfinţi sînt sortiţi pierzării.

Astfel se gîndea Alain în genunchi, cu mîinile împreunate pe caietul de şcoală. Ploaia se înteţea. Îşi spuse că şiroia şi pe acoperişul castelului din Liogeats şi că sufletul nenorocit care acoperise aceste pagini cu scrisul lui dezlînat dormea înăuntrul uneia din camere. Şi era tatăl lui Andrès pe care îl iubise Tota... În clipa aceea, Alain avu senzaţia aproape fizică a acestei înrudiri a sufletelor între ele, a acestor alianţe misterioase în care sîntem amestecaţi cu toţii prin păcate şi prin iertare. Plîngea din dragoste pentru păcătoşi. Un şuierat de locomotivă săgetă noaptea. Roţile trenului scrîşniră pe şine. Aburii ieşeau cu zgomot. Alain îşi spuse: "trenul de nouă intră în gară". Ce importanţă avea pentru el sosirea acestui tren? Deodată se simţi apăsat de o tristeţe zdrobitoare, astfel încît îşi lăsă capul pe masă iar fruntea-i atinse caieţelul albastru.

Trenul înainta prin ploaia deasă. Pe peron nu se afla nimeni în afară de şeful de gară cu gluga pe cap, un lucrător care mişca un felinar şi Gradère, căruia umbrela îi ascundea chipul. Merse întins spre o femeie corpolentă care cobora cu dificultate dintr-un compartiment de clasa a doua în care stătuse singură. Din vagoanele de a treia se auzea un cîrîit de găini închise în cuşcă. Soarta partidei urma să se hotărască în acest minut. Să imite vocea Alinei la telefon fusese o joacă de copil... Dar iată momentul cu adevărat dificil. Aline trebuie să-i asculte explicaţiile. Poate că nici n-o să vrea să-l audă. Dacă ar fi putut s-o pregătească pentru această întîlnire printr-o telegramă... Dar de la oficiul poştal din Liogeats ar fi fost o nebunie iar o călătorie la Bordeaux ar fi dat de bănuit. Telegrama ar fi

fost un punct de reper în anchetă... Deja întrecuse măsura telefonînd de la Lugdunos chiar în dimineaţa aceea şi imitînd vocea Alinei... (nu existase nici o altă metodă de a o împiedica pe Catherine să vină la gară...) Nu, mai bine aşa. Principalul este intonaţia: da, trebuie să se găsească tonul potrivit.

- Ei bine da, eu sînt. Te miră? Nu te nelinişti... o să-ţi povestesc: Catherine e bolnavă, are treizeci şi nouă temperatură. Şi atunci bătrînul a trebuit să-mi divulge secretul...

Încremenită, Aline îl ascultă fără să găsească nimic de spus.

- Hai, nu sta în ploaie. Ei,ce să-i faci? Ştiu tot: complotul pus la cale ca să mă însor cu tine şi să-mi iau tălpăşiţa... Toanto, ce nevoie aveai de toate tertipurile astea? Mă hotărîsem eu însumi să te iau de nevastă! Numai dă-mi voie să-ţi spun: rău ai făcut că l-ai amestecat pe bătrînul Desbats în treburile noastre.

Aline îşi revenise. Îl luase de braţ ca să aibă loc şi ea sub umbrelă.

"Deci asta a fost gogoaşa pe care i-au servit-o, îşi spunea. Au crezut că e mai simplu... ideea nu e rea..."

Apoi zise:

- O, voinicul meu, ştii... căsătoria... nu prea mă mai încîntă. Dă-mi timp să mă gîndesc.

Gradère oftă adînc. Era salvat iar ea era pierdută. Aşa cum făcuse şi în seara venirii sale, dă biletul lui Aline funcţionarului şi ocoleşte gara.

- Dar atunci, din moment ce ştiai, întreabă Aline pe neaşteptate, de ce n-ai venit cu maşina? N-aveai nici un motiv...

- Maşina a luat-o Andrès şi încă nu s-a întors.

Din fericire i-a venit în minte explicaţia cea mai simplă.

Aline mormăie "ghinion", i se agaţă de braţ, îşi răsuceşte picioarele groase prin bălţi. El răspunde:

- Nici zece minute de mers; o s-o iau pe scurtătură...

Merg pe un drum presărat cu rumeguş şi cu resturi de scoarţă printre grămezile de scînduri, drum care se termină la capătul satului. În loc să se întoarcă pe drum, Gradère o ia pe o cărare care merge prin faţa primei case din Liogeats şi se pierde în pădure.

Spune imprudent:

- Asta-i scurtătura...

Ar fi putut să nu spună nimic căci femeia nu-şi privea decît picioarele, ca să evite bălţile şi urmele lăsate de căruţe. A făcut rău că i-a tras atenţia: acum îl obligă să înalţe umbrela şi se nelinişteşte că se află deja în inima pădurii, departe de orice locuinţă.

- O să ieşim la drumul care duce la castel, spune Gabriel. Vezi ce plăcut e să mergi pe pămîntul ăsta nisipos pe o astfel de vreme? Bea toată apa. Închipuie-ţi cum e drumul! Un fluviu de noroi... Pe aici măcar nu te uzi la picioare...

- Ba cum să nu! protestează Aline gîfîind. Ferigile astea blestemate îţi toarnă la apă în pantofi de parcă ar vărsa-o cu lingura! Iar începe să plouă!

- Nu, ţi se pare din cauza vîntului.

Şi totuşi, ceea ce rafala le trimetea în plină figură erau stropi de ploaie.

- Doamne sfinte, sînt frîntă, geme Aline. Mi s-a lipit fusta de coapse. Eşti sigur că ăsta e drumul? Ne apropiem?

Fără îndoială că nu o auzise fiindcă nu răspunse. Mergeau cu greu pe un drum de nisip invizibil. Le era imposibil să evite rădăcinile de care se loveau.

- Ce întuneric e, Gabriel! Cel puţin nu te-ai rătăcit? De ce nu-mi răspunzi?

Încercă să-şi elibereze braţul pe care el i-l strîngea sub al lui, cum ar fi făcut cu o iubită. Nu, cu siguranţă nu se rătăcise: mergea repede, ca un om care ştie unde se duce, iar ea umbla alături, ca un animal bătrîn şi bolnav.

Deodată ea se opri, cu tocurile strîmbe înfundate în nisip şi cu braţul stîng înconjurînd un trunchi.

- Nu, gîlîi, mai departe nu merg!

Pierdută în geamătul vîntului şi în răpăiala ploii, vocea ei îngrozitoare, răguşită, strigă:

- Ajutor!

Nici o ureche omenească nu ar fi putut s-o audă de la cincizeci de metri.

- Eşti nebună, biata mea fetiţă, zise Gabbiel cu cel mai liniştit ton. Am sosit: acolo, nu vezi ultimii pini? Tu nu vezi această bucăţică de cer? Ceea ce apare alb, acolo, este casa.

Îşi recăpătă suflul, holbă ochii: da, aşa era! Pădurea părea că se sfîrşeşte. Pinii se opreau acolo unde trebuia să înceapă grădina... Într-adevăr, se ridica un zid alb. Chiar era un zid... Trase aer în piept.

- Uite cum mă faci să-mi fie frică, ticălosule, murmură aproape drăgăstos. Ştiam că n-ai uitat camera din strada Lambert, în Mériadeck... Îţi aduci aminte că te îngrijeam ca pe copilul meu? Ce-am mai cheltuit pentru tine! Toţi gologanii pentru asta se duceau... Pe atunci ne iubeam, nu-i aşa, Gabriel?

Acum mergea înrezătoare şi se afla înaintea lui Gradère. Se grăbea spre ieşirea din coşmar dar deodată se opri:

- Nu-i nici un zid, gemu ea. Nu văd nici acoperişul nici ferestrele. Unde mă duci, dragul meu? Unde sîntem?

- La intrarea în parc. În copilărie locului ăstuia îi spuneam "Stînca". De cîte ori ne-am rostogolit de-aici, fetiţele Du Buch şi cu mine!

- V-aţi rostogolit, Gabriel? De ce?

- Poftim, uită-te: nu-ţi fie teamă.

Se găseau pe marginea unei faleze care domina o lume nedesluşită: în ciuda nopţii, datorită albeţei nisipului, Aline deosebea un haos în miniatură, munţi minusculi, cratere.

- E o carieră de nisip părăsită, explică Gradère liniştit. Am ajuns.

- Ajuns? bîiguie ea.

Nu o mai ţinea. Încotro ar fi putut să fugă? De acum el e calm. Îşi îndepărtează labele şi lasă prada să fugă, puţin, ca s-o poată ajunge dintr-o săritură.

- Da, păpuşico, ne-am iubit serios cînd stăteam pe strada Lambert; şi de atunci... m-ai jumulit serios... nu e un reproş: pană pentru pană. Iar ultima, smulsă după douăzeci şi cinci de ani; ia spune, frumoasa mea, ce voiai să faci din bătrînul tău amorez?

Ea se întoarse şi o luă la fugă cu greutate, prin pădure. Nu o urmărea. Se înfundă printre mărăcinii negri pînă cînd se prăbuşi cu un ţipăt întrerupt brusc. Făcu pe moarta. Rămase aşa cîteva minute bune. Nici un alt zgomot decît această răpăială imensă, acest freamăt al vîrfurilor plantelor care fuseseră călcate şi dinţii ei care clănţăneau. Poate că-i pierduse urma. Poate că rătăcea prin întuneric. Dar deodată o rază puternică săgetă noaptea, căzu asupra ei şi apoi se stinse. Crengile trosniră. Vocea înspăimîntătoare se auzi chiar lîngă ea:

- Sînt comode lanternele astea, ce zici?

Două mîini o apucară de glezne, şi el se înhămă la corpul ei. Era între picioarele ei ca între mînerele unei brancarde şi o trăgea, iar ea se prindea de rădăcini, de trunchiuri, de mărăcini. Un horcăit îi ieşi din gîtlej: nu mai putea să ţipe. În sfîrşit, se opri:

- În picioare, puicuţă!

Şi cum ea nu se mişca, începu s-o lovească la întîmplare cu călcîiul în masa acelui corp obez care se ridică brusc. Ajunseseră pe marginea carierei de nisip. Atunci o luă pe după mijloc, o lipi de el ca pentru dans şi îi spuse cu tonul cel mai firesc:

- Vezi, Aline, în locul acesta, cînd eram mici, o luam de mînă pe fiecare dintre fetele Du Buch; le spuneam: "strîngeţi-mă tare de tot!" şi pe urmă ne dădeam drumul la vale cu toată viteza: uite aşa!

O atrase după el înainte pe pantă, unde se prăbuşi imediat urlînd. Dar el, cu o mînie bruscă, o împingea cu mîinile şi cu picioarele, de parcă ar fi fost un butoi. Cînd ajunse jos era deja sufocată, pe jumătate leşinată. Se culcă peste ea cum nu se poate de liniştit, zdrobind-o sub greutatea lui şi îndeplini, în sfîrşit, fără grabă, gestul de a o strînge de gît, pe care îl făcuse atît de des în minte. O forţă uimitoare îi anima degetele pe care ar fi putut deja să le desfacă mai devreme. Încă ar mai sta acolo dacă n-ar fi ploaia care îl îngheţa. Nu mai obosea sugrumînd cadavrul.

Îşi trage sufletul înainte de a-şi termina treaba. Nu mai are nici un fir de păr uscat: e leoarcă de ploaie şi de transpiraţie. Controlează dacă de ieri seară n-a dat cineva la o parte scîndurile care acoperă grota în care odinioară se adăposteau muncitorii. Pătrunde înăuntru, aprinde lanterna: ploaia asta blestemată a intrat pe undeva şi s-a adunat în groapa pe care a săpat-o noaptea trecută: "O să facă ultima baie..." Ce oboseală, dintr-odată! Apucă iarăşi mînerele brancardei, se înhamă la picioarele încă suple. Ceea ce trage după el nu se mai zbate. Şi-a pierdut unul din pantofiori. Trebuie să se întoarcă şi să caute cu lanterna. Nu trebuie mers mai departe fără să găsească pantoful... iată-l, cu tocul strîmb...

Acum efortul făcut nici nu mai contează faţă de felul în care s-a chinuit noaptea trecută. Să astupi nu e mare lucru... să sapi, asta da. Dar oricum nu mai are suflu, braţele îi sînt frînte, vinele din spatele picioarelor, dintre pulpe şi gambe, tăiate. Îngrămădeşte din nou în locul unde e groapa, paiele putrede care se găseau deja pe acolo, ferigi uscate... Nimeni nu intră vreodată în cocioaba asta. Şi lopata? Ia de jos coada şi o îngroapă. Pentru instrumentul propriu-zis ştie el o gaură în malul Balionului unde n-o să caute nimeni. Cu cîtă greutate urcă panta înapoi! Ploaia continuă să cadă. Gradère îşi adună ultimele puteri... ca şi cum pînă acolo l-ar fi dus cineva... şi de acum înainte gata, nu mai are nevoie de nimeni. Merge în întunecimile inundate, strîngînd la piept fierul cazmalei care-i taie degetele, o ia pe drumul pe care-l urmase şi în seara sosirii sale acolo, sub un frumos clar de lună. Lumea aparenţelor, în noaptea aceasta, nu se mai manifestă decît prin acest noroi cleios, prin această apă nesfîrşită care îl acoperă. Iată podul peste Balion: încă trebuie să mai coboare, să se înfunde pînă la glezne în pămîntul cîmpiei din care îşi trage picioarele cu un zgomot de ventuze. Aruncă în pîrîu cazmaua, iese iar la drum; are deja aspectul fizic al crimei. Este golit de ură. Ura aceasta adunată în el picătură cu picătură, de un sfert de secol, l-a părăsit dintr-odată. Cum mai dormea, la douăzeci de ani, în camera din strada Lambert! Vede şi acum, pe tapetul dezlipit petele de sînge închegat lăsate de ţînţari şi de ploşniţe. Şi cum pîndea plecarea clientului Alinei ca să meargă să se încălzească la ea... Şi pe urmă? A omorît-o ca să nu fie el omorît. Ce rost mai avea să caute scuze?

Dar puterea crimei nu îl mai susţinea. O teamă hidoasă puse stăpînire, încetul cu încetul, pe frămîntările confuze ale minţii sale. O senzaţie de singurătate, pe care nu o mai simţise niciodată, îl zdrobea. Singur! Ce s-a întîmplat oare cu prezenţa

aceea mistuitoare dinăuntrul lui? Pînă atunci se purtase ca un orb: strîngea tare de lesă şi cîinele îl trăgea. Acum cîinele a rupt funia, ochii orbului s-au deschis şi el poate să vadă chiar şi prin întuneric.

Nu-i mai rămîne decît să aştepte haita. Va căuta, va adulmeca, va descoperi urme, lătrăturile se vor apropia. Va exista un prim semn, cîteva rînduri într-un ziar, aluzii la un martor suspect. Se va aduce în discuţie comisia rogatorie. Va fi interogat: o oră, două ore, toată noaptea. Călăii vor fi înlocuiţi. Va fi doborît de epuizare. Şi toată viaţa sa va ieşi la iveală dintr-odată, toată viaţa sa înfiorătoare... Şi Andrès va şti! Dar şi dacă i-ar fi reuşit Alinei lovitura, băiatul ar fi aflat oricum...

Dacă nu ar fi fost această ploaie interminabilă s-ar fi culcat de-a curmezişul drumului. Casa parohială. Ah, dacă ar îndrăzni, dacă ar bate la uşă! Se ghemuieşte pe pragul ud şi mîinile lui îl mîngîie timid. Îl ating ca pe un chip şi sub degete îi simte ridurile.

- XV -

Casa e scufundată în somn. Îşi ţine în mînă pantofii ca două grămezi de noroi. Pe sub uşa lui, o rază de lumină. Lăsase vreo lampă aprinsă? Deschide. Cineva stă în genunchi în faţa capelei Adilei. Mathilde se ridică, îl priveşte fără un cuvînt. Lui îi pare bine că a găsit-o acolo. Dîrdîie.

- Mi-e frig, lasă-mă să mă vîr în pat.

Vorbeşte pe un ton rugător. Ai zice că e un cerşetor. Îşi smulge de pe corp hainele îmbibate de apă. Ea întoarce capul, simte mirosul acela de lînă muiată, de transpiraţie. El şi-a tras plapuma pînă peste cap. Mathilde nu mai vede decît o căpăţînă care tremură, şuviţe de păr alb. El spune:

- Ia-mi pantofii şi curăţă-i de noroi. Ascunde-mi hainele.

În sfîrşit poate şi ea să vorbească: ce a făcut? De unde vine? El răspunde:

- De la Stîncă... îţi aduci aminte? Vă luam de mînă pe fiecare, pe Adila şi pe tine...(şi brusc coboră vocea) mi-am scăpat pielea... aveam dreptul ăsta, nu?

Pune întrebarea pe un ton rugător. Chipul lui iese dintre cearşafuri, un cap de bătrîn. Mathilde îl întrebă:

- Aşadar, sînt complicele tău? Sînt complicele tău? repetă în delir. Bineînţeles, din moment ce ştiam...

- Nu ne-a văzut nimeni... locuia într-un apartament mobilat... era certată cu proprietăreasa şi nu-i spunea niciodată unde se duce. Scrisorile de la Symphorien care vor fi găsite nu cuprind nici o indicaţie. Şi n-o să vrea el să fie amestecat, mai

ales dacă se îngroaşă gluma. În orice caz, îl convingi tu să nu se amestece. Aline era singură singurică. O să mă caute, o să mă interogheze, fără doar şi poate... Şi ce-i cu asta? Eram aici...

- Şi marchizul de Dorth? întrebă deodată Mathilde. El a pus totul la cale, trebuie să ştie de călătoria Alinei. O să conducă poliţia pe drumul cel bun şi cum te şi urăşte...

Gabriel îşi înăbuşi un ţipăt, se ridică în pat: era incredibil, la marchiz nu se gîndise...

- Dar n-are dovezi. O să neg...

Mathilde ridică din umeri:

- Haida-de! Crezi că n-o să afle de călătorie, de biletul cumpărat? Eşti văzut întotdeauna. Mereu există cineva care a văzut.

El bîigui:

- N-o să fac nici o mişcare, o să aştept aici, în bîrlog...

Mathilde se aşează pe pat şi îl întrebă, fără să se uite la el:

- Ce-ai făcut cu femeia aceea?

- Ne-am certat. Ea venea să mă prindă, corect? Eu nu aveam intenţia... însă cînd am văzut cît era de cinică m-a cuprins mînia...

Deja el minţea, se gîndea la circumstanţe atenuante:

- Ca dovadă, nu aveam nici o armă asupra mea.

- Da, dar noaptea trecută de ce ai ieşit cu o lopată?

Îşi ridică ochii plini de groază şi de ură către Mathilde:

- Şi ce-i cu asta? Ce, şi tu mă spionezi? Ce-o să faci? O să mă dai pe mîna poliţiei? Fii atentă, draga mea...

Ea îi puse un deget pe buze. Pe coridor se auzise un strănut înăbuşit. Întredeschise uşa.

- Tu eşti, Catherine? Da, Gabriel a venit după mine. Nu se simte bine, are febră mare. Aş vrea să-i pun ventuze. Cred că sînt la tatăl tău, nu? Poţi să le iei de acolo fără să-l trezeşti pe tata?

Gradère auzi vocea Catherinei:

- Nu părea bolnav azi...

- S-a culcat imediat după masă. Are aproape 40 de grade febră.

Catherine spuse că o să caute ventuzele. Uşa rămîne întredeschisă. Gradère scoate un oftat de uşurare căci Mathilde a intrat în joc, a început să mintă. Ea îi pune hainele ude pe caloriferul din cabinetul de toaletă. Catherine se întoarse cu ventuzele. Mathilde îi mulţumeşte prin uşa întredeschisă, aşteptînd ca fata să se îndepărteze, desfăşoară un ziar pe podea şi dă jos noroiul de pe pantofi cu un vechi coupe-papier de metal. Şi pentru că Gabriel îngînă cuvinte de recunoştinţă ea mormăie:

- Pentru Andrès fac asta...

Ce importanţă are că o face pentru Andrès? Andrès nu mai e singur. Iar pentru el acum nu mai valorează nimic: o zdreanţă. Cînd iată că ea îl întreabă pe neaşteptate:

- Ce vrei să faci? Adică, ai vreun plan?

Sigur că avea: să bage groaza în bătrîn, da, să-l facă să moară de frică... aducea a glumă!

- Dar nu înţelegi, Aline nu ar fi venit, nu i-ar fi răspuns la scrisori... El n-ar fi avut nici o dovadă împotriva mea... doar şi-ar fi dat seama că eu eram cel mai puternic, că eu conduceam jocul. Nu ar fi parat lovitura...

Mathilde ridică din umeri: era naiv! Oricum, împrejurările erau exact aşa cum şi le dorise el. Se schimbase oare ceva?

- Nu mai sînt acelaşi, Mathilde. Asta m-a distrus. Nu, nu eram naiv. Ştiu bine ce spun: l-aş fi învins şi încă repede, fără să trebuiască să fac ce-am făcut...

- Ticălosule! Crezi că te-aş fi lăsat?

Îşi dădu seama că protestul acesta era tardiv. Însă dealtfel asta nu mai avea importanţă: Symphorien era viu şi nevătămat. Iar omul acesta căruia îi clănţăneau dinţii nu mai putea să facă rău nimănui. Şi totuşi îşi recăpătase încrederea şi continua s-o bată la cap:

- Aşa că mi-ai spus să mă vîr în pat după terminarea mesei, m-ai îngrijit, nu m-ai părăsit nici o clipă, ca să spun aşa. Am avut noroc că nu m-a auzit Catherine sau Gercinthe, care e surdă, şi că celelalte servitoare dorm la fermă. Nu am fost la gară. Sînt sigur că umbrela mă ascundea în întregime. Şeful de gară şi celălalt muncitor aveau glugă pe cap şi se gîndeau doar cum să se adăpostească mai bine...

Ea îl asculta cu o deznădejde confuză. Oare ce aşteptase de la acest laş? Ce îi lipsea, deodată, în faţa acestei creaturi goale pe dinăuntru? Se bizuise pe el pentru că degaja o impresie de forţă, pentru că îi promisese fericirea; te tîra după el pe un drum uşor, fără nici o greşeală gravă, fără nimic pentru care să te spovedeşti. Şi totuşi ţinta i se păruse atît de frumoasă încît nici măcar n-ar fi îndrăznit să şi-o închipuie. Mathilde era furioasă pe el chiar pentru crimă? Oare dispreţul ei ar fi fost la fel de puternic dacă acest ticălos s-ar fi întors plin de glorie şi mîndru de ce făcuse? Pe criminal îl detesta sau pe învins?

- Dar ia stai puţin, Mathilde! Acum îmi aduc aminte: nu avea relaţii personale cu marchizul de Dorth... chiar ea mi-a spus că raporturile dintre ei erau foarte complicate, într-atît era de înfricoşat de ideea scandalului. Între ei totul se petrecea cu ajutorul unui intermediar. Putem fi liniştiţi în ceea ce-l priveşte pe marchiz: n-o să facă nici o mişcare.

- Ce rost are să mai căutăm portiţe? îl întrerupse brutal Mathilde. Tot ce ne rămîne de făcut e să aşteptăm desfăşurarea evenimentelor. Dacă nu se întîmplă nimic... lucrurile îşi vor continua cursul ca şi cum n-ai fi fost văzut iarăşi la Liogeats...

Curios, ce imagine îmi formasem despre tine în ansamblu... desigur, ştiam cine eşti dar îţi atribuiam - abia acum îmi dau seama - nu ştiu ce soi de putere, de forţă... Ce naivă eram! Deşi în noaptea aceea ai făcut ce-ai făcut (nu mai vreau să ştiu nimic, nu cred o iotă din ce mi-ai povestit şi îţi interzic să mai aduci vorba despre acest subiect în faţa mea), rămîi un om care nu se gîndeşte decît la propria piele, care nu rezistă loviturilor şi care îşi pierde capul: un amărît.

Gradère stătea pe pat şi o privea în tăcere. Înghiţea tot. Nu-i mai era frig. Încet-încet, se liniştea. Oricît de critică ar fi devenit situaţia, mărturia Mathildei o să-l salveze. Sîngele îi revenea în obraji. Se dezmorţea treptat. Acum reptila aflată la adăpost şi încălzită scotea iarăşi capul mic şi argintiu deasupra cuverturilor. Reacţiona violent faţă de dispreţul Mathildei. Aşadar nu se înşelase! Muşcase din momeală cu o lăcomie pe care nu o prevăzuse, care îl mira chiar şi pe el. Ei bine nu, nu va fi dezamăgită. O să-şi urmeze drumul. O să îndeplinească tot ce femeia aceasta aştepta de la el. Din fericire, dragoste nu-i arătase; i-ar fi putut spori groaza, l-ar fi putut şubrezi şi mai rău... Dar mila aceasta dispreţuitoare îl biciuia, îl împingea înainte, îi permitea să învingă această epuizare aproape sexuală, de după actul fizic... Moartea Alinei nu avea nici o importanţă. O ştia şi el. O beţivă desfrînată fusese înghiţită de neant. Tot aşa cum o năpîrcă înghite o broască rîioasă. Oare execuţia din noaptea asta ocupa un loc mai important în ordinea universală? Fără doar şi poate că pusese prea multă pasiune, dar să fim serioşi, nu omori o femeie cu sînge rece.

- Scumpa mea Mathilde, spuse după o lungă tăcere, mă judeci în funcţie de o slăbiciune exclusiv fizică. Linişteşte-te: acum o să mergem pînă la capăt.

Ea protestă cu îndîrjire: de ce spunea "o să mergem?" Ce amestec avea ea în toată povestea?

- Eşti o prefăcută, draga mea, ca toate femeile... Dar mi-e totuna: oricum m-ai făcut să înţeleg sensul răspunderii pe care o am... da, da! Faţă de tine, faţă de Andrès.

Se făcu a nu pricepe protestele ei şi continuă:

- O, dealtfel, deocamdată trebuie să aşteptăm: ne vom comporta în funcţie de împrejurări. Dacă n-o să trebuiască să iasă nimic la iveală o să-i învingem şi curînd... Dacă o să fiu interogat o să scap datorită ţie... Sînt la adăpost...

Mathilde întrebă în şoaptă:

- Nu riscăm să se descopere... locul în care e... nu! Nu-mi spune! Nu-mi spune! Spune-mi doar atît tu eşti liniştit în această privinţă?

El surîse în gol:

- Nimic nu mi se pare mai misterios şi mai ascuns decît anumite locuri în care ne-am jucat cînd eram copii. Îţi aminteşti ce uluiţi am fost într-o zi cînd am descoperit o capcană pentru păsări în acea "insulă pustie" din mijlocul Balionului căreia îi spuneam "La Beauté"[1]? Ei bine, locul în care se găseşte Aline mi se pare inaccesibil pur şi simplu pentru că nu pot să cred că s-a întîmplat nimic acolo de pe vremea cînd vă luam pe fiecare, pe tine şi pe Adila, de cîte o mînă şi vă trăgeam pe pantă...

- Stînca... şopti Mathilde.

- Da stînca: un cimitir pe care nu-l merită. Numai noi trei ar trebui să fim îngropaţi acolo, în nisipul cald şi catifelat pe care-l simţeam sub tălpile goale... În sfîrşit, trebuie să aşteptăm. Dar numai eu nu pot să fiu atent la toate: ai grijă de Andrès, mă nelinişteşte.

- E la fel ca înainte.

1) beauté - frumuseţe.

- E o fire simplă animalică (nu o spun ca pe o jignire) de tipul celor care în dragoste îndură cel mai greu despărţirea, suprimarea, de tipul celor cărora mai ales nu le e frică de moarte... fiindcă în mintea lor moartea nu reprezintă nimic pozitiv în afară de simpla lor aspiraţie: să nu mai simtă nici un fel de absenţă veşnică. Oricum, fii cu ochii în patru.

Cu mîna pe clanţă, Mathilde se întoarse şi zise:

- Poate că îl cunosc mai bine decît tine! Are o dezamăgire de ordin senzual... posibil. Dar de aici pînă la a-l crede pasionat, capabil de sentimente puternice, dă-mi voie să rîd. Şi pe urmă mai e ceva! Cum îndrăzneşti, tocmai în noaptea asta...

După ce ieşi ea din cameră, Gradère îşi dădu seama că vorbise într-adevăr de Andrès ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Lucrurile în sine n-au nici un fel de valoare. Esenţialul era sa-şi păstreze tonul liniştit şi detaşat dacă justiţia îi va lua vreodată urma. Somnul în care se cufundă brusc era pe măsura istovirii. La ora aceea nici măcar corpul Alinei nu putea fi mai orb şi mai surd decît acest om frînt de oboseală care dormea cu capul într-o parte, cu gura deschisă; iar mîinile, pe care nici măcar nu şi le spălase, îi erau încrucişate pe piept.

- XVI -

E micuţul Lassus care a adus această scrisoare din partea domnului abate.

Gradère priveşte cu atenţie chipul servitoarei - primul pe care îl înfruntă. Are aerul ei obişnuit. Se liniştеşte. Dar scrisoarea asta îl îngrijorează: fusese o nebunie că se încredinţase acestui paroh, în împrejurările de acum şi mai ales fără spovedanie. Da, însă secretul spovedaniei se întinde asupra tuturor mărturisirilor pe care preotul le primeşte în calitate de preot. Nu se teme că ar fi putut interveni vreodată ca martor al acuzării. Ce silă îi era să deschidă plicul! Poate că e numai o confirmare de primire? Totuşi, se hotărăşte să citească: vorbărie goală, cuvinte tipice pentru un popă!

"Oricît de încărcată ar fi viaţa, povestea ei nu ar putea uimi un om care îi cunoaşte pe oameni şi e prea mult spus şi atît: un om care se cunoaşte pe sine, nu e suficient. Să nu ne mirăm de nimic, domnule, în afară de acestă minune că ar fi de ajuns să îmi spuneţi încă o dată, în genunchi, cu sinceră căinţă şi părere de rău, tot ce se află scris în caieţel pentru ca să nu mai existe nici o fărîmă din acest bloc care vă striveşte, pentru ca între sufletul unui copil şi cel al dumneavoastră singura diferenţă să fie de cîteva cicatrice.

Nu, nu sînteţi blestemat; nici un muritor nu e blestemat. Luaţi seama la această graţie uimitoare care v-a fost acordată: gîndiţi-vă că cele mai multe suflete cucernice trăiesc şi mor cu sfinţenie, fără să cunoască vreodată puterea supranaturală pe

care le-a relevat-o credinţa. Dar dumnevoastră, domnule! Dacă acest duşman al lui Dumnezeu şi al oamenilor există atunci există şi restul; şi cum să nu cădeţi în genunchi? Povestea soţiei dumneavoastră, a acelei Adila care poate că vă va salva, mi-a deschis ochii mie, preot nevrednic, pe care la început (spre ruşinea mea, mărturisesc) lectura caietului l-a tulburat peste măsură: căci sfîrşitul trebuia văzut. Moartea e cea care ne luminează viaţa. Acel biet suflet s-a ridicat atît de sus numai fiindcă l-aţi tras atît de jos. Oare fără păcat arăta de ce era în stare? Aţi înţeles (cred şi eu că da! Doar chiar dumneavoastră aţi arătat atît de clar) că aţi fost şi că sînteţi pe veci soţul unei martire, al unei sfinte?..."

Pe măsură ce citea, Gradère simţea cum creşte în el mînia aceea pe care n-o putea înăbuşi niciodată pentru multă vreme. Mai departe de cuvintele *martiră, sfîntă,* nu putu să citească, rupse scrisoarea în bucăţi şi o aruncă în cămin. În picioare în faţa oglinzii, îl privea ţintă pe omul acela firav, în pijama, cu părul zbîrlit. Respiră adînc: cîteva horcăituri groase de bronşită. Coşul pieptului era neatins; viaţa năvălea în el din nou - şi mai mult decît viaţa, o tinereţe misterioasă îi clocotea în vine. Nu exista nimic de care să nu se simtă în stare, nici o acţiune de care să nu fi fost sigur că ar duce-o la bun sfîrşit. Cînd intră, Mathilde fu surprinsă văzîndu-l aproape îmbrăcat, gata de luptă. El se bătu cu pumnii în piept şi spuse vesel:

- Am înviat din morţi, ce zici, draga mea?

Ea nu răspunse şi-şi întoarse capul cu o figură amară şi deznădăjduită. Nu dormise. Obrajii îi erau marcaţi de pete galbene.

- Dacă ai fi fost bolnav te-aş fi îngrijit, spuse în cele din urmă. Acum că te-ai vindecat, ţin să te anunţ că de acum încolo n-o să mai pui piciorul în camera asta şi că nu vreau să-ţi primesc destăinuirile. Tot ce pot să fac e să ignor, să uit ceea

ce ştiu. Bunul Dumnezeu să se îndure de mine! Dar de acum nu spera că o să mai fac vreun pas...

- Cum adică? Te dai bătută chiar cînd sîntem pe cale să ne atingem scopul?

- Ce lucruri comune ne leagă? Eu nu urmez nici un plan.

În timp ce se îndrepta către uşă, el rosti în şoaptă: "Andrès"... Ea se întoarse, plină de mînie:

- Mi l-ai luat tu... l-am pierdut, da, l-am pierdut. Era fiul meu, copilul meu iubit. Dar ai venit tu, ai murdărit ce era curat şi ne-ai otrăvit. Iar acum fuge de mine. Nu mai am nici o îndoialaă: chiar azi dimineaţă am vrut să intru la el în cameră şi m-a dat afară. Cînd mă vede i se face silă. Ce vorbe i-ai strecurat despre mine? Am ghicit: ceea ce mi-ai lăsat şi mie de înţeles, într-o seară; ceea ce ascunzi în spatele fiecărui cuvînt pe care îl rosteşti... şi iată că nu mai îndrăznim să ne privim în faţă... şi în ce moment! Tocmai cînd bietul băiat a fost părăsit de fiinţa aceea; cînd se simte ameninţat de orice se poate întîmpla dintr-o clipă în alta, căci crima ta va fi descoperită pînă la urmă, ticălosule! Asasinii sînt prinşi întotdeauna.

Gradère o prinse de braţe şi o zgîlţîi:

- Gata, ai terminat? O să te audă cineva... ce mai vrei? Eram în legitimă apărare? Tîmpito! Crezi că nu mai există alte crime decît cele din ziare? Ştii cam cîţi criminali scapă nepedepsiţi? Eu ştiu: şi peştii sînt infinit mai mulţi în mare decît în vintrele şi năvoadele pescarilor... Nu poţi şti tot ceea ce se mişcă (miriade) în marile adîncuri, unde n-ai cum să ajungi.

Nu-l asculta, cu toate că rămăsese în picioare, sprijinită de uşă, strîngîndu-şi halatul vechi, cafeniu, în jurul corpului frumos şi greu şi uitîndu-se fix. Clătina din cap şi bîiguia: "N-am vrut... n-am vrut... Nu înţeleg cum... şi nu m-ajută nimeni... nimeni!"

- Nu te-ajută nimeni?

Îmblînzit, o privea cu un aer de ironie tristă.

- Nu te-ajută nimeni? repetă el. Eşti oarbă!

Ea crezu că vorbea de el şi protestă spunînd că voia să nu mai existe nici cea mai mică înţelegere între ei, că-i respingea cu silă toate propunerile, că-i era scîrbă de el. Poate sperase că o s-o lovească. Însă, fără a-şi pierde calmul, el o asigură că se gîndea la altcineva:

- E cazul să-ţi aduci aminte de o vorbă care spune aşa: "în mijlocul vostru este cineva pe care nu-l cunoaşteţi..." Se vede că am fost la seminar, nu? La Liogeats se află cineva pe care nu-l cunoşti. Du-te şi caută-l: lui îţi dau voie să-i spui tot - tot, ai înţeles? Chiar şi ceea ce are legătură cu ce s-a petrecut în noaptea asta.

Îşi închipui că bătea cîmpii. Însă cînd pronunţă numele abatelui Forcas, pe un ton neutru, păru tulburată:

- E semn rău, spuse ea, că se bucură de aprecierea ta.

El murmură printre dinţi "tîmpito!" şi brusc izbucni furios:

- Ai dreptate, nu te duce. Ce-oi fi avut în cap? Tot satul rîde de el. E copleşit de ridicol şi de ruşine. Un laş: toţi îl scuipă şi el tace. Dacă ar fi dus la abator n-ar scoate nici cel mai slab behăit. Ceilalţi îl învinuiesc de toate actele josnice pe care ei înşişi le fac pe ascuns, iar el le primeşte cu bună ştiinţă. Rezistă dorinţei de a striga că nu el e făptaşul: un rebut al omenirii, un ţap ispăşitor de care toată lumea îşi bate joc şi care nu găseşte nici un răspuns. Singur cuc în biserică, mormăindu-şi rugăciunile - iar bunii lui enoriaşi fug de el şi-l dispreţuiesc, aşa cum faci şi tu. Este suspect chiar şi superiorilor săi fiindcă e subiect de scandal... Ce? adăugă, trecîndu-şi rătăcit mîna prin faţa ochilor, ce? Ce-ai spus?

Îşi dădu seama că Mathilde ieşise din cameră.

- XVII -

Trenul de joi seara avu întîrziere mare. Era aproape zece cînd Desbats auzi în sfîrşit pufăitul pe care-l pîndea, ţîşnirea bruscă a aburilor. Roţile patinară pe şine. Peste douăzeci de minute această Aline urma să coboare pe peron. Într-o oră totul va fi îndeplinit. Oare Gradère bănuia ceva? Catherine îl încredinţa că nu mai era văzut decît la masă. Dar nu era el omul care să se lase prins fără să se apere. La urma urmei, ce îl va face să dea înapoi?

Bătrînul tremura de frică. Credeam mereu că evenimentele vor asculta anume de voinţa noastră dar cînd vine vremea ele apar cu un chip străin, ostil, şi nu sîntem în stare să-l recunoaştem. Trebuia admis că Gradère va fi surprins dormind... Dar asta însemna o nesocotire a acelui instinct de prevedere pe care nevoia îl dezvoltă şi îl exercită în asemenea oameni.

Desbats se duce la fereastră, dă la o parte perdeaua. Dar obloanele exterioare sînt închise şi ezită să facă efortul de a le deschide. Întredeschide uşa, înaintează pe palierul pe jumătate luminat de lustra din vestibul, coboară cîteva trepte, se apleacă peste balustradă. Îl zăreşte pe Andrès aşezat la masa pe care sînt îngrămădite mai multe reviste, cu braţele încrucişate pe un ziar deschis şi ascunzîndu-şi faţa.

Bătrînul se duce înapoi în fotoliu; are respiraţia accelerată, nu atît din cauza mişcărilor pe care le-a făcut, cît de groază faţă de ce se pregăteşte. Cînd aude zgomotul de paşi de la intrare se teme ca neliniştea să nu-l răpună. Iată-l din nou în

picioare, sprijinit de spătarul fotoliului. Intră Catherine, singură.

- Nu era nimeni, spuse ea dîndu-şi jos mantaua.

- Te-ai uitat bine peste tot? Beţivanca o fi băut şi-a adormit...

Catherine îl încredinţă că fusese în fiecare compartiment în parte. De altfel nu era nici un călător nici la clasa întîi, nici la a doua. Desbats respiră adînc: scadenţa e amînată, diseară nu se va petrece nimic. Se calmează:

- Înseamnă pur şi simplu că e tot bolnavă. Ce mă miră e că n-a trimis nici o telegramă. Poate că s-a gîndit că ar fi imprudent. Şi pe urmă, cu o asemenea femeie nu poţi fi sigur de nimic. Nu crezi, draga mea?

Privea chipul întunecat şi gînditor al Catherinei. Şi deodată strigă:

- Tu ştii ceva!

Ea făcu semn că nu dar şovăi. El o silea să vorbească.

- Te nelinişteşti! Te frămînţi! murmură ea. Îmi promiţi că n-o să-ţi pierzi cumpătul? Că n-o să-ţi vîri în cap cine ştie ce idei?

Însă nici ea nu reuşea să-şi ascundă tulburarea.

- Ei bine, iată... Trenul avea întîrziere mare şi am stat de vorbă cu mai mulţi oameni care aşteptau ziarele... şi în special cu domnişoara Pibeste, poştăriţa.

Se întrerupse. Auzea respiraţia şuierătoare a tatălui ei. Ar fi trebuit să aibă curajul să-i ascundă... dar acum cel mai bine era să termine cît mai repede.

- La un moment dat îi vorbeam de convorbirile telefonice cu Parisul. Mi-a spus că la Liogeats avea foarte rar prilejul...

Symphorien ghicise. Primise deja lovitura cînd Catherine rosti:

- Lunea trecută nu m-a chemat nimeni de la Paris. Am fost în legătură cu oficiul din Lugdunos.

Cîteva clipe bătrînul nu fu în stare să răspundă. Murmura: "dar vocea? vocea răguşită... Catherine ridică din umeri: nu-şi aducea aminte ce spusese Andrès într-o zi despre taică-său, că îi imita pe toţi la perfecţie " de te stricai de rîs"?

- Dar atunci... dar atunci... poate că totuşi a venit luni seara... Nu! Prost mai sînt! I-a trimis o telegramă din Lugdunos pe numele meu... ca s-o împiedice să vină...

Catherine răspunse: "Da, se poate..." Dar el înţelese că nu credea o iotă. Ea întredeschise uşa: se auzea un zgomot slab de la parter.

- E Andrès, face cartuşe, murmură. Şi el s-ar cuveni să fie supravegheat. I-am spus mamei ieri seară şi ştii ce mi-a răspuns? Că fuge de ea, că dacă ea intră într-o cameră el iese...

- Maică-ta... o întrerupse Desbats.

- Da, bineînţeles! Ea a trădat. Să-ţi fie învăţătură de minte! răspunse Catherine, într-o izbucnire de furie.

După o tăcere destul de lungă, adăugă în şoaptă:

- În noaptea de luni spre marţi se afla în camera lui Gradère, chipurile să-l îngrijească. Mi-a spus că era bolnav; trebuie să spun că mi s-a părut foarte roşu la faţa şi că se prea poate să fi avut febră, din cît mi-am putut da seama de pe palier. A trebuit să-i aduc ventuzele.

- Dar dacă ar fi ieşit după cină l-ai fi auzit?

- Nu neapărat... Adu-ţi aminte că în seara aceea nu eram în apele mele. Eram atît de mulţumită că nu era nevoie să mai merg la gară pe vremea aceea cîinoasă.

Bătrînul o întrebă: "Tu ce crezi?" Drept răspuns ea se mulţumi să îndepărteze puţin mîinile.

- Dacă femeia aceasta a sosit luni seara, aşa cum era stabilit...

Symphorien Desbats tăcu şi căută privirea fiicei sale. Liniştea nopţii de iarnă îi învăluia. Catherine vru să-şi ajute tatăl să intre în pat, ca în fiecare seară, dar acesta nu consimţi. Refuza să se culce, pradă unei panici de copil. Şi cu o voce aproape tot de copil şopti:

- Cineva urcă scările.

- Cît de nervos eşti, bietul de tine, mormăi Catherine.

Crăpase uşa.

- E mama, se duce la culcare... ba nu, vine încoace.

Symphorien murmură: "O să o primesc!" Tăcură amîndoi, uluiţi de femeia care intra: chipul îi era familiar şi totuşi necunoscut, cu ochi de somnambul. Pete galbene i se desenau pe obraji. Din cocul pe jumătate desfăcut se vedea ieşind un ac de păr.

- Scumpa mea Catherine, trebuie neapărat să mergi să-i ţii companie lui Andrès, indiferent sub ce pretext, să-l faci să vorbească, la nevoie să-l enervezi, să-l scoţi din pepeni. Liniştea aceasta în care s-a cufundat mă înspăimîntă.

- Hei, ia stai puţin, o întrerupse Desbats, ia rămîi tu cu el şi las-o pe Catherine în pace. Crezi că eu n-am nevoie de nimeni? Nu sînt şi eu la fel de amenințat? Ştii asta din proprie experienţă, escroaco!

Se ridicase pe jumătate, cu mîinile pe braţul fotoliului şi apoi se trînti la loc. Mathilde păru să nu-l fi auzit. Insista:

- Te implor, fata mea. Caută-l pe Andrès. O să-ţi ţin eu locul lîngă taică-tău.

- Ah, asta nu! Ca să mă dai pe mîna...

Se bîlbîia de mînie şi de teamă. Catherine, nehotărîtă, se apropiase de uşă.

- N-o să mai am nici o clipă de linişte, îi spuse în cele din urmă mamei sale, după ceea ce-ai făcut... Cînd mă gîndesc că te-ai dat de partea acestui om...

- Dar este tatăl lui Andrès, Catherine!

- Şi ce-i cu asta? Ce trebuia să facă? Să-şi ia tălpăşiţa, nu? N-am mai fi auzit niciodată vorbindu-se despre el. Totul ar fi fost spre binele lui Andrès...

- Încă nu ţi s-a spus tot, draga mea, o întrerupse Mathilde cu ardoare. Dacă ar fi trebuit doar să plece! Dar cineva voia să-l înhaţe. Fata asta urma să-l predea. M-am temut că Andrès va fi făcut de ruşine... Am crezut că era de datoria mea, fără să înţeleg că îl expuneam la ce era mai rău. Am crezut că tatăl său se va salva dacă va fi prevenit, că vom scăpa cu toţii şi că el va şti să se pună la adăpost... Credeam că acţionam cum era mai bine... N-aveam cum să prevăd...

Deodată văzu cele două chipuri îngrijorate îndreptate spre ea, privirile aţintite asupra buzelor ei, aşteptînd ceea ce urma să dea la iveală. Îşi trecu o mînă prin faţa ochilor:

- Nu, nu, nu ştiu nimic: cu nimic mai mult ca voi, vă jur! Pur şi simplu mi-e frică; am tot soiul de îndoieli.

Se lăsă să cadă pe un scaun în timp ce ceilalţi mai aşteptau şi alte lucruri... Dar ea rămase în starea aceea de deprimare. De-abia înţelegea ce discuta Catherine cu tatăl său în şoaptă:

- Mi-a jurat că nu trebuia decît să-l facem să plece...

- N-aveam de unde să ştiu ce gînduri avea femeia aceea cu el. Nici nu era treaba mea, nici nu mă interesa.

- Ne interesează tot ce îl priveşte pe Andrès.

- Vorbeşte pentru tine, prostuţo!

Catherine ridică tonul şi, întorcîndu-se spre mama sa, spuse:

- Ei bine, mamă, rămîi aici cît timp mă duc să văd ce se petrece jos.

Coborî repede scările, făcîndu-se că nu îl aude pe taică-său care îi striga "îţi interzic să mă laşi singur". Aprinse lumina

în vestibul, străbătu sufrageria, a cărui uşă rămăsese deschisă, şi pătrunse într-o încăpere mică, pe care dintotdeauna cei din familia Du Buch o numiseră în derîdere, *arsenalul*, fiindcă acolo îşi depozitau armele de vînătoare şi muniţiile.

Lipit de perete se găsea un rastel în care erau aşezate toate tipurile de puşcă: de la vechea armă "cu piston", care se încărca prin ţeavă şi cu care Gradère bătrînul nu ratase nici o becaţă, pînă la puşca Lefaucheux a unui străbunic Du Buch; urmau puştile cu percuţie centrală, Hamerless, cele mai recente modele... Pe masa de lemn alb Andrès cîntărea praful de puşcă şi plumbul în tuburi de cartuşe. Îşi ridică ochii să vadă cine era şi nu reacţionă în nici un fel. Chipul îi era slăbit, gura strînsă, privirea absentă: acea expresie a vitei care nu mai vrea să mănînce.

- Vîntul şi-a schimbat direcţia de azi dimineaţă, spuse Catherine. Mîine o să putem merge la vînătoare de becaţe. Dacă vrei să-mi faci şi mie cîteva cartuşe...

El se duse şi se uită în dulap:

- Sînt aici mai multe decît îţi trebuie, răspunse cu vocea lui obosită.

- Dacă te supără că vin cu tine...

El mormăi, ridicînd din umeri:

- Mă doare undeva...

Ea nici nu clipi. El se întrerupse din activitate şi îşi făcea de lucru cu un tub gol. Brusc întrebă, cu un aer prost dispus:

- Ce-ţi veni de te uiţi aşa la mine?

Catherine tresări.

- Îndur foarte multe lucruri, Andrès. E adevărat că n-am fost prea cumsecade... dar trebuie să îndur multe...

- Toţi îndurăm...

- Dar ceea ce e peste puterile mele, continuă ea, e să te văd că suferi.

Începu să plîngă. El recunoscu grimasa din vremea cînd era o fetiţă plăpîndă pe care o chinuia. Însă în atîţia ani în care îi arătase o figură fie morocănoasă, fie batjocoritoare, ajunsese să uite acel chip de copil. Căuta un răspuns iar ea se minuna că încă nu fusese repezită. În cele din urmă el spuse:

- Nu-ţi face griji pentru mine, îmi e totuna ce se întîmplă.

Şi ea îl auzi formulînd, poate pentru prima dată de cînd locuiau în aceeaşi casă, o judecată asupra vieţii:

- Totul este mult prea oribil, nu crezi?

Oare se gîndea numai la femeia aceea pe care o iubea? Probabil că şi la ticălosul de taică-său. Dinspre partea asta trebuie să fi primit el o lovitură în ultimile zile, îşi spunea Catherine. Ce s-o fi petrecut între ei dacă nu mai putea să suporte prezenţa lui Tamati?

- Dar cînd ai ajuns la capăt, reluă el după o tăcere... Ţi-e frică de moarte, Catherine?

- Pentru mine nu, pentru ceilalţi.

Şi deodată veni şi se lipi de el, petrecîndu-şi un braţ pe sub al lui. Şi spunea într-una:

- Nu, Andrès, nu! Promite-mi, jură-mi...

Era surprins şi puţin tulburat de înflăcărarea aceasta... Nu o respingea. Îşi dădea seama că la urma urmei era şi ea o femeie ca oricare alta. Chiar şi ea îşi retrase braţul din instinct şi se propti de perete, de cealaltă parte a mesei pe care Andrès îşi sprijinea iarăşi coatele, ţinîndu-şi capul în mîini. În spatele lui, puştile luceau slab iar în cameră mirosea a unsoare.

- Aş vrea să-ţi cer iertare, spuse fata în cele din urmă. Am fost rea, odioasă... Ba da! Ba da! Numai că trebuie să mă înţelegi: felul în care vă purtaţi cu mine, mama şi cu tine, era prea dur, ca şi cum n-aş fi fost o fiinţă vie... Nici nu poţi să-ţi închipui... dar acum s-a terminat, o să vezi! Tot ce am şi tot ce voi avea ţie îţi aparţine...

El ridică spre ea o figură rătăcită. Protestă spunînd că nu-l interesa nici ce are, nici ce va avea... Toţi credeau că numai la asta îi stătea gîndul; că numai asta iubea, pămîntul, ca ei. Însă taică-său ştia din proprie experienţă în ce hal îşi bătea joc!

- Fireşte că sînt *legat* de proprietate; numai eu o cunosc, îi ştiu toate marginile şi nici un vecin n-o să le poată schimba cît timp voi fi aici. Îi cunosc pe fermieri; şi ei mă cunosc. Nu le sînt duşman. Ştiu şi eu ce înseamnă să serveşti. La drept vorbind, între ei şi mine nu e nici o diferenţă. Cît despre plăcerea de a spune "îmi aparţine",dacă ai şti, biata mea fetiţă, cît de puţin îmi pasă! Altceva am eu în cap....

- Altceva? îl întrerupse Catherine cu vocea ei răutăcioasă. Vrei să spui pe altcineva. Dar nu-ţi fac nici un reproş, continuă ea cu însufleţire. Nu, o să înţeleg şi asta, dacă o să vrei...

Ridică din umeri cu un aer resemnat.

- Nu e vorba de ce-ţi închipui tu. Dacă mintea mi-ar fi liberă să mă gîndesc la persoana aceea, nu m-aş plînge, fiindcă nimic n-ar fi pierdut...(şovăia, îşi căuta cuvintele). Cum să-ţi explic? Există anumite necazuri care brusc îmi apar ca nişte plăceri, dacă sînt lovit de un alt fel de nenorocire. M-am chinuit din cauza ei şi nu ţi-o ascund, m-am chinuit îngrozitor. Iartă-mă că ţi-am spus...

Ea spuse în şoaptă:

- De ce să te iert? E foarte limpede; de altfel, nu e o noutate pentru mine...

El continuă:

- Dar mi-am învins durerea, durerea aceasta, prin altceva...

Deodată se ridică şi îi prinse braţul:

- Tu, Catherine, eşti amestecată în toate poveştile astea. Spune-mi, ce se petrece în casa asta?

Ea se simţi încurcată şi nu răspunse nimic.

- Vezi? Nici măcar nu protestezi...

Şi continuă, întrebînd-o cu aceleaşi cuvinte pe care le folosise şi bătrînul Desbats cu o oră în urmă:

- Tu ştii ceva. Spune-mi şi mie.

Şi deşi nu era deloc obişnuit să citească expresia unui chip anume, pe acesta, care acum se ferea, deosebi o compasiune care îl copleşi.

- Nu vrei să-mi răspunzi?

După care nu mai insistă, poate că de groază. Se aşeză din nou la masă şi începu să se joace cu cartuşele goale. Catherine urmărea de la distanţă frămîntrea acelor mîini puternice. Deodată el spuse:

- Ai înţeles ce însemna el pentru mine? Voi îl uraţi, îl dispreţuiaţi iar eu îl iubeam împotriva tuturor. Mă gîndeam la viaţa lui plină de dragoste şi fericire, aşa cum nu este a noastră. Tot ce adună tatăl tău el transforma în plăcere. E aproape o nebunie, dar mă gîndeam la el ca la un frate mai mic. Mi-a luat tot şi încă aş mai fi vrut să-i mai dau... Şi asta nu pentru că sînt bun din fire: îl credeam cînd îmi spunea că o să primesc totul înapoi însutit. Mă bizuiam pe el, pe poveţele lui, ca să fiu iubit, eu, o biată gîză. Credeam că-i era drag de mine... nu la modul egoist, ca lui Tamati... Voia să mă facă fericit... Îţi spun toate astea şi tu poate mă înţelegi greşit?... Un păcătos... ştiam... şi totuşi găseam că era frumos. Un păcătos? Da, un om care-şi trăieşte viaţa iubind, în petreceri de neînchipuit... Cel puţin pentru un urs ca mine...

Catherine îşi ţinea respiraţia de teamă să nu-l întrerupă şi-şi ferea ochii.

- Cu toate acestea erau şi cuvinte pe care le înţelegeam, insulte mormăite de unchiul Symphorien, unele aluzii....Treceam peste ele, îmi interziceam să mă gîndesc la aşa

ceva. Dar asta nu înseamnă că nu ştiam foarte bine ce părere aveau oamenii din Liogeats despre el... Şi pe urmă, dintr-odată, seara trecută, pe cînd îmi vorbea de ceva ce nu poţi nici măcar să-ţi închipui, atît de extraordinar încît nu reuşeam să-mi dau seama... Da, dintr-o dată, l-am văzut şi l-am auzit pe omul acesta pe care nu-l cunoşteam, în a cărui existenţă nu credeam. Îmi apăruse brusc aşa cum îl vezi tu, cum îl vedeţi toţi cei de-aici... Ce revelaţie! Din clipa aceea, tot ce mă străduisem să ignor, să nu văd, se lumina, primea o semnificaţie anume...Semăn cu un cîine care adulmecă dar se teme de ce ar putea simţi. Şi sîntem vîrîţi toţi în povestea asta. Numai că eu sînt singurul care-mi joc rolul în întuneric.

Ea se apropie şi, trecîndu-şi un braţ pe după capul lui, îl mîngîie blînd pe păr, ca şi cum ar fi dezmierdat un animal, iar el nu se apăra, astfel încît acum, cînd el se afla la limita suferinţei, ea simţi prima sa bucurie de femeie, o alinare misterioasă şi neclară. Îndrăzni şi mai mult şi-i lipi de umărul ei capul mare cu părul ondulat.

- Pot să ţi se întîmple multe necazuri din cauza lui, şopti ea în cele din urmă. O să vină şi o să treacă, adăugă cu înflăcărare, cuprinsă de un entuziasm ciudat. O să te strîngi lîngă mine, o să te ascunzi în braţele mele...

Se desprinse de ea fără brutalitate.

- Nu te iubesc, Catherine, răspunse. Şi n-aş putea niciodată să te iubesc aşa cum vrei.

Ea rămase în aceeaşi poziţie, cu ochii închişi, braţul îndoit, ca şi cum ar fi cuprins gîtul tînărului. Aşteptă pînă fu în stare să răspundă cu o voce liniştită:

- Ştiu, nu-i nimic, numai să fiu aici, să veghez asupra ta.

El nu o mai asculta, privea în gol. Şi deodată o întrebă:

- Te-ai gîndit vreodată că ar putea fi nebun? Da, taică-meu... Cîteodată se poartă foarte ciudat...

Catherine nu îndrăznea să întrebe "cum? ce face?" ar fi preferat să vorbească despre altceva. Dar cît de repede îşi găsea Andrès cuvintele în seara asta!

- Ca să înţelegi, trebuie să-ţi fac mai întîi o mărturisire. E atît de stupid, abia acum îmi dau seama....Am vrut să dispar....Nu, nu protesta încă....o să rîzi! Ca să nu se nască tot soiul de poveşti, mi-a venit ideea unei boli. Ştii doar că mă îmbolnăvesc foarte uşor. Am avut pleurezie, la fel ca tata şi chiar la aceeaşi vîrstă. Clairac a vrut să mă scoată din armata activă şi să mă trimită la administraţie, îţi aduci aminte... Pe scurt, cînd erau ploile acelea lungi - să nu-ţi baţi joc de mine! - mi-a trecut prin cap să stau în ploaie numai în cămaşă, cît mai mult timp cu putinţă. Am făcut treaba asta două nopţi la rînd. A fost groaznic; intram în casă şi iar ieşeam pe balcon. Rezultatul: guturai! Inutil să mai adaug că am renunţat la ideea aceea stupidă: în ziua în care o să vreau...

- Dar nu o să mai vrei niciodată, nu-i aşa, Andrès?

Indiferent la această rugăminte fierbinte, el îşi făcea de lucru cu cartuşele răspîndite pe masă.

- Ei bine, ai putea să crezi că mi-am dat seama că tata pleca în fiecare noapte? Cel puţin în cele două nopţi pe care le-am petrecut în balcon a plecat şi era un adevărat potop; îţi mai aduci aminte cum era afară? Era sîmbătă...nu, duminică şi luni....L-am auzit ieşind pe uşiţa dinspre curte...

- Nu l-ai văzut. N-aveai cum să-l vezi. N-ai de unde să ştii că era el.

Vorbea cu o voce indiferentă. El nu-i remarcă obrajii palizi, nici felul ciudat în care se rezema de perete.

- Nu, fireşte! Dar i-am recunoscut mersul... Şi cine altul ar fi putut ieşi din casă pe o asemenea vreme?... Atunci m-am dus şi am bătut în uşa camerei lui: nu era nimeni înăuntru. Şi pe urmă l-am auzit întorcîndu-se, pe ploaia aceea!...Iar a doua

zi probabil că a plecat imediat...În orice caz, s-a întors la miezul nopţii. Ce harababură! Şi tu ai trecut de două ori prin faţa uşii mele...

- Da, era bolnav. Atît de bolnav încît nu putea să scoată nici nasul afară, îţi jur!

- Asta fiindcă a avut mai mult noroc decît mine şi nu s-a udat pînă la piele de pomană... Nu crezi că trebuie să fii nebun ca să baţi drumurile din ţinut pe o asemenea vreme? Bineînteles, există şi o femeie în toată afacerea; nici nu e greu de ghicit. Dar ar fi putu să se ducă la ea şi altădată. Fără îndoială, la Paris hoinăreşte pînă dimineaţa şi doarme ziua... N-a putu să reziste, nici măcar la Liogeats...Dar, Catherine, ce e cu tine?

Ea se lăsase să cadă pe un scaun, cu bustul drept. Bîiguia:

- Nu era el, Andrès. Nu trebuie să se ştie că l-ai văzut; de altfel, nici nu l-ai văzut. N-ai auzit pe nimeni ieşind în timpul acestor două nopţi. Îmi promiţi?

Deodată chipul ei mic şi alb ca varul se lăsă pe umărul drept.

- Catherine!... Dar ce-o fi cu ea?...

O luă în braţe şi o întinse pe un divan vechi, cu arcurile rupte, pe care odinioară se băteau. Aproape imediat după aceea ea deschise ochii şi îi aţinti asupra lui Andres, care stătea în genunchi lîngă ea şi îi ţinea mîna.

- Ce ai văzut, ce ai auzit, o să rămînă un secret ştiut numai de noi doi, nu-i aşa, Andrès? Jură!

În clipa aceea ea se ridică şi ascultă cu atenţia încordată.

La etajul unde erau camerele izbucni un tumult de voci furioase.

- Nu, nu te duce! imploră ea. Nu, Andrès...

Dar el o îmbrînci şi sui cîte patru trepte odată. Bătrînul Desbats, în halat, rezemat de peretele palierului, îşi recăpăta

suflul. Gradère, cu mîinile în buzunar, rînjea şi ridica din umeri, în timp ce Mathilde îi striga, în culmea mîniei:

- Te-ai strecurat în camera bărbatului meu ca să-l înspăimînţi, să-l îmbolnăveşti de frică. Şi cînd spun "să-l îmbolnăveşti"... Eşti un ticălos!

El încerca să-i acopere vocea:

- Ei haide, draga mea, ce înseamnă această indignare? În ce comedie joci?

- Fiţi atenţi! strigă Catherine. Andrès e de faţă.

Însă Mathilde, strîngîndu-şi pe corp vechiul halat de lînă cafenie, întoarse o faţă umflată spre tînărul care stătea puţin retras, în picioare pe o treaptă, rezemat de balustradă.

- Cu atît mai rău! gemu ea. Trebuie să ştie şi el, să înţeleagă o dată şi-odată...

Catherine îi tăie vorba:

- De ce-ai plecat de lîngă tata? Te-am rugat să nu-l laşi singur...

- El m-a izgonit, Catherine; nu voia să mă vadă. Din fericire, mi-a venit în minte să mă ridic...

În sfîrşit, putu şi bătrînul Desbats să cuvînteze:

- Ai fi putut la fel de bine să-i deschizi uşa... Oare nu ne trădaseşi deja?... Eşti complice la ceea ce probabil că s-a întîmplat noaptea trecută. Eşti de partea lui, de partea asasinului.

Se auzi vocea ascuţită a Catherinei:

- Dar nu vezi că Andrès e de faţă?

Cearta încetă brusc. Toate privirile erau aţintite asupra lui Andrès, rezemat încă de balustradă şi respirînd nemişcat, aidoma unui taur cu spada înfiptă în greabăn, care se clatină pe picioare dar nu cade. Numai Gradère era cu spatele la el. Andrès se apropie de tatăl său şi îi atinse umărul:

- Eşti surd? N-ai auzit cum ţi-a zis?

- Una din drăgălăşeniile cu care are obiceiul să mă răsfeţe! Ar trebui să-l cunoşti, copilul meu. Dacă mă crede... ce a spus, s-o dovedească, să mă acuze în faţa ta.

Fiecare simţea contrastul dintre cuvinte şi tonul atît de sumbru şi deznădăjduit pe care fuseseră rostite. Acum tăcea şi el. Erau cinci oameni pe palier, în toiul nopţii, mai mult sau mai puţin aproape de acel adevăr pe care numai Gradère îl cunoştea în întregime. Nefericitul stătea nemişcat, privind fix, fără să-şi dea măcar seama că fiecare se retrăgea pe furiş. Nu auzi zgomotul zăvoarelor. Şi deodată tresări: rămăsese singur cu Andrès.

- Du-te la culcare, tată. Ai febră.

- Da, răspunse el, am răcit. Am crezut că nu era nimic grav. Dar acum temperatura îmi creşte în fiecare seară.

Andrès îl urmă pînă în faţa camerei şi deodată îl întrebă dacă putea să intre pentru un minut.

- Sînt bolnav şi abia mai stau de somn, îl rugă Gradère în şoaptă. Vino mîine dimineaţă.

- Un minut, tată, şi pe urmă te las să te culci.

Intră după Gradère şi închise uşa. Apoi privi în jur.

- Camera mamei... N-am văzut-o niciodată în camera asta... Nu mi-o amintesc decît la Bilbao şi la Paris... Tu unde ai fost cît timp am stat noi în Spania?...

El răspunse că afacerile l-au reţinut în Franţa, fericit că discuţia se îndrepta pe acest făgaş.

- Mama ta, dragul meu... cineva, un preot, îmi scria despre ea acum cîteva zile: "o sfîntă, o martiră..."

- De ce o martiră?

Surprins, Gradère răspunse cu vocea lui răutăcioasă că preoţii exagerează întotdeauna. Rînji, ridică din umeri şi spuse brusc:

- Hai, dă-i drumul, şterge-o. Sînt frînt.

- Nu înainte de a afla ce voia să spună unchiul Symphorien...

- Ei bine, n-ai înţeles? răspunse el scos din sărite. Intrasem la el ca să-i vorbesc de Cernès şi Balizaou... Poate că e dreptul meu, nu? Iar el a convins-o pe Tamati că voiam să-l fac să moară de frică... Sînt ori nebuni ori mincinoşi!

- Da, tată, dar bătrînul i-a strigat lui Tamati că e complice la ce se petrecuse noaptea trecută...

Gradère stătea în picioare, cu mîna pe clanţă:

- Eu n-am auzit aşa ceva, spuse el în cele din urmă. Ai visat. Se întoarse cu paşi mărunţi spre fiul său, cu mîinile înfundate în buzunare:

- Ei bine, tu mă cunoşti, nu-i aşa, băiete? Nu pretind că am dus o viaţă exemplară... Da, un vagabond... dar de aici pînă la a-i dori moartea acelei canalii bătrîne... şi, în plus, a murit cineva de frică? Haida-de, e o copilărie!

Andrès respiră adînc: în faţa lui se afla un om ca toţi ceilalţi. Probabil că toţi cei de aici aveau o imaginaţie bolnavă şi că nici el nu rezistase şi se molipsise.

- Dar cîteodată, tată, spui şi tu nişte lucruri înfiorătoare... Seara trecută, cînd a venit vorba de Tamati...

- Ah, păi dacă vă apucaţi să mă luaţi în serios! Vezi tu, aici la Liogeats nu se gustă ironia.

Era aşezat în şezlong într-o atitudine de abandon şi-i vorbea lui Andrès cu capul ridicat:

- La Paris poţi să spui orice, poţi să rişti chiar o enormitate. Toate trec, oamenii ştiu ce să înţeleagă. Aici trebuie să dai socoteală pentru fiecare butadă, e insuportabil! Ah, s-ar putea spune că nu ştiţi deloc de glumă! Iată de ce ţi se pare imposibil de stat în provincie, oricît de puţin ai fi trăit la Paris...

- Ar fi trebuit să te aperi mai bine: vezi şi tu ce au ajuns să creadă...

Andrès surîdea destins. Şi Gradère răsufla uşurat: pusese din nou stăpînire pe el; de acum încolo o să aibă grijă să nu i se mai bage cine ştie ce idei în cap. Partea grea era să-l aducă în stare să audă orice şi să nu creadă nimic. Jocul trebuia jucat temeinic.

- Şi totuşi, acest bătrîn Desbats! Iată la ce pot da naştere într-un creier bolnav, prostia, ura şi frica unite. Nici nu mai crede dacă ţi-aş povesti păţania cu hoţii, pe care vor s-o născocească pe seama mea! Şi cel mai nostim e că punctul de plecare al poveştii e o pungăşie a bătrînului pe care am să te las s-o judeci singur.

Era foarte volubil şi se încredea în inspiraţie, cu un aer de ironie indulgentă care acţiona asupra lui Andrès:

- Nu sînt un înger: bătrînul a descoperit în cele din urmă o femeie cu care am dus o viaţă de chefuri în tinereţe şi care are nişte scrisori de la mine... îţi spun doar atît! Din punct de vedere erotic, valora cît propria-i greutate în aur! Şi nu crezi că a apelat la tîrfa aia ca să mă facă s-o şterg de aici... şi că ticălosul se hotărîse să-i plătească drumul pînă la Liogeats...

Şi cum Andrès îl întrerupse ca să afle cine îi vînduse pontul, ezită o clipă înainte de a rosti numele lui Tamati.

- Să ştii că ţine mult la mine!

Uitase că adineauri îl făcuse ticălos de faţă cu Andrès. Însă acesta îşi aduse aminte. Cu toate acestea, nu spuse nimic.

- Ei bine, dragul meu, şi fiindcă tîrfa n-a venit în ziua în care o aştepta el, şi-a vîrît în cap... ei da, pur şi simplu... că am lichidat-o eu!

Deodată se simţi intimidat de tăcerea lui Andrès. Avu senzaţia că e tulburat şi în acelaşi timp îşi dădu seama că băiatul era conştient de această tulburare. Voia să dea în continuare dovadă de îndrăzneală şi insista prea mult, conştient că făcea

tot felul de precizări inutile, fără să aibă prezenţa de spirit de a se opri.

- Numai că n-au nici o şansă, pricepi? În mintea lor, treaba ar fi avut loc luni seara. Ori eu tocmai luni seara eram bolnav în pat.

Andrès repetă cu voce slabă: "luni seara..."

- Tamati poate să-ţi confirme, a stat şi m-a îngrijit o parte din noapte...

Hotărît lucru, o luase pe un drum greşit. Atmosfera dintre ei devenise din nou încordată. Băiatul nu se uita la el însă Gradère ştia ce ar fi însemnat o privire din partea lui. În liniştea din toiul nopţii nici fiul nici tatăl nu mai ştiau ce să spună. Cu spatele gîrbovit, Andrès se îndreptă spre uşă şi acum era rîndul lui Gabriel să vrea să-l reţină, să vorbească despre indiferent ce: îl chemă în zadar, băiatul nici măcar nu se întoarse.

Andrès nici nu se duse la el în cameră, ci coborî, aprinse lampa din hol şi scoase un strigăt uşor: Catherine era tot acolo. O întrebă doar atît:

- Nu te-ai culcat?

Însă nu o respinse. Ceea ce ducea cu el era prea greu. Oare de cine nu ar fi fost în stare să se agaţe în acel moment din viaţa lui? Catherine era acolo, asupra ei se prăbuşi gemînd. Iar ea de-abia se clătinase. Fata plăpîndă susţinea stejarul tînăr lovit de trăsnet, care o acoperea cu frunzele sale grele de ploaie. Îşi lua porţia ei dintr-o durere îngrozitoare: iată în sfîrşit ceva ce împărţeau amîndoi! Şi pentru că rupseseră împreună pîinea aceea neagră, de acum înainte vor fi împreună şi la bine şi la rău. Îşi amestecară lacrimile. Însă în timp ce el dorea moartea cu toată forţa lui, ea, cu ochii închişi, ca un prunc care suge, cu faţa apăsată de pieptul lui, bea pentru prima dată de la acest izvor arzător, se hrănea cu acest învins.

- XVIII -

În ziua următoare, care era prima vineri din decembrie, după slujbă, micuţul Lassus străbătu naosul, crăpă uşa sacristiei şi aprecie dintr-o privire că rugăciunile preotului vor dura mult şi că nu va avea timp să-i vorbească înainte de a pleca la şcoală. Aşa că plecă şi Mathilde, care fusese la slujbă, auzi din ce în ce mai slab zgomotul micilor galenţi. Rămase singură în biserică, aşteptînd să iasă abatele Forcas.

Nu se ruga, impresionată de acest gol, de acest abandon. Orice chemare se pierdea sub aceste bolţi acoperite de salpetru, în faţa acestui altar supraîncărcat de vaze de pe care se ştersese pulberea de aur, de flori artificiale...Şi de fapt ce însemnau toate astea pentru ea? Ea venise aici, în dimineaţa asta, să caute un om; un om care poate că o va asculta, care va încerca să o înţeleagă, care o va învăţa ce trebuie să facă; iar ea n-o să aibă altceva de făcut decît să asculte. Un om tînăr.... dar preot. Şi nu se pune problema de a şti dacă va fi în stare să suporte ceea ce-şi va descărca ea asupra lui. Putea pretinde orice de la acest tinerel, din moment ce e preot. Nu există nici o nelegiuire prin care noi n-am avea dreptul să-i întinăm gîndul şi să-i întunecăm sufletul.

Oare ce-o fi făcînd? Un orologiu bate apăsat. Un cocoş cîntă undeva departe. Mathilde aude zgomotul sfîşietor al fabricilor de cherestea. Întbeaga viaţă se află în altă parte iar biserica seamănă cu inima moartă a unui corp care trăieşte. Viaţa palpită pretutindeni, numai aici nu. Ca să treacă timpul

mai repede, Mathilde îşi recapitulează ce avea de spus. In ceea ce o priveşte, va prezenta situaţia într-o lumină cît mai favorabilă cu putinţă. Spovedania unei femei nu constituie aproape niciodată un act de acuzare. Iată că a trecut deja o jumătate de oră de cînd aşteaptă. Oare o fi plecat abatele fără ca ea să-l observe? Se miră că nu-l aude tuşind, mutînd un scaun, închizînd un dulap. Se ridică nerăbdătoare, înaintează hotărîtă spre altar, schiţează o plecăciune scurtă, împinge în lături uşa sacristiei şi se opreşte.

Tot ce vedea foarte obişnuit: după slujbă, un preot tînăr îngenuncheat pe lespezi mai zăbovea puţin. Capul îi era aplecat uşor spre umărul stîng, ochii închişi, mîinile sprijinite pe unul din scăunelele destinate copiilor din biserică şi care îi obligă să stea drept. In jurul lui domnea dezordinea fiindcă micuţul Lassus nu putuse să deranjeze nici sticluţele, nici hainele albe ale preotului, nici patrafirul. Nu, nimic ieşit din comun. Şi totuşi Mathilde ştia că ar fi trebuit să plece, că ceea ce făcea acum era un furt al unui secret. Cele mai obişnuite obiecte din această sacristie a unei biserici de ţară, sticluţele, tava de metal, urciorul cel vechi şi ştergarul agăţat de perete, se detaşau într-o lumină eternă care izvora chiar din omul acela încremenit. Un cîine lătra, ca de pe o altă planetă,iar geamătul care venea dinspre fabrica de cherestea se apropia adus de vînt, apoi se îndepărta. Mathilde auzi un oftat; plecă de-a-ndăratelea, fără să închidă uşa şi merse înapoi la scaunul ei.

Ieşind de la şcoală, micuţul Lassus o luă la goană spre biserică. După un soi de şoapte alternative îşi dădu seama că preotul era în confesional. După ce studie încălţămintea drept-credincioasei care se ivea de sub perdeaua de lustrin, copilul se gîndi că era doamna de la castel care asistase şi la slujbă. Iată deci că se reîntoarce la preot! O să fie foarte mulţumit. Cum ea încă nu se hotăra să iasă, micuţul Lassus făcu puţină ordine

în sacristie şi apoi se întoarse în biserică. Doamna era tot acolo. Cine ştie cîte păcate o fi avut de mărturisit! Dacă ar fi vrut să se dea ceva mai aproape, ar fi auzit şi el! Micuţul Lassus se aşează cît mai departe cu putinţă, în faţa altarului Fecioarei, scoate din buzunar un şirag de mătănii plin de noduri, pe care îl descurcă abia după o bună bucată de timp. Priveşte de departe la pantofii de sub perdeaua de lustrin: unul din ei se agită din cînd în cînd, zvîcneşte fără astîmpăr, după care se potoleşte. Bate ora unsprezece. Mătuşa lui o să fie îngrijorată. Micuţul Lassus face o plecăciune, zîmbeşte Sfintei Fecioare, se uită pentru ultima dată spre încălţările doamnei şi iese din biserică făcînd un zgomot mare cu *galenţii*.

- XIX -

Înapoindu-se, Mathilde găsi casa mai liniştită ca niciodată. Scena din noaptea trecută, cînd deodată toţi cei care sufereau sub acest acoperiş se întîlniseră în pragul adevărului bănuit, nu avu nici un fel de continuare. Fiecare dădea înapoi în faţa luminii, se pitea mai departe, aşteptînd ceea ce poate avea să izbucnească. Nu avu loc decît o rocadă între Catherine şi mama ei: fata ocupă lîngă Andrès locul cuvenit pînă atunci Mathildei; iar aceasta îşi înlocui fiica lîngă bătrînul Desbats care bătea cîmpii gîndindu-se că el o făcuse pe Aline să vină şi că va fi compromis.

Gradère se simţi exclus din comunitatea familială, astfel încît prezenţa lui fizică în castelul Liogeats îşi pierduse pe deplin semnificaţia; era liber să plece sau să rămînă, suprimarea lui fusese îndeplinită: exact aşa cum pinii atinşi de boală sînt înconjuraţi de un şanţ ca să nu răspîndească moartea, ca să piară singuri. Nu va mai întîlni niciodată privirea lui Andrès, care totuşi se pricepea atît de puţin să se ferească. Renunţă de bună voie la mesele în familie. O ceartă cu Desbats îi servi drept pretext ca să se mute la Lacote. Se întorcea să se culce la castel, unde însă se strecura la ora cînd fiecare se afla în camera lui.

Iarna era stăpînă. Andrès, care omora o mulţime de becaţe şi de iepuri, vîna raţe cu nemiluita, în mlaştinile din Teychouère. Accepta să fie însoţit de Catherine. Oare ar fi putut îndura singurătatea? Cu toate că între ei nu fusese vorba niciodată de ceea ce le ocupa în permanenţă minţile, fără

îndoială că Andrès nu ar fi putut suporta prezenţa unei femei care să ignore ceea ce îl chinuia. Dar Catherine ştia; Catherine aştepta ca şi el: stăteau lipiţi unul de celălalt, deschideau ziarele(niciodată nu se citiseră atîtea ziare la Liogeats) şi, atingîndu-şi capetele, mergeau direct la coloana de fapt divers, o parcurgeau din priviri, după care o luau de la început.

Tînăra fată nu mai manifesta nimic asemănător unor sentimente pasi- onate, îngrijindu-se doar de confortul material al lui Andrès şi încojurîndu-l atent cu o protecţie constantă dar discretă. In duminicile fără ploaie el se antrena împreună cu coechipierii, departe de ea, pentru meciurile din primăvară. Ori de cîte ori ieşea cu un scop precis - încheierea unui tîrg, vizitarea unei ferme - îl lăsa să meargă singur şi se întîmpla ca tocmai el să strige din vestibul noaptea, cînd se întorcea:"Esti acolo, Catherine?" Atunci ea apărea imediat. El găsea foarte firesc ca ea să îngenuncheze, cum făcuse Tamati întotdeauna, şi să-i tragă cizmele de vînătoare din picioare. Dacă scurta îmblănită nu îl apărase îndeajuns de frig, îl obliga să-şi schimbe lenjeria. La el în cameră intra fără să şovăie. Iar Mathilde observa totul şi nu spunea nimic.

Pe măsură ce iarna se scurgea Catherine slăbi şi mai mult supravegherea. Într-o după-amiază, pe cînd Andrès mergea călare pe drumul spre Balizaou, străbătînd locul numit "Stînca", văzu un bărbat aşezat în bătaia soarelui, pe marginea unei cariere de nisip părăsită. Andrès opri calul şi-şi recunoscu tatăl care scria ceva pe genunchi... Făcînd imediat cale întoarsă ajunse înapoi la drumul mare.

Iar bărbatul scria:"La ce bun să vă povestesc "chestiunea"? Fără îndoială că Mathilde a folosit permisiunea pe care i-am dat-o şi acum ştiţi şi dumneavoastră ce ştie ea. Din tot ce am făptuit, acesta e actul cel mai puţin criminal fiindcă era viaţa mea în joc... Şi totuşi, în ochii mei (ce ciudat) e

singurul act de neiertat: în comparaţie cu acest asasinat restul nu mai are nici o însemnătate. Îmi închipui ce argumente îmi va aduce un om ca dumneavoastră: cu cît mai josnică era victima, cu atît mai ireparabil actul care a trimis-o în lumea umbrelor. La Luchon am cunoscut un preot bătrîn...(v-am şi citat una din vorbele lui, vă mai aduceţi aminte?) care din această cauză condamna pedeapsa cu moartea. Oare am distrus ultima şansă de salvare a Alinei? Dreptatea dumneavoastră s-a servit de mine? Ce nebunie, domnule abate! După cum vedeţi, pot să vă citesc cu uşurinţă gîndurile... Însă din fericire nu e nimic, absolut nimic - în afară de o mortăciune în plus, la doi paşi de mine, căci vă scriu pe genunchi în această carieră de nisip în care ne-am distrat atît de bine, fetiţele Du Buch şi micuţul Gradère, cu aproape patruzeci de ani în urmă.

Soarele a apus, e frig şi tuşesc din cauza celor două nopţi pe care a trebuit să le petrec acolo. Mă destăinui dumneavoastră fiindcă altcuiva nu mai pot să mă deschid. De acum între mine şi ceilalţi atmosfera a devenit irespirabilă. Zadarnic caut privirea lui Andrès. Andrès m-a judecat. Pentru mine e pierdut, l-am pierdut prosteşte. Eu, atît de abil cu cei vicleni, am fost dominat de acest inocent. Acum îmi e indiferent ce se va întîmpla, fiindcă l-am pierdut şi asta odată pentru totdeauna: am rămas fără putere asupra unui băiat atît de simplu. Dacă ar citi puţin, dacă ar fi cît de cît frămîntat de idei, poate că ar "romanţa" situaţia, poate că ar avea un sentiment al datoriei faţă de mine, poate... Dar aşa, la ce poţi să te aştepţi din partea acestei brute, acestei brute dragi? Reacţionează aidoma celor care strigă "la moarte!" la trecerea vreunui asasin.

Încă n-a izbucnit nimic, cel puţin în presă. Oare cînd are să se hotărească? Eu nu mai pot să aştept. Dacă o să continue să tacă, o să convoc un consiliu de familie şi o să "mă ofer pe tavă". Mi-am imaginat adeseori scena: în camera bătrînului

Desbats. O să le spun că mi-am apărat pielea, că nu mai puteam să-mi aleg mijloacele, că nu eu o chemasem pe femeia aceea la Liogeats, că în orice caz, ar fi existat o victimă iar eu am împiedicat lovitura. Ştiu prea bine că aş fi putut să fug, cum voia Mathilde... Ba nu: Mathilde se prefăcea că vrea; de fapt, se bizuia pur şi simplu pe mine, spera ca eu să-i aduc fericirea! Aşadar, cine oare m-a reţinut de la înfăptuirea crimei? Cine a schiţat măcar un gest? Chiar şi dumneavoastră, v-am văzut cu o zi înainte. Am alergat prin ploaie după dumneavoastră; m-aţi privit cu răcealaă (şi repet: cu răceală!). Pe ce ton oficial, foarte preoţesc aţi rostit: "am în grija mea toate sufletele". Fie şi asta, dragul meu! Întunericul v-a permis să nu vedeţi mîna pe care v-o întinsesem. V-aţi făcut că nu o vedeţi. Nu, bietul meu copil, nu vă acuz. Chiar dacă aţi fi strîns mîna aceea cu căldură, în noaptea de luni spre marţi ea ar fi devenit la fel de criminală... Nu, nu s-ar fi schimbat nimic... Însă vă rog să mă înţelegeţi: aş vrea ca măcar dumneavoastră să vă gîndiţi la mine ca la un om, fără prea multă oroare, pentru că grămada aceea de frunze - vă mai aduceţi aminte, domnule abate? - eu am împrăştiat-o, în seara cînd am ajuns la Liogeats... (dar poate că nici nu ştiţi despre ce vorbesc).

Vă mulţumesc că mi-aţi scris. V-am rupt scrisoarea... am fost silit să o rup. Şi cît de mult regret! Deşi era puţin cam oficială, cam afectată, acum aş citi-o din nou, aş încerca să înţeleg... Dar cum vă închipuiţi că eu cred în demon? Mă consideraţi un copil? De altminteri, nici el n-ar vrea să cred în el. Şi oare ce înseamnă să-l iubeşti pe Dumnezeu? O atitudine afectivă faţă de o entitate? E de neconceput. A iubi este un act trupesc. Vă transpuneţi, bietul meu abate, sau, cum se spune astăzi, vă transferaţi. Vă... dar ce rost are să mai insist? Ştiu dinainte ce o să-mi răspundeţi: v-aţi pus degetele pe locul rănilor Dumnezeului dumneavoastră, în deschizătura din

coastă, capul vi s-a odihnit la pieptul său... Ce ciudat! Un copil curajos şi nobil ca Andrès n-are nici cea mai mică idee de această lume invizibilă, de acest ocean a cărui maree ne macină din toate părţile. Iar o fiinţă acoperită de murdărie şi de sînge ca mine îşi închipuie destul de bine ce faceţi în fiecare dimineaţă, în biserica goală, ce se împlineşte acolo... Astfel încît îmi imaginez pînă şi tăcerea dumneavoastră, bucuria..."

Noaptea înşelătoare se aşternea asupra pădurii. Gradère începuse deja să nu mai vadă ce scrie. Ascultă şoaptele ploii peste pini, dar nu mai era ploaia deasă care acoperise crima şi o auzi cum cade, cu mult timp înainte de a simţi primele picături. Fără să ştie prelua în contul lui ideea lui Andrès: îşi descheia cămaşa. Vîntul umed al înserării i se strecura pe sub haine. Ploaia şiroia pe pieptul slab pe care odinioară Mathilde îl văzuse strălucind în apă, în timpul vacanţei de vară, mai sus pe stăvilar. Nu îi era frică de corpul care putrezea la cîţiva metri de el. Nici un fel de remuşcare nu îl atrăsese la Stîncă, ci poate doar groaza de singurătatea în care trăaia.

Tuşea, avea febră şi înainta cu greu. Cînd trecu prin faţa casei parohiale strecură hîrtia pe sub uşă. Nu avea nici o importanţă cine ar fi putut s-o citească... Dar abatele nu avea slujnică. Se opri la Lacote, bău un Pernod iar la masă goli şi o sticlă de vin. La masa cu pensiune, trei comis voiajori discutau pe tema avantajelor şi a neajunsurilor maşinii în practica meseriei lor. Făceau fel de fel de calcule: "ah, vă rog să mă scuzaţi, dar văd că nu ţineţi seama de amortizare... luaţi benzina la preţul de azi... fireşte, uzura cauciucurilor, chestie de noroc..." Vorbeau toţi deodată, cu o pasiune extraordinară. Gradère, puţin ameţit, nu pirdea nici un cuvînt, ca şi cum de oamenii aceia ar fi depins propria lui viaţă. Se şterse pe buze şi se duse să pună ştergarul într-un stelaj.

De la capătul aleii văzu lumina de la castel. Licărirea aceea a lămpii în întuneric, către care s-ar fi grăbit dacă ar fi fost un om ca toţi ceilalţi; şi mai multe chipuri s-ar fi întins către el şi cu o mînă ar fi dat la o parte părul lui Andrès ca să-l sărute pe frunte.

Urcă într-adins scările de la intrare cît mai zgomotos cu putinţă, pentru a da timp celor care poate că se găseau în vestibul să fugă înainte ca el să fi trecut pragul. Într-adevăr, auzi nişte paşi grăbiţi. Cu toate acestea, cineva rămăsese şi părea că-l aşteaptă: era Mathilde care, cu ajutorul indiferenţei şi placidităţii, reuşise să-şi şteargă orice urmă de tulburare de pe chip. El se prefăcu a nu o vedea şi începu să urce scările. Dar ea îl întrebă:

- Ai văzut?

În mînă ţinea un ziar din Paris: singurul pe care el neglijase să-l citească de două-trei zile, şi îi arătă pe pagina a treia o informaţie tipărită cu litere liniştitoare: "Încă nu se ştie nimic despre Aline X..., bătrîna prostituată care pe 25 noiembrie a plecat de la pensiunea de familie din strada Convenţiei, în care locuia de mai multe luni. Ea îşi înştiinţase proprietăreasa că se va întoarce peste două zile, nu luase nici un bagaj şi nu lăsase nici o adresă. În camera sa nu s-a găsit nici un document capabil să arunce o lumină cît de slabă asupra acestei ciudate dispariţii. Dar sîntem încredinţaţi că au fost date indicii care vor dirija cercetările poliţiei într-o anumită direcţie. Cititorii vor înţelege cu siguranţă motivele care deocamdată ne obligă la cea mai mare discreţie. Este căutat intens un cunoscut al Alinei X..., care dealtfel părăsise Parisul cu cîteva săptămîni înainte de dispariţia acestei femei. Se presupune că acesta ar putea furniza informaţii utile poliţiei."

- Curios, spuse Gradère, eu care citesc toate ziarele de cînd... mă rog, ştii tu! Şi pe ăsta înaintea tuturor celorlalte... Prima dată că l-am neglijat şi...

Mathilde se retrăgea deja, părînd să nu-l fi auzit. O întrebă îngrijorat:

- Ce trebuie să fac? Să plec, nu-i aşa? Să trimit o telegramă judecătorului de instrucţie? Nu trebuie să dau impresia că mă eschivez... Nu cobori înapoi, Mathilde?

Ea răspunse, aplecată peste balustradă:

- Şi mie mi se pare... dar e treaba ta. Te-ar pute ajuta cineva: abatele Forcas...

Ea urcă spre etajul unde erau camerele şi el rămase singur. Din arsenalul în care Andrès făcea cartuşe se auzea un zgomot regulat. Gradère merse pînă în faţa uşii. Nu îndrăznea să intre dar în cele din urmă îşi luă inima în dinţi. Catherine tricota, sub lumina lămpii, lîngă Andrès. Ochelarii cu ramă metalică o făceau să semene cu o bătrînică. Amîndoi se întrerupseră din lucru.

- Plec mîine dimineaţă cu trenul de şase. Cred că o să mă întorc la sfîrşitul săptămînii.

Cei doi se ridicară. Andrès murmură:

- Atunci, pe curînd... şi îi întinse o mînă moale.

Gabriel se uita înspre perete, la arma cu ţepuşă a bătrînului Gradère. Andrès îi urmărea direcţia privirii. Oare de data aceasta fusese în stare să înţeleagă ideea părintească, el care nu ghicea niciodată nimic? În orice caz Gabriel îşi dădu seama la ce se gîndea fiul său, poate... (la acele firi drepte, ca cele din armată, care consideră foarte simplu să laşi un revolver pe masa camaradului care a trişat sau a furat). Sau poate că acestea se petreceau doar în închipuirea lui Gradère? Ieşi fără să se întoarcă. Dacă s-ar fi întors, cît de mare i-ar fi fost

mirarea văzîndu-l pe Andrès prăbuşit deodată, cu capul pe genunchii Catherinei şi plîngînd cu sughiţuri!...

Gradère străbătu bîjbîind sufrageria, pe urmă vestibulul. Uşa de la intrare fusese deja zăvorîtă. Noaptea nu era rece, nu era ger. Însă Gradère uitase să-şi ia pardesiul. Cerul ceva mai senin îl îndruma printre cele două ziduri negre de pini. Se îndrepta spre satul în care era un singur geam luminat, şi acela de lampa abatelui. "A găsit scrisoarea mea, e obligat să se gîndească la mine". Să ridice ciocanul de bătut în poartă... La primul etaj s-ar fi deschis o fereastră, o voce ar fi întrebat "cine-i acolo?", dar ce să răspundă? Ce motiv să-i prezinte abatelui pentru această vizită nocturnă pe care i-o sugerase Mathilde? Să-i ceară un sfat? Ca şi cum Gradère se putea îndoi de sfatul pe care l-ar putea primi de la un om de soiul ăsta! "Duceţi-vă şi predaţi-vă la poliţie, acceptaţi pedeapsa şi încredinţaţi-vă lui Dumnezeu..."

Bărbatul care dîrdîia se aşează pe treptele ale căror crestături sînt deja familiare mîinilor lui. Le atinge ca şi cum ar mîngîia un obraz puţin scobit. Tuşeşte însă ştie de la seminar că nu se îmbolnăveşte nimeni cînd vrea. Pe vremea aceea comitea cele mai grave imprudenţe numai ca să fie răsfăţat de surorile de la infirmerie şi nu se îmbolnăvea niciodată de nimic. În schimb, făcuse pleurezia asta după o singură plimbare prin ploaie... Astfel se pierdea printre gîndurile cele mai banale, ghemuit lîngă uşă în momentul cînd trebuia să intre în scenă şi să-şi joace viaţa. La drept vorbind, nu credea că ar fi trebuit s-o joace vreodată şi de aceea rămînea calm, ca un om hărţuit în aparenţă, dar care ştie că în spatele lui se întinde un imens ţinut secret, cu linii de retragere în adîncime. Nu că s-ar fi gîndit la sugestia lui Andrès (la ceea ce-şi închipuia el că era o sugestie a lui Andrès). Pentru nimic în lume nu s-ar fi hotărît să-şi vîre ţeava unui revolver în gură şi să apese pe trăgaci. Pentru nimic

în lume. Şi cu toate acestea se va îndepărta de viaţa sa, va pleca din destinul său, va scăpa de această logică înfiorătoare, de această combinaţie de mobiluri şi de acte care, după jumătate de veac, l-au adus noaptea la Stîncă, împreună cu Aline, în nisipul copilăriei sale... Tusea lui răsuna straniu în mijlocul nopţii de iarnă. Însă există oare vreo noapte liniştită la Liogeats? Cea mai uşoară adiere este captată de miile de pini sonori (ca şi cum întotdeauna exista undeva un Dumnezeu adormit). Balionul curge veşnic, se sparge de pietrele pe care oceanul din erele îndepărtate a lăsat urme de valve şi de cochilii.

O fereastră se deschide, o voce întrebă: "cine tuşeşte?" (în sfîrşit! ceea ce aştepta de o oră...) Tresări dar nu răspunse. În spatele uşii un pas grăbit răsună pe trepte, apoi pe lespezile de la intrare. Gradère nu era leşinat şi nici nu se prefăcea că este. Era pur şi simplu un obiect, fără glas, fără gesturi, fără priviri: o piatră - deşi acum lumina lămpii îi cădea exact pe faţă. Era luat de subţiori. Era foarte adevărat că abia se mai ţinea pe picioare.

Abatele deschise o uşă pe stînga: bucătăria. Îl aşeză pe Gradère într-un fotoliu de pai şi aruncă nişte curmei de viţă pe jăratic. Îi puse mîna pe frunte, pe gît.

-Acum nu puteţi să vă mai întoarceţi la castel, spuse el. Am să vă fac un pat aici.

Gradère rămase singur în acea bucătărie moartă. Deja focul se stinsese din nou. Pe masă, sub lumina lămpii, se află cîţiva cartofi fierţi într-o farfurie adîncă, o cutie goală de sardele şi un codru de pîine.

Abatele se întoarce, îl roagă să mai aştepte puţin, fiindcă cearceafurile sînt prea reci. Umple un urcior cu apă caldă şi iese din nou.

-Şi acum,... spune el.

Abatele îl ajută pe Gradère să se ridice. Însă bolnavul merge sigur, cu paşi repezi: simte grajdul. Camera e spaţioasă, destul de confortabilă: un covor, o oglindă între cele două ferestre, un scrin de mahon, un fotoliu cu spătar înalt, o pendulă chiar sub glob, două sfeşnice... Tot ce avea abatele pe lumea asta fusese strîns în această cameră. În timp ce Gradère se dezbrăcă în grabă, aspiră pe nas un miros, un parfum... Drace! Era camera soră-si. Se întindea sub pămînturi, împingea termoforul cu picioarele. Ce fericire! Cine să vină să-l caute aici? Ce forţă umană să şi-l dispute cu acest preot care răspunde de el? Dar cum? Nu trebuie să plece mîine dimineaţă cu trenul de şase? Să-i trimită o telegramă judecătorului de instrucţie? Caută privirea abatelui aşezat în umbră şi căruia nu-i poate desluşi expresia feţei. Încearcă să-i vorbească, nu poate să-i explice, îşi dă seama că celălalt crede că delirează, se încăpăţînează. Abatele îl întrerupe: spune că azi după-amiază a vazut-o pe doamna Desbats şi că a citit nota din ziar... Îl linişteşte pe Gradère, îl sfătuieşte să scrie o scrisoare de aici; la nevoie va adăuga şi abatele un cuvînt scris de mîna lui. Fără îndoială că vor trimite o comisie rogatorie... Prezenţa sa în casa parohială poate fi explicată uşor prin cearta cu Symphorien Desbats.

- Cel puţin, nu vă fac să spuneţi minciuni?

Criminalul manifestă fără efort toate scrupulele posibile faţă de acest inocent. Abatele ridică din umeri:

- Cum se face ziuă mă duc să-l caut pe Clairac. O să-i spunem şi lui că o ceartă de familie vă obligă să staţi la mine.

Alain hotărăşte tot, ca şi cum ar fi prevăzut aceste împrejurări, ca şi cum ar fi chibzuit asupra lor de mai multe zile. Îşi spune, privindu-l de la distanţă pe bolnavul care în sfîrşit se liniştеşte: "Nu ştiam că îl aşteptam". Se apropie, îşi învinge repulsia, priveşte cu atenţie chipul care arde. Nimic nu s-a

întîmplat cu acest contur atît de lin al frunţii, al nasului, al gurii: nici timpul, nici crimele nu au schimbat această figură indestructibilă. "Iată-l deci, aşa cum mi l-aţi dat, pe cel care l- am respins şi pe care în noaptea asta îl primesc în sfîrşit, neputînd să fac nimic altceva decît să-l primesc". Alain acceptă dinainte, fără să încerce să-şi reprezinte, tot ce ar putea provoca această prezenţă sub acoperişul său. Acceptă ca purtarea sa să se ghideze orbeşte în funcţie de împrejurări. Apleacă abajurul lămpii, îşi ia mătăniile, se reculege şi apoi adoarme.

Gradère se trezi în toiul nopţii. Îşi dădu seama că auzea un grohăit uşor de cîteva minute sau poate de cîteva ore. Capul infirmierului său se bălăbănea pe spătarul fotoliului. Simţea că i-a mai trecut febra, că îi era mult mai bine, cum nu-i mai fusese de multă vreme. Nu, nu-şi mai amintea să mai fi fost vreodată atît de calm. O privire aruncată pe fereastră îl linişti: nici o licărire nu indica apropierea zorilor. O să mai dureze încă, noaptea aceasta binecuvîntată! Vîntul se potolise iar vîrfurile agitate ale pomilor nu se mai văitau sub stelele de iarnă, puţin înaintea acestui răsărit pe care majoritatea oamenilor încă nu l-au văzut.

Ochii lui Gradère se fixaseră asupra lui Alain care dormea şi încerca un sentiment foarte ciudat şi foarte puternic - senzaţia că preotul acela tînăr din fotoliu era el, că într-o altă viaţă luase înfăţişarea acestui june îmbrăcat în negru, puţin îndesat, cu o figură zbîrcită. Într-o altă viaţă sau în mintea Cuiva? Şi în timp ce îşi privea cu dragoste atentă propria dublură, la lumina lămpii, fu surprins deodată de grohăitul animalic al băiatului care aţipise; observă maxilarul inferior care parcă era rupt, buza împinsă înainte, groasă şi aproape sîngerîndă. Sufletul plecase din chipul acesta lipsit de privire. Nici o rază nu mai ţîşnea din această inimă curată pentru a lumina dinăuntru figura unei tinere brute. "Iar el, el ar fi putut

fi eu..." Alain ar fi putut ceda influenţei soră-si, ar fi putut alege să se abandoneze, să se dăruie unor pofte nedesluşite... Poftele de care copilul se îngrozise deîndată ce fusese în stare să le înţeleagă... Însă şi-ar fi învins groaza uşor, cum făcuse şi Gradère. S-ar fi obişnuit cu anumiţi monştri secreţi. I-ar fi îmblînzit, i-ar fi mîngîiat, i-ar fi hrănit, iar după ce se potoleau i-ar fi îndopat...

Abatele se trezi brusc. Gradère închise ochii, simţi o mînă pipăindu-i fruntea, auzi un zgomot surd pe podea: Alain îngenunchease şi citea din breviar. După destul de mult timp îl puse pe noptieră şi ieşi tiptil. Atunci Gradère se ridică pe perne, luă cartea neagră, o deschise la întîmplare şi dădu peste o reproducere înfăţişându-l pe Isus şi pelerinii din Emmaüs de Rembrandt. Pe verso, citi următoarele: *Amintirile din ziua hirotonisirii sacerdotale, 3 iunie 19... ALAIN FORCAS, preot. Vei păşi prin faţa Domnului - pentru a arăta mîntuirea poporului său, iertarea păcatelor, mîngîierea îndurării, aducînd lumina celor aflaţi în întunericul şi răceala morţii, pentru ca paşii să ne fie călăuziţi în pace.*

Gabriel puse breviarul la loc pe masă şi se întinse, într-o stare de luciditate calmă. Din străfundurile crimei sale privea acest destin, atît de departe de al lui şi totuşi atît de aproape: ar fi putut absolvi, lumina, elibera, rămînînd acelaşi om, acelaşi Gabriel Gradère. Singurul şi umilul merit de care omul se poate folosi în faţa lui Dumnezeu este cel de a fi acceptat să fie ales - cel puţin dacă aparţine genului de oameni ai căror ochi nimic de pe pămînt nu înseamnă desfătare. Trăim doar o dată: poate că Gradère va fi iertat, însă nu va mai fi niciodată copilul care se trezeşte într-o dimineaţă în vacanţa mare, se descalţă ca să simtă la picioare cum îl arde nisipul şi ale cărui picioare bronzate spintecă apa Balionului. Depăşise odată

pentru totdeauna acel loc din drum unde cei care sînt strigaţi pe nume trebuie să se ridice şi să părăsească totul.

EPILOG

Ei bine, spuse Mathilde urcînd scările de la intrare, iată că lucrurile s-au aranjat cum nu se poate mai bine...

Toţi trei se aflau în prag: Catherine, Andrès şi bătrînul Desbats, uniţi în aceeaşi aşteptare plină de nelinişte, agăţaţi parcă de buzele ei. Dar Mathilde nu vorbi imediat. Trase aer în piept şi închise ochii pentru o clipă. Plouase. Cărăbuşii bîzîiau, vîntul de la răsărit trecuse peste tot liliacul din sat. - Din ce mi-a spus preotul care a asistat la interogatoriu, judecătorul l-a tratat pe Gradère ca pe un om grav bolnav şi n-a părut să-l bănuiască nici un moment...

Ea se întrerupse, privi în jur neliniştită:

- Dar ce stăm afară...

Se închiseră în arsenal. Ea continuă în şoaptă:

- Justiţia n-are nici cea mai mică idee de locul în care s-a dus femeia aceea. Şi cum, în momentul cînd ea a plecat, Gradère se afla deja aici, în familie, nu s-a ţinut *cont* deloc de denunţarea anonimă, dealtfel foarte vagă, care îl indică pe el. În plus, adăugă ea privindu-şi soţul, au fost reconstituite două scrisori (fără plic şi fără semnătură) bătute la maşină, în care ai scris la post-scriptum: "Şi mai ales nu scrieţi nimic ce ar putea trezi bănuieli din partea lui G... O să găsească o metodă ca să vă împiedice să plecaţi..." Acest lucru a fost interpretat în favoarea lui Gradère. Judecătorul nu are nici o îndoială că asasinul este autorul scrisorilor.

- Dar în cazul ăsta, o întrerupse Desbats cu o voce îngrozită, în cazul ăsta... aş putea fi bănuit eu...

Catherine îi înconjură gîtul cu braţul spunîndu-i:

- Eşti nebun, bietul de tine!

Mathilde încercă să-l liniştească:

- Gradère a răspuns foarte bine că nu mai avea nici o legătură cu cercurile în care se învîrtea Aline: de mai mulţi ani nu mai avea nici un rol în viaţa ei, în afară de ajutorul în bani pe care i-l trimitea. Şi s-au descoperit, într-adevăr, chitanţele unor mandate şi un carnet de cheltuieli care dovedesc cît de generos a fost cu această femeie...

Desbats repeta, sufocîndu-se:

- O să spună că eu sînt... O să fiu acuzat...

Se sufoca. Catherine aduse cele necesare ca să-i facă o injecţie. Nu mai putea să vorbească dar nu-şi dezlipea ochii de pe buzele soţiei sale care insista:

- Dar îţi spun că ancheta va fi închisă. Judecătorul s-a dus înapoi la Bazas; alt interogatoriu n-o să mai fie... De altfel, Gradère se simte cum nu se poate mai rău. Clairac m-a asigurat că şi celălalt plămîn e atins şi că acum totul o să meargă repede. Să încerce un pneumotorax e prea tîrziu. În Elveţia poate că doctorii i-ar mai putea prelungi viaţa, dar nici nu vrea să audă să plece din casa parohială. Şi din fericire abatele este de acord cu asta. Oricum, e vrednic de toată admiraţia *micuţul* nostru preot, de patru luni de cînd durează... Pentru că nu-i o glumă... şi la vîrsta lui, riscă să se molipsească.

Desbats îşi recăpătă suflul şi spuse că preotul ştia prea bine că va fi răsplătit, că va încasa bani frumoşi. Dar era adevărat că făcea un mare serviciu familiei. Mathilde surîse, ridică din umeri şi spuse, întorcîndu-se spre Andrès:

- De cînd starea i s-a agravat, abatele veghează din două în două nopţi iar mătuşa micuţului Lassus îl schimbă... Dar nu

mai poate. I-am spus că o să vii tu să-l înlocuieşti diseară. Te aşteaptă pe la unsprezece.

Andrès mormăi că se oferise de mai multe ori să-l ajute dar bolnavul refuza să-l vadă...

- Da, de ruşine... Dar, începînd de azi dimineaţă tatăl tău s-a resemnat cu privire la această întrevedere. Este un alt om, să ştii, s-a schimbat incredibil... Voia chiar să se predea justiţiei. Abatele s-a chinuit din răsputeri ca să-l împiedice; şi n-a reuşit decît vorbindu-i de tine, Andrès...

Desbats, care se ridicase, sprijinindu-se de braţul Catherinei, se întoarse şi îi strigă cu răutate:

- Sper să nu te duci! Încă nu şi-a epuizat nelegiuirile! N-o să am linişte pînă cînd...

Mathilde îi făcu semn lui Andrès să nu răspundă. Cînd rămaseră singuri îi spuse pe un ton neutru:

-Mă duc sus să o scap pe fetiţă. Du-te şi aşteapt-o în faţa casei.

Andrès luă o manta şi se aşeză pe una din treptele de la intrare, atent la broaşte, la fîlfîitul îngrozit al aripilor în liliacul ud de ploaie. Dincolo, la familia Frontenac, două privighetori se întrebau şi îşi răspundeau cu o tandreţe tristă. Însă pe Andrès aceste lucruri nu-l interesau decît ca să ştie în ce anotimp se afla, cît era ceasul, cum o să fie vremea a doua zi. Privea pe cer ca să vadă în ce direcţie se îndreaptă norii.

Se simţea liniştit: tatăl său criminal va muri iar el se va însura cu Catherine. Viaţa redevenea simplă şi normală. Iată-l în sfîrşit scăpat de neliniştea asta care îl înăbuşea de patru luni! N-are voie să fie mofturos. Se leapădă, renunţă la tot ce şi-a

dorit, în viaţa sa dinaintea crimei, la tot ce se confundă, mai de aproape sau mai de departe, cu amintirea tatălui său. Să nu i se mai vorbească despre dragoste şi alte prostii de soiul ăsta. Va trăi, va avea copii, va fi bogat... Si apoi, ce mai veste-poveste! O să meargă din cînd în cînd la Bordeaux să tragă un chef... Numai să nu aibă complicaţii, să nu se descopere freo scrisoare, să nu apară vreun martor! Şi cadavrul? Într-o seară o întrebase pe Tamati. Ea bîiguise: "Nu ştiu nimic... ştiu numai că e de negăsit, că nu va fi găsit vreodată..." Dealtfel tatăl lui, care e pe moarte, va scăpa oricum justiţiei...

O auzi pe Catherine coborînd scările în grabă. Avea respiraţia accelerată:

- Dăm o *raită*, dragul meu?

Îl trase după ea. Atunci cînd n-o vedea se gîndea la ea cu recunoştinţa şi prietenie. Însă prezenţa ei şi mai ales dorinţa de a fi mereu cu el, pe care nu putea s-o ascundă, îl enervau. În seara asta însă şi ea părea eliberată. În sfîrşit, să treacă şi furtuna asta! Ea plătise dinainte şi acum era rîndul ei să fie fericită! Lipită de Andrès, mergea de-a lungul pajiştii familiei Frontenac. Acolo cele două privighetori încă mai cîntau, cu o puritate pe care distanţa o făcea ireală. Fata strigă:

- Uite ce senin e cerul...

Indiferent, Andrès ridică ochii şi privi azurul spălăcit prin labirintul de crengi.

- Ei bine? întrebă el.

- Vino pe bancă.

Se ghemui lîngă el şi nu mai făcu nici o mişcare. El se străduia să nu o vadă.

- La noapte am să stau de veghe la căpătîiul tatii. Sper că n-o să-mi zică nimic...

Ea îl rugă să nu se mai gîndească la omul acela. Se sfîrşise toată povestea...

- Sînt fericită...

El simţi pe gît buzele ei reci. Atunci carnea sa îşi aminti de Tota, se înfioră tot la gîndul femeii pierdute. De-abia trecuse pericolul în ceea ce-l privea pe tatăl său şi iată că ţîşnea cealaltă durere, durerea lui adevărată, otrava lui secretă, dragostea aceea fără de care nu putea să mai trăiască. Ce căuta el acolo, pe bancă, între mîinile slabe ale acestei muieri, ale acestei călugăriţe[1]? Şi totuşi nu îndrăznea să se mişte, nevrînd să compromită nimic; făcea pe mortul.

Catherine ştia foarte bine că el nu simţea nimic pentru ea: un cadravu... Însă ea se mulţumea şi cu acest cadravu. Îl ţinea în braţe pe acest absent iubit. Oricum, e bun şi trupul, mai bun decît nimic. Atingea uşor, doar cu vîrful degetelor şi cît se poate de distrată (însă, în realitate, cu cît rafinament!) firişoarele de păr de pe mîna aceea mare.

Iar el, el simţea ce ar fi simţit şi Tota în clipa aceea. Auzi, cum ar fi auzit şi ea, privighetorile de la Frontenac, a căror chemare, din cauza distanţei, părea că vine dintr-o lume necunoscută. Cu ochii Totei descoperi, în spatele împletiturii negre a crengilor, cerul aproape nepătat, cu puţine stele, ca şi cum constelaţiile n-ar fi fost create încă, şi prospeţimea edenică de după haos. Tota îl inspira pentru tot ce simţea că nu poate concepe el însuşi, într-atît de mult îşi afirma prezenţa în sufletul lui; şi în acelaşi timp el era şi Andrès, băiatul de douăzeci şi doi de ani, pe jumătate ţăran, bruta: va distruge tot, se va duce la Tota fără să-i ceară voie tînărului preot. Acum nu mai avea nevoie de nimeni. Oricum însă, trebuia s-o cruţe pe Catherine... să facă nunta repede şi pe urmă...

1) în text "mante" - călugăriţă (insectă).

Cu capul lăsat pe pieptul lui Andrès, fata îi simţea bătăile foarte uşor accelerate ale inimii, fără să prevestească însă nimic fatal. Deodată o împinse cu blîndeţe, scoţînd un oftat, şi păru atent. Neliniştită, îl privea întrebătoare. El răspunse în şoaptă "privighetorile", ca şi cum atunci le-ar fi auzit pentru prima dată în viaţă.

Şi Mathilde le asculta, cu toate că ferestrele de la camera lui Symphorien erau închise. El adormise în fumul ţigărilor medicinale, cu bustul sprijinit de perne. Însă groaza îl chinuia şi în somn, îi scăpau tot felul de gemete, de asigurări de nevinovăţie.

Mathilde dădu perdelele la o parte şi îşi lipi fruntea de geam. Auzea zgomotul Balionului cel repede curgînd peste pietricele şi trilurile îngemănate ce veneau dinspre casa Frontenac. Symphorien îi pusese în vedere să nu deschidă fereastra nici în ruptul capului: "Din cauza polenului şi a tuturor murdăriilor vegetale care îi sporeau crizele..." Însă ea se înăbuşea în camera aceasta fetidă. Se asfixia din cauza mirosului de fum şi de urină. Un geam o despărţea de acea prospeţime, de fluviul lăptos, de noaptea umedă care se revărsa asupra ultimelor flori de liliac şi asupra primilor măceşi. Degetele ei atinseră cremona, şovăiră...

Era deja fermecată. Abatele îi spusese: "Nu vă puneţi nici o întrebare despre rolul pe care l-aţi avut în această crimă. Sînteţi iertată, vă asigur. Însă cu condiţia ca de acum înainte să acceptaţi să faceţi tot ce este necesar pentru îngrijirea soţului dumneavoastră: Domnul aşteaptă un consimţămînt şi o renunţare fără rezerve şi fără întoarcere". Şi la început,

îndeplinind această poruncă, nu găsise decît blîndeţe şi odihnă. În seara aceasta, pentru prima dată de cînd se spovedise, descoperea dintr-odată că se afla la capătul puterilor.

Să fie oare pentru că dreptatea oamenilor se îndepărtează de Gradère şi umbra morţii, deja întinsă asupra criminalului, se va aşterne peste toată povestea aceasta înfiorătoare? Mathilde se simte ciudat de vie şi de liberă. De ce să se lege ea, plină de sănătate şi de forţă, de acest semicadavru care pînă şi în somn continuă să horcăie? Ceilalţi nu şi-au pierdut vremea, au început din nou să fie fericiţi: da, Catherine şi Andrès... Andrès şi Catherine. La ora asta se plimbă; sînt împreună, sînt uniţi... Mathilde lasă perdelele să cadă la loc şi se strecoară în cabinetul de toaletă. Acesta nu e luminat decît de o *lucarnă*; pentru a simţi noaptea. Mathilde se urcă pe un scăunel pe care îngrămădeşte volumele cartonate din "Illustration", pe care le răsfoieşte Symphorien cînd are insomnii. Scoate capul în abisul de întuneric luminat, încărcat de crengi şi de stele şi primeşte în faţă o răsuflare umedă. Pajiştile Frontenac, unde se aude orăcăitul broaştelor, răspîndesc mirosul plantelor care cresc în apă. Vîntul şi-a schimbat direcţia şi nu mai miroase a liliac. Femeia greoaie, căţărată grotesc pe eşafodajul de cărţi, cu coatele lovite de contactul cu ţiglele, aspiră cît poate din întunericul parfumat şi saturat. Este şi ea o femeie ca toate celelalte...

- Mathilde!

Vraful de "Illustration" se prăvăleşte. Vocea strigă gîfîind:

- *Lucarna*! Simt că ai deschis *lucarna*.

Ea se întoarce în cameră protestînd: "Ba nu, nici pomeneală, din neatenţie am răsturnat scăunelul. Dormi. Mă culc şi eu". Pusese mîna pe fruntea golaţă şi leoarcă de sudoare. Aerul era atît de închis încît îşi ţinea respiraţia. Se silea să se

roage, cu toată voinţa încordată, ştiind dinainte că pentru ea nu exista nimic, că nu trebuia să se aştepte la nici o mîngîiere de la aceste cuvinte învăţate pe de rost, în care inima ei nu juca nici un rol. Se ruga deşi aparţinea acelui gen de suflete surde pentru care nici un răspuns al lui Dumnezeu nu va fi vreodată perceptibil. Se ruga şi nu auzea decît sforăitul astmaticului iar în depărtare, dincolo de pajişti, în ciuda ferestrelor închise, zgomotul izvorului întrerupt de cele două privighetori şi apoi curgerea apelor repezi pe sub arini, atunci cînd privighetorile tăceau, poate pentru că se regăsiseră.

Uşa se deschise fără zgomot (cum numai Catherine ştia s-o facă). Mathilde văzu cum înaintează umbra fetei:

- Poate vrei să iei puţin aer, mamă? Andrès e la casa parohială: o să stea de veghe pînă mîine dimineaţă... Stai afară cît pofteşti: e o noapte minunată.

Mathilde se ridică. Nu putea vedea chipul fiicei sale dar îi era de ajuns s-o audă ca să-şi dea seama că era fericită. Plus această blîndeţe neaşteptată a celei care se ştie mai bogată... Îi mulţumi cu o voce egală, spunînd că nişte aer curat i-ar prinde într-adevăr foarte bine.

Luna se înălţa. În loc să meargă pe drum, Mathilde o luă pe o potecă al cărei nisip părea mai alb decît în plină zi şi se opri fără şovăire în faţa unui pin, cel de care se rezema cabana, "cazemata", în urmă cu treizeci de ani. Nu se schimbase: pe trunchiul uriaş crestăturile făcute pe vremea aceea se transformaseră în cicatrici vechi. *Tînăra* de odinioară îşi lipi de trunchi obrazul veştejit. Cu fruntea pe scoarţă, cu ochii închişi, ameţită şi deznădăjduită, privea licărind în adîncurile copilăriei sale, ochii albaştri ai micuţului Gradère şi ce simţea copleşită de toţi: de Adila, slujitoarea bieţilor invalizi şi care fusese şi fata aceea nebună; de Andrès, bruta pe care o iubea; de femeia aceea pe care o chema Tota, de cealaltă, pe nume Aline şi de preot... Pe

scurt, nu îndrăznea să contemple lucrurile înspăimîntătoare care se petrecuseră, timp de o jumătate de veac, în acest colţ de lume, sub privirea veşnică. Şi totul va continua în Andrès, în Catherine, în copiii lor - chiar şi în Mathilde, care trebuia să consume (dorinţa, însă, era singura care nu va fi consumată vreodată!) această bătrîneţe, poate interminabilă, această serie necunoscută de ani sfîşietori. Nu! Moartea nu întrerupea nimic din ceea ce începuseră morţii. Gabriel putea să dispară pentru că stă în legea firii ca veninul să supravieţuiască şarpelui. Însă el însuşi, micuţul Gradère cu ochi albaştri, de la cine primise îngrozitoarea moştenire? Oare pînă unde o să ne întoarcem? Cîte stufărişuri trebuie să dăm la o parte ca să descoperim izvorul otrăvit?

Şi totuşi, există şi o altă forţă, Mathilde o ştia: Adila era salvată; copilul criminal care o corupsese se pregătea deja pentru drumul fără întoarcere. Chiar şi la Liogeats speranţa omenească anunţa victoria. Învinsese dragostea, dragostea al cărei chip autentic se ascunde de lume... Deşi această dragoste nu-i dăduse în aparenţă nici un ajutor şi nu-i oferise nici un răspuns, ea înainta din direcţia aceasta ca orbul care crede în lumină, cu mîinile împreunate şi întinse în acelaşi timp - datorită iertării care îi fusese acordată şi faptului că, într-o dimineaţă, în sacristia sărăcăcioasă din Liogeats, privise cu propriii ei ochi un om căruia îi vorbea Dumnezeu. Însă Mathilde nu căuta mîntuirea pentrŭ ea, nici pentru a şi asigura eternitatea, căci în mintea ei ceea ce se afla dincolo de trup nu reprezenta nimic. Ca pe o femeie ce era, toate o duceau cu gîndul la Andrès. Din credinţa aceasta reaprinsă şi la bine şi la rău inima ei reţinea pentru început puterea de a suferi pentru altul. Să fi existat doar o şansă infimă ca băiatul prea-iubit să fi profitat cumva de acest lucru... ah, nu mai cerea nimic altceva şi chiar ar fi consimţit să moară înăbuşită în camera asta fetidă.

- E vremea să mă duc să-l veghez pe tata, spusese Andrès.

Ştia că abatele Forcas îl aştepta abia la unsprezece. Însă pur şi simplu nu mai putea să suporte greutatea capului Catherinei. Ea propusese să-l însoţească pînă la intrarea în sat iar el nu găsise nici un pretext s-o expedieze. Însă ajunşi în faţa primelor case, îi ură noapte bună şi îşi continuă drumul singur.

Casa parohială primea lumina lunii din plin, pe faţada acoperită cu salpetru. Andrès avea la dispoziţie trei sferturi de oră: va profita de libertate cît mai mult cu putinţă. Nu de tatăl său îi era frică: bolnavul aproape că nici nu mai vorbea. Dar abatele... va trebui să înfrunte privirea acestui om... Poate că preotul acesta avea darul de a ghici... îi va citi lui Andrès în suflet... Poate că va începe din nou să-l roage: "L-am primit pe tatăl dumneavoastră muribund, nu-mi plătiţi binele cu rău... lăsaţi-o pe sora mea în pace..." Cum să se opună acestui şantaj? Andrès nu ştia să mintă, nu ştiuse niciodată să-şi mascheze jocul! Cel mai bine ar fi să răspundă evaziv. Cît de mult îi ura pe oamenii aceştia care otrăvesc viaţa şi se înverşunează să-i facă şi pe ceilalţi la fel de nenorociţi ca pe ei înşişi! La asta se gîndea tînărul şi în tot acest timp dăduse ocol casei. Îşi ridică ochii pe deasupra zidului grădinii de zarzavaturi, spre faţada care privea către grădiniţă.

Acolo se afla aprinsă, într-un ungher al unei camere, veioza tatălui său. Iar la început Andrès deosebi o formă neagră în faţa ferestrei deschise. Probabil că abatele era aşezat pe pervaz, cu ceafa lipită de perete, căci profitul i se reliefa ca o umbră chinezească pe fundalul luminat al camerei. Gulerul sutanei era deschis, capul puţin aplecat într-o parte. Andrès îşi

spuse: "Stă la aer curat". Un om este aşezat şi nu lasă să se vadă nimic din ceea ce îl chinuie. De o oră abatele nu făcea altceva decît să-l liniştească pe bolnav: Gradère trebuia să se împărtăşească a doua zi dimineaţă însă, cuprins de spaimă, simţea mereu nevoia de a se spovedi din nou, ori de cîte ori îi revenea în minte vreo nelegiuire uitată. Tînărul preot reuşise încă o dată să-l potolească. Acum asasinul zîmbea către îngeri.

Atunci Alain se apropiase de fereastră, istovit. Îl copleşise pe omul acesta cu propria lui credinţă, speranţă şi dragoste; acum parcă ar fi fost deposedat de o comoară. La o aruncătură de băţ, Balionul se învîrtejea deasupra bortei adînci unde îşi ascunsese Gradère lopata, în seara crimei. Din cînd în cînd vîntul mişca puţin plopii de pe mal şi cînd freamătul frunzelor se potolea abatele auzea, în depărtare, trilul a două privighetori rătăcite. Noaptea avea ceva omenesc, respira. Răsuflarea ei adormită se oprea în părul lui Alain. Menta sălbatică de pe malaul lacului, iasomia înflorită din sat, ce mai rămăsese din liliac, toate i se dăruiau cu această răsuflare. În dreapta sa, din genunea din cameră, urca (întreruptă de cîte o tuse sau de zgomotul făcut de scuipătoare pe noptieră) un murmur nedesluşit din care se auzea: "Rugaţi-vă pentru noi, bieţii păcătoşi".

Acest duşman al sufletului, acest asasin se înălţa în pace spre ceruri. Se înălţa copleşit de bucurie. Însă în acelaşi timp copilul cast, care îl primise sub acoperişul său, îi alungase deznădejdea şi îl dezlegase de păcate, se simţea cuprins de o tulburare vecină cu spaima. Nu pentru că trebuia să se lupte cu una din acele ispite precise, pe care ar fi suprimat-o de îndată ce ar fi apărut. Însă n-ar fi putut spune ce vag pericol îi umplea sufletul, ce dorinţă de înduioşare şi de lacrimi: nimic pentru care să fi trebuit să-i fie groază sau să roşească... Şi totuşi era cuprins de o confuzie imensă: să nu se mai simtă lîngă

Dumnezeu, să piardă legătura cu Dumnezeu... Nu, nu o pierduse de tot şi, în adîncurile fiinţei lui, dragostea continuă să trăiască; dragostea vie îşi avea sălaşul tot în inima acestui om...Pur şi simplu acest biet suflet se întorcea puţin şi către ceea ce exista, şi către acea faţă nevăzută a vieţii sale; se deschidea în faţa acestor parfumuri, a acestui miros de sevă. În cameră se afla un muribund care a ascultat întotdeauna de îndemnurile cărnii, i-a îndeplinit toate poftele,a ajuns pînă la crimă pentru ea şi care totuşi doarme în braţele Domnului. Oricum, sfîrşeşte în pace, se gîndeşte Alain... "Însă eu, Doamne, te-am avut de la început numai pentru mine, nu te-am împărţit cu nimeni şi voi înăbuşi fără de părere de rău, ori de cîte ori va fi nevoie, tot ceea ce se trezeşte în mine în noaptea aceasta, pentru că nu iubesc pe nimeni altcineva decît pe tine".

Auzind zgomotul uşii întoarse capul şi îl văzu pe Andrès. Abatele plecă de la fereastră şi luă mîna tînărului care privea prin cameră - nu la patul în care moţăia tatăl său ci prin toată camera care fusese a Totei. Preotul îşi dădu seama din prima clipă că spre ea se îndreptau gîndurile lui Andrès; şi în sufletul lui începu să crească un sentiment de pizmă, o ură de care deveni conştient (obişnuit să fie tot timpul în gardă) şi îşi aduna deja toate forţele împotriva acestei răscoliri sălbatice: încerca să surîdă, răspundea întrebărilor pe care băiatul i le punea cu voce joasă.

"Priveşte, îi şoptea totuşi un glas ascuns, cum se bucură că se află între aceşti patru pereţi... Ce mai contează taică-său? La ea se gîndeşte, la Tota... îi e uşor să şi-o închipuie... nu

trebuie să se mulţumească numai cu prezumţii... Nimeni nu o cunoaşte mai bine ca el. Nimeni!"

- Ce palid sînteţi, spuse Andrès. Nu cumva vă e rău?

Alain clătină din cap fără să răspundă, cu dinţii încleştaţi. Îngăimă că are nevoie de aer curat şi se duse înapoi la fereastră, în vreme ce Andrès se aşeza lîngă pat. Privighetorile adormiseră, plopii nu mai fremătau. "Oare am cedat în faţa acestei uri?, se întreba, plin de nelinişte. Mai sînt încă în *starea de graţie*?" Va putea să facă slujba peste cîteva ceasuri? "La urma urmei, îi şopti vocea, de ce nu renunţi să te duci la altar mîine dimineaţă? În îndoială..." Dar ce explicaţie să-i dea micuţului Lassus? Orbit, Alain se agaţă de legea pe care singur şi-a ales-o: să se abandoneze unei încrederi nebune; să fie încrezător pînă la nebunie... Da, dar sacrilegiul? Nu există nici un fel de încredere care să reziste sacrilegiului. Memoria sa implacabilă îi recită cuvînt cu cuvînt un fragment din evanghelie: "*Prietene, de ce nu te-ai înveşmîntat în hainele de nuntă? Slugile îl înhăţară şi îl aruncară în întunericul de afară...*"

Între timp bolnavul se trezise şi vorbea în şoaptă cu Andrès. Din străfundurile ispitei sale, abatele nu pierdea nici un cuvînt: "Mor în pace, dragul meu Andrès, repeta Gradère, *ce pace de neînchipuit*!" Atunci durerea se înteţea în sufletul lui Alain: destul fusese păcălit, tras pe sfoară! Ce batjocură! Ce derîdere! Criminalul acesta va fi salvat, iar el, el era pierdut... Dar în ciuda acestui ciclon de la suprafaţa sufletului său, o altă voce interioară, înăbuşită însă din cauza distanţei, se ridica, străbătea abisul de nelinişte şi îi ajungea la inimă: "Sînt aici, nu-ţi fie teamă de nimic. Sînt aici, sînt aici pentru totdeauna".

Tînărul preot îşi sprijinea fruntea transpirată de stinghia verticală a ferestrei (De cîte ori văzuse şi adorase, în timpul nopţilor de veghe, această cruce pe care fereastra o desena în noapte!). Simţi pe frunte rana făcută de cuiul uriaş şi sîngele cald care îi stropea părul, ţîşnind din picioarele sfinte. Da, era născut pentru acest botez. Dragostea îl sufoca. Închise ochii.

Gradère îl chemă; tresări şi se îndreptă spre pat. În picioare, cu capul plecat, Andrès stătea ceva mai departe!

- În schimbul a ceea ce mi-aţi adus dumneavoastră, oare ce aş putea să vă dăruiesc eu pe pămînt? Am însă promisiunea băiatului... Mă înţelegeţi? Să nu vă mai temeţi de nimic din partea lui. Nu-i aşa, Andrès? Repetă şi tu.

Fără să se întoarcă, băiatul făcu un semn de încuviinţare.

În cameră domnea o linişte profundă.

- Am să veghez eu pînă la capăt, spuse abatele. Duceţi-vă la culcare. Eu sînt obişnuit.

Înainte de a se ridica, Andrès îşi sărută tatăl pe frunte. Alain coborî cu el şi trase zăvorul. Pe treptele măcinate, cărora luna le lumina fiecare crestătură, stătea o clipă faţă în faţă. Şi atunci, în clipa aceea, o simplă privire şi o strîngere de mînă le fură de ajuns ca să descopere cît de mult ţineau unul la celălalt.

Coperta : Liviu Ungureanu

Traducere după
"LES ANGES NOIRS"
Paris, Bernard Grasset, 1936

Tehnoredactare computerizată: **MicroUser s.r.l.**

Tiparul: S.C. LUCEAFĂRUL S.A.
Secţia BUFTEA

"... ar fi putut absolvi, lumina, elibera, rămînînd acelaşi om... Singurul şi umilul merit de care omul se poate folosi în faţa lui Dumnezeu este cel de a fi acceptat de a fi ales - cel puţin dacă aparţine genului de oameni ai căror ochi nimic de pe pămînt nu înseamnă desfătare. Trăim doar odată: poate că Gradère va fi iertat, însă nu va mai fi niciodată copilul care se trezeşte într-o dimineaţă în vacanţa mare, se descalţă ca să simtă la picioare cum îl arde nisipul şi ale cărui picioare bronzate spintecă apa Balionului. Depăşise o dată pentru totdeauna acel loc din drum unde cei care sînt strigaţi pe nume trebuie să se ridice şi să părăsească totul".

ISBN 973 - 9070 -10-8

Preţ 110 +
2 TL
Total 112 lei